

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 01030

NUYORKISH UN ANDERE
ZAKHN

Lamed Shapiro

*Permanent preservation of this book was made possible
by Alfred & Lee Hutt
in honor of
Mollie Heather Leonard*

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

נוי ארקיש

\$1.25 ז'י'י'ג' פ'ר'ע'ג'ט'ע'ן

LAMED SHAPIRO
274 EAST 172nd STREET
NEW YORK, U. S. A.

נױ אַר קױש
און אַנדערע זאַכן
פֿון ל. שאַפיראַ
פאַרלאַג „אַליין“
נױ אַר ק., 1931

Copyright, 1931,
By Lamed Shapiro
All rights reserved

געזעצט פון
י. בוראקאו
ע. גראסבוים

געטעאמ אין
אסטאריא פרעס
נ ו י א ק

א י נ ה א ל ט :

* * *

נויארקיש * * *

7

ממה-נפשך * * *

3 6

נסיעה דורכן מילכוועג

6 4

געגעסענע מעג * *

8 2

"דאק" * * * *

1 2 7

נויִזְרְקִישׁ.

.א.

פֿאַרנאַכט האָט אַ מענטש מיט אַ ברוגז'ן פנים באַשטעלמ
אַ פֿאַרציע בלינעס ביים הייסן טיש אין רעסטאָראַן „אויטאַ-
מאַט“.

אַ מיידל מיט נאַקעטע, ברוינע אַרעמס, אין אַ ווייסן פֿאַרמוך
און מיט אַ לייִוונטענעם מיצל אויף די האַר, האָט אַריבער-
געוואָרפֿן די באַשטעלונג צום קאַכער, האָט זיך אַ דריי
געטאָן אויף יענער זייט טיש און פֿלוצים געגעבן דעם באַ-
שטעלער אַן אָפענעם שמייכל: לאַמיר זיין חבר.

דאָס ברוגז'ע פנים איז געבליבן ברוגז, די קיילעכדיקע אַקסלען
האַבן זיך געפֿראַווט אַ הויקער טאַן כדי אויסצודריקן נאָך
מער רוגזא, נאָר דאָס האָט שוין דאָס בייכל ניט דערלאָזן.
דעם מיידל'ס מויל האָט זיך צוריק צונויפגעצויגן, דער
שמייכל איז ניט-געוואָרן — אויטאַמאַטיש, ווי עס פֿאַסט
פֿאַר יענעם רעסטאָראַן. זי האָט אַ מיט געטאָן מיטן לעפל
אין איינעם פֿון די הייסע טעפֿ, זי האָט אַ מיט געטאָן מיטן
לעפל אין אַ צווייטן פֿון די הייסע טעפֿ, האָט אויפגעהויבן
דעם שוואַרצן, ניט-געשוירענעם קאַפּ מיטן ליינגלאַכן ניט-

שיינעם פנים — און ווידער געוויזן א שמייכל. דאס מאל איז ער ניט געווען אזוי איינפאך — געווען פארבעטנדיק, און קינדיש אומזיכער. קינדיש איז אויך געווען דער פאר-שמאכטער, גלוסטנדיקער בליק — ווי די מאגערע ארעמס וואס זענען רחמנות'דיק געלאפן ארויף צו די אקסלען — ווי דער הארער קאלנערביין ארום דינעם האלז. דאס פנים אליין איז געווען א סך עלטער. זי האט געקאנט אלט זיין א יאר זעכצן, און אויך זעקס-און-צוואנציק, און אפילו מער. דער ברוגזער גאסט האט א וויילע געקוקט אויף איר צע-טומלט. ביסלאכווייז איז דער רוגז אפגעגאנגען פון זיינע אויגן, ווי א פראסט פון א שויב אראפ; די בולדאגישע מארדע האט פארלוירן איר הארטקייט. אויף א זא פנים איז דאס געווען א שמייכל — א צוריקשמייכל. גאט צו דאנקען!

דאס מיידל איז געווארן פריילאכער און האט ענערגיש און פלינק רעאגירט אויף די פארלאנגען פון די אנדערע געסט. דער מענטש מיטן ברוגז'ן פנים האט געקראגן זיינע בלינעס מיט האניק און פוטער און האט זיך אוועקגעזעצט ביי א טישל נישטווייט פונם הייסן טיש. ער האט געארבעט מעטא-דיש: פריער אריינגעלייגט די ריפטלאך פוטער צווישן די הייסע בלינעס, זיי זאלן דערוויל צעגיין, זיך אנגעצאפט קאווע פון אויטאמאטישן קראץ אין דער וואנט, אויסגעטאן און אויפגעהאנגען אויף א היינגער זיין מאנטל און חוט. ער איז א היפשע וויילע געזעסן ביי זיין טיש אומבאוועגלאך, מיט די קיילעכדיקע אקסלען אראפגעלאזן, ווי אין מידקייט, און אויף דער קרוין פון זיין שארבן האט העלפאנטכייניק

געגעלט א פליך וואָס די אַביסל באַזילבערמע זייטיקע האָר האָבן זיך אומזיסט געמיט צו באַהאַלטן. געגעסן האָט ער פאַמעלאַך, פאַרטראַכט, פון צייט צו צייט געכאַפט אַ קוק אין דער זייט פונם מיידל, און איינמאַל ברודז'לאַך פאַר-דריקט מיט די אַקסלען: ווייס איך וואָס!

ער האָט שוין געהאַט אַנגעטאַן דעם מאַנטל, נאָר די נאַכן הוט אויסגעצויגענע האַנט איז אַראָפּגעפאַלן צו זיין זייט. ער איז צוגעקומען צום הייסן מיטש, האָט ניט-קוקנדיק אַנגעוויזן מיט אַ פינגער אויף עפעס אַ דעסערט און געלאָסן אַ פרעג געטאַן ביים מיידל ווען זי ווערט פריי פון דער אַרבעט. אין איין אויגנבליק איז אַ כוואַליע פון מינעלאַך און קנייטשע-לאַך איבערגעלאָפּן איבער איר פנים, ווי אַ פוף פון ווינט איבער אַ וואַסערל, און מיט אַ ביסטרע בליק צום זייגער אויף דער וואַנט האָט זי געזאָגט: אין אַ שעה אַרום. ער האָט כמורנע אַ שאַקל געטאַן מיטן קאַפּ. זיין דעסערט האָט ער געלאָזן אויפן טישל אומבאַרירט און איז אַרויס אין גאַס.—

ב.

דרויסן האָט שוין געברענט די באַלייכטונג. די לופט איז געוואָרן עטוואָס שאַרפער ווי בייטאַג, נאָר דער אַוונט איז נאָך אַלץ געווען אַ מילדער. די באַוועגונג אויף די גאַסן איז געווען זייער גרויס — דער סאַמע ברען פון די „ראַשיקע“ שמונדן.

ער האָט זיך אַרומגעבלאַנקעט איבער די גאַסן אַרום דער

שטאמביבליאטעק, מיט א פארטראכטן בליק און אויסגעגלעטן שטערן, אין פארטאיעמער רוי. דער טומל ארום איז געשטא- נען נאענט, נאך ווי אפגעשיידט פון אים מיט א דינער מחיצה, וועלכע ער האט מיטגעטראגן מיט זיך. איינמאל איז זיין רוי אביסל געשמערט געווארן ווען ער האט זיך אָנגעטראָפן פנים אל פנים מיט א יונגער דאמע מיט בלאנדע האר און גרויע אויגן. ביידע זיינען געווארן בלאסלאך. ער האט בארירט זיין הוט, און זי האט געפרעגט וואס ער מאכט, און ער האט געזאגט: „אדאנק, וואס מאכט איר?“ און זי האט אים אָנגעבאָטן זי צו באַגלייטן, און ער האט גע- זאָגט ער באַדויערט — ער האט אָפּגעמאַכט מיט עמיצן זיך צו טרעפן אין עטלאכע מינוט ארום. פון הינטער די העפ- לאכע, צוריקגעהאלטענע רייד האָבן ביידנס בליקן אַרויסגע- קוקט שפיציק און הארט, ווי ראפירן אין די הענט פון א פאר דועליאָנטן. אַוועקגעגאַנגען איז די דאמע מיט אַן אויסגע- גלייכטן רוקן און פאַרריסענעם קאַפּ, און ער — אַביסל גע- הויקערט און פאַרוואַלקנט. דערנאָך האט זיין שטערן זיך ווידער אויסגעגלעט, א קליינער שמיכל האט אויפגעהויבן א ווינקל פון מויל, און אַזוי איז ער שוין פאַרבליבן ביז ער האט דערזען אויף א זייגער, אַז ער האט פאַרשפּעטיקט אויף פינף מינוט. מיט ניטגעאיילטע טריט האט ער זיך אומגעקערט צום רעסטאָראַן.

זי איז געשטאַנען און האט געקוקט אין שוויפענסטער פון א קראַם אין שכנות מיטן רעסטאָראַן. געטראָגן האט זי א גרויברוין מענטעלע און א ברוין היטעלע — און ס'האט איר ניט געפאַסט. איר פנים איז געווען ערנסט, אָנגעמאַן אין

דער עלטערער מינע — דער זעקסאונצוואנציגיאריקער. אים
אנטקעגן האט אן אויגנבליקלאכער שמייכל געענדערט אלע
ליניעס פון איר געזיכט און איז תיכף פארשוואונדן. א מין
באוועגלאכקייט! דרומ'דיק בלומ, צי וואס? —

זיי האבן זיך פארנומען אויף דער 42טער סטריט, צו מערב-
צו, צו בראדוועי. זי איז געגאנגען סטאמעטשנע, ליימיש,
און אויפן ערשטן קוק האט מען זי געקאנט אַננעמען פאר
א אידיש ווייבעלע פון פארארעמט-באלעבאטישן גראד.
אויפן צווייטן — ניט. דער דריטער קוק האט געוויזן דייט-
לאך, אז דאס איז א באשעפעניש פון עפעס גאר א פרעמדער
וועלט: שפאניש, אפשר, און מיט א צומיש פון אינדיאניש
בלומ.

— איר ארבעט שמענדיק אט-דא אין רעסטאראן?

— די צווייטע וואך. און — האלבע טעג. קיין לעבן קאן
מען דערפון ניט מאכן.

אהא! אן אַנצוהערעניש. „מ'קאן קיין לעבן ניט מאכן.“
צוויי פרנסות... — ער האט זיך פארקרימט.

— און ווי זאל איך איך רופן? ווי איז אייער נאמען?

ווידער האט זי איר פנים געענדערט מיט אויסטערלישער
פלוצימ'דיקייט, ווי פון אן אינווייניקסטער עקספלאזיע. אַט
די שארפע איבערגיינג האבן אים דענערווירט אביסל, ווי זי
וואלט אים אַנכאַפן ביי א קנעפל אָדער אַ מאַרע מאַן ביי
אן אַרבל. אין דער אמת'ן איז זי געווען גאַנץ צוריקגעהאַלטן

אין באַוועגונגען ; בלויז דער שניט פון איר מויל האָט זיך געוואָרפן ווי דער רימען פון אַ ביימש, און פון די ווינקלעך פון די אויגן זענען געשפרונגען געלעכטערלאַך.

— דזשעני. דזשעני הייס איך.

— דזשעני גאָר! ניין — וואָס עפעס דזשעני?

זי האָט זיך אָנגעבלאָזן.

— פאָרוואָס ניט? איך בין אַן אַמעריקאַנערין. געבוירן טאַקע דאָ אין ניו־ארק. געוויס.

— יאָ-יאָ, איך זאָג ניט... אַבער — איר זעט מיר אויס צו

זיין פון דרום־דיקער אַפּשטאַמונג — אַ שפּאַניערין, אַשטיי-גער, אַה?

איר ברוינלאַכער שמערן איז געוואָרן ברוינער.

— נו יאָ, מיינע אַלמע לייט... קומען פון קאַליפּאָרניע. אַבער איך בין אַ ניו־ארקערין. געבוירן דאָ. געבוירן טאַקע דאָ.

זי האָט אַ ווייז געטאָן מיט דער לינקער האַנט אַן אַ זייט, צו דרום-מערב־צו.

דאָס איז מסתמא געווען אמת: איר שפּראַך איז געווען אומ-קאַרעקט, זשאָרגאַנמעסיק, גאָר נישט אַנדערש ווי ביים דורכשניטלאַכן אַרבעטערמייַדל — אַמעריקאַניש, ניו־ארקיש.

ג.

ער האָט איר פאַרגעשלאָגן צו נעמען אַן אייזקרעם, און זיצן-
דיק ביים מישל אין „פאַרלאָר“ איז זי צוריק געוואָרן פרייער.
זי קען אפילו קיין שפּאַניש ניט. אירע „אַלמע לייט“ —
אודאי, זיי ריידן צווישן זיך שפּאַניש, אָבער זי ווייסט קוים
עמלאַכע ווערטער. נו, און די תפילות — אָבער יענע זענען
לאַטיין. יאָ. —

איצט איז ער אויך געווען אַביסל אויפגעלייגטער, און האָט
מיט איר איינגע'מענה'ט:

— אָבער, הערט זיך איין, וואָס פאַר אַ נאַמען איז דזשעני ? !
כ'מיין באמת. יעדע דזשעין, דזשין און דזשאָן איז דזשעני.
וואָלט איר זיך כאַטש גערופן כוואַניטאַ. אָדער איזאָבעללאַ.
און פאַרוואָס טאַקע ניט דאָלאַרעס ?

זי האָט אים אָנגעקוקט אַביסל אומזיכער.

— איך בין אַן אַמעריקאַנערין...

— געוויס, — האָט ער זי באַרואיקט, — אודאי אַן אַמערי-
קאַנערין. אָבער זאָגט אַליין: דאָ—לאַ—רעס. דאָס האָט
עפעס אַ קלאַנג! כ'לעבן — כ'וועל דיך רופן דאָלאַרעס!...

זי איז פלוצים געוואָרן פריילאך, און אַריבערן מישל האָט זי
אָועקגעלייגט איר האַנט אויף זיינער:

— אַלראַיט! זאָל זיין דאָלאַרעס, אַז דו ווילסט אַזוי. כאַ-כאַ !

דאלארעם! ... נו, און ווי זאל איך דיך רופן ?

אין טאן זענען זיי אריבער אויף דו — כאַטש היינטיקער
ענגליש געברויכט ניט קיין באזונדערע ווערטער פאר איר
און דו.

— מיך ? ...! — ער איז געוואָרן אביסל אַפגעקילט, נאָר האָט
באלד צוריק אויפגעשמיכלט. — ניין, מיין נאָמען וועסטו
ניט קאָנען נאָכזאָגן. אַנו, זאָג : לאַקריצפלעצל—?...

— ל—לאַק... פּררר! ...! — האָט זי אַרויסגעשפּריצט מיט אַ
געלעכטער. — אוי, ניין, ווי האָסטו געזאָגט ? כאַ-כאַ!

— נו, זעסט שוין ? ניין, דאלארעם, מיין נאָמען איז נישט
וויכטיק. אָדער — רוף מיך מאַני. ס'איז לייכט אויסצוריידן,
און ס'איז בעסער פון מאַריס, אָדער מאַיקל, אָדער אפילו
סידני. אַט לאַמיר בעסער — נו, אַ „מאָווי“. וואָלסט אַ
בעלן זיין זען עפעס אַ „מאָווי“ ?

זי האָט זיך זייער דערפרייט. אַ, יאָ ! „אַייד לאָוו טו !“
— מיט פאַרגעניגן, הייסט עס. גייען מיר. —

זיי זענען אַרויס אין גאַס און זיך אַוועקגעלאָזן צו בראַדוועי.

אויפן וועג האָט ער איבערגעכאַפט אַ פאַרביינקטן בליק וואָס
זי האָט געוואָרפן אין אַ בלומענגעשעפט. ער איז אַריין אין
קראָם און אַרויסגעבראַכט פאַר איר אַ רויז — אַן איינציקע
רויז, אַ נאָך ניטאיינגאַנצן געעפנטע, נאָר אַ פולע, אַ געפאַקמע.

— א דאנק, ליבינקער!

שוין אין מעצמער, נאכדעם ווי זי האט אויסגעטאן איר הימעלע, האט זי ארויסגענומען די רויו פון לאץ און זי צוגע-שפילעט צו די האר, ביי דער רעכמער זייט פון קאפ. ער-געץ האט ער געזען א מאלעריי — א „גאציא“, צי וואס? — א שפאנישע דאמע מיט א רויו ביי די שווארצע האר. ניט געווען קיין ענלאכקייט צו יענער דאמע אין געזיכט, און דאך... אינם שוואכן ליכט פון פארטונקלמן מעצמער... איר בליק אפילו האט זיך געענדערט! חמ... א מאדנע ראסע. —

ד.

פארן פארהאנג, אין א פלעק פון פורפורליכט, איז געשטאנען א דיקער, הויכער מאן אין א שווארצן פראק, מיט א גלאסן, קיילעכדיקן ווייבערשן פנים, און האט געזונגען מיט אן אומ-געריכט-דין שטימעלע פון א „מלאכ'ל“. די ליפן פון זיין שמאלן מויל האבן זיך געעפנט ווי א סמך — מער ארויף און אראפ איידער אין דער ברייט. ער האט זיס און נאגנדיק געצויגן:

גיוו מאי רעגארדס טו מאדהער.
מעל הויר איי קען פאינד נא אדהער
ה'ד לאוו מי עז מאמש עז שי די-יד!...

עמיצער אויף א באנק דערנעבן האט א כליפ געמאן. דזשעני-דאלארעס האט געארבעט מיט איר באוועגעלעכן פנים, און

איר קאוואליער האָט געקוקט אויף איר בגנבה, מיט זיין קליינעם שמייכל אין ווינקל פון מויל. — נאָכדעם איז געקומען, מען, פארשטייט זיך, „סאָמבאדי זױעימינג פאַר מי“, און צום סוף אַ ליד וועגן דעם, אַז די טאַבאַקבלעטער זענען גאַלד און די באַוולבליטן זענען שניי; אַז די „דאַרקיס“ — די נעגערס, הייסט עס — טוען נישט מער ווי דאָס וואָס זיי עסן רוימע, זאַפטיקע קאווענעס און טאַנצן ביי דער שיין פון דער בלויער לכנה, — און געשען געשעט דאָס אלץ

דאָן דהי

מיס—סי—סיפ—פי!

דאָס איז געווען זייער פיין. אַביסעלע פּריקרע איז אים פאַרגעקומען דאָס וואָס די דריי לידער זענען, דאָכט זיך, גע-זונגען געוואָרן מיט דעמזעלכן ניגון, און וואָס דעם דאָזיקן ניגון האָט ער, דאָכט זיך, געהערט פאַרזיאָרן, און פאַר-צווייאָרן, און פאַרזעקסיאָרן, אין אַלערליי וואָדעוויליהייזער — בלויז די ווערטער זענען געווען אַנדערע. צי אפשר האָט ער אַ מעות — און די ווערטער זענען אויך דיזעלבע? ...

נאָכדעם ווי דאָס צווייהונדערטפונטיקע מלאכ'ל האָט אָפּגע-שניטן און איינגעזאַמלט זיינע עטלאַכע גאַרבן אָפּלאַדים-מענטן, איז אַרויסגעקומען אַ נעגער, וואָס אַלע אמת'דיקע נעגערס וואַלט אים געמעגט מקנא זיין: אַזוי שוואַרץ איז געווען זיין פנים, אַזוי רויט זיינע ליפן, אַזוי ווייס זיינע ציין און אַזוי גרויס און קיילעכדיק זיינע אויגן. ער האָט געזונגען אַ נעגערש ליד — צום טייוול! איז דאָס ניט דערזעלבער

ניגון? ... — האָט אָפּגעמאַנצט אַ „דושיג“, און איז פֿאַר-
שוואַנדן. פֿון ביידע זייטן ראַמפּע זענען אַרויסגעשוואַומען:
אַ מיידל פֿאַרקלידט פֿאַר אַ רויטער ליליע, און אַ לאַנגער,
דאַרער, גרויער בעל-עבירה/ניק אין באַלקליידער, וועלכער
האַט געדרייט צווישן די פינגער אַ שפּאַצירשמעקעלע. דאָס
פֿאַרל האָט געזונגען קופּלעטן און געמאַנצט איינער קעגן
צווייטן, און אי די מענץ, אי די קופּלעטן האָבן זייער דורכ-
זיכטיק אינסינואירט דאָס וואָס זיי האָבן געדאַרפּט אינסינו-
אירן. דאָלאַרעס האָט געכיכיקעט, האָט שליסלאַך ניט גע-
קאַנט איינהאַלטן אירע געפילן און האָט זיך מיט אַ קוויטשיקל
צוגעדריקט צו איר קאַוואַליער'ס אַרעס. ניט אַ שפּיל מאַן
זיך מיט איר וואַלט געווען אַ גראַבקיט. —

גאָט האָט געהאַלפֿן — מאַני'ס גאָט — און דאָס וואַדעוויל-
פּראָגראַם האָט זיך געענדיקט. אין טעאָטער איז געוואָרן
נאָך פינסטערער, דער פֿאַרהאַנג האָט זיך אַרויפגעצויגן, און
אויפֿן לייוונט האָט גענומען גיין די בילדערצייטונג אונטערן
קעפל: „די וועלט פֿאַר דייע אַויגן“: —

די קאַלעדזשעס יעיל און קאַרנעלל שפּילן פּוטבאָל, און
קאַרנעלל געווינט. הורראַ. — אַ צעלולאָיד-פּאַכריק
אין קאַלאַמבוס, אַהאַיאַ, איז פֿאַרניכטעט געוואָרן פֿון
אַן אויפֿרייס. דער שאַדן באַטרעפּט צוויי מיליאָן דאָ-
לאַר. דאָס קעצל אין קעלער איז ניצול געוואָרן און
זיצט איינגענורעט ביים פֿאַליסמאַן אין אַרבל. דעם
פֿאַרוואַנדעטן פייערלעשער האָט מען צוגענומען אין
אַ שפּיטאַל, און די קערפּערס פֿון די פֿאַרשוואַנדענע
אַרבעטער האָבן זיך נאָך נישט אָפּגעזוכט. — מיס

מעריצן טערענס פון מאקאמא, וואשינגטאן, האט זיך
 אראפגעלאזן אין א פאם מיטן לויף פון ניאגארא-ווא-
 סערפאל. זי טראגט ניקערס און שמייכלט מיט ווייסע
 ציין. — אין יאפאן זייט מען רייז אין וואסערבאדעקטע
 פעלדער. מענער און פרויען שטייען איבער די קנעכל
 אין וואסער און פארקען זיך מיט די הענט אין דער
 בלאטע. — די ענגלישע יערלאכע „דוירכי“ האט זיך
 נארוואס געענדיקט. דאס פערד „לאימנינג“ פארנעמט
 צוויי-דריטל פונם עקראן, און זיינע נערוועזע אויערן
 צימערן אויפן שמאלן קאפ. — אין לאס אנדזשעלעס,
 קאליפארניע, זיצט א בחור שוין דעם זיבעצנטן מאָג
 צוגעבונדן צו א שטול ביים שפיץ פון א הויכן דראַנג,
 אויפן דאך פון דער געביידע פון דער האַנדלסבאַנק—
 צוליב אַ געוועט אז ער וועט אזוי אַפּוּזן פּיראַנצוואַ-
 ציק מעת-לעת. — דער אלטער דזשאַן ד. ראַקעפּעלער
 שפּילט מענים און טיילט צענסענטיקע. — פאַריז לייגט
 דעם יערלאַכן קראַנין אויפן קבר פונם אומבאַקאַנטן
 געפאַלענעם זעלנער. — „לינדי“ פליט זעקס הונדערט
 מייל אין זיין עראַפּלאַן צו ווערן אַ חתן. — דזשעק
 דעמפּסי מאַכט איבונגען פאַר זיין באַגענעניש מיטן
 פּערזאָנער טשעמפּיאַן זאַפּאַטעראַ. — אַן אויטאָמאָביל-
 לויף. — אַ מאַטאָרציקלעמלויף. — אַ בייבי-אויסשטע-
 לונג. — פּרעזידענט קולידזש פינמלט מיט פּישענע
 אויגן גלייך אין טעאַטער אַרײַן. צוליב די ברייטע
 ראַנדן פון זיין קאַובאַי-הוט איז שווער אַראַפּצולייענען
 פון זיין שטערן די געדאַנקען וואָס יאָגן מסתמא ווי
 אַ וויכער דורך זיין קאַפּ. —

אופֿ! די איבערזיכט פון דער וועלט איז געענדיקט. „די וועלט פאר דייע אויגן“.

איצט קומט די „קאמעדיע“ : —

מ'לויפט. מ'פאלט. מ'שטייט אויף און מ'קריגט אין די ציין אריין. מ'לויפט. מ'פאלט. מ'שטייט אויף און מ'גיט אין די ציין אריין. מ'לויפט ווידער. מ'פארלירט הויזן און קליידלאך. א בלומענטאפ פאלט פון א פענסטער אין קאפ אריין. מ'לויפט און מ'שטויסט זיך אן מיט דער נאז אן — אד! — אן א פאליסמאן. מ'לויפט צוריק און מ'פאלט אריין אין א פאס מיט וואסער. מ'לויפט נאך אליין, און מ'כאפט-איבער דאס הארץ מיט א ציגל אין קאפ אריין. דער לעצטער לויף איז פאטאל : מ'טרעפט זיך אן פנים אל פנים מיטן אייגענעם ווייב! דעמאלט פארגלאצט מען די אויגן אויף א שרעקלאכן, אוממעגלאכן אופן, ביז די ווייסלעך פארנעמען די גאנצע עפנונגען פון דעקל ביז דעקל, און מ'פאלט אויף אהינטער אין טייך אריין. עטלעכע מאנסטער-גרויסע לופטבלאזנס קומען ארויף צו דער אויבערפלאך. כא-כא-כא!

— האסט הנאה, קליינע ? — שמייכלט מאני קוקנדיק אויף זיין באגלייטערין.

— אה, אימ'ס סא פאנגי! ... — ס'איז אזוי קאמיש, הייסט עס — און דאס באוועגלאכע פנים פון דאלארעס שפריצט מיט טויזנט געלעכטערלאך. דער עולם ארום לאכט לאנג,

קאן גאר צו זיך ניט קומען. א מתנה פון גאט — דער
הומאר.

פון הינטער די פלייצעס פון די צוקוקער שטרעמט און לייגט
זיך אויפן לייזונט דאס הויפטבילד פון פראגראם: „די רויטע
שאַרפע“. נו, מ'הארף פארשמיין: א יונגער רעפארטער
פון אן אמעריקאנער צייטונג דעקט אויף א פארברעכן און
געווינט א יורש'טע פון א באַנקפירמע. אַדער אפשר... ניין
— מיר זענען ערגעץ אין אייראָפּע פון צוועלפטן יאָרהונדערט.
צוויי שטאַלצע ריטער, איינער א רייכער, דער צווייטער אן
אַרעמער. דער ערשטער איז שטאַלץ אין דירעקטער פראַ-
פאַרציע צו זיין רייכקייט, דער צווייטער — אין דערזעלבער
פראַפאַרציע צו זיין אַרעמקייט. וואָס-זשע וועט זיין? וועל-
כע פון די צוויי שטאַלצקייטן וועט... נאָר וועגן דעם זאָל
האגה'ן די הויכגעשטעלטע האַמע. וואָס אמת איז אמת —
שיין אי זי, די האַמע, אין איר לאַנגן קלייד און דער הויכער
פריזור, מיט פּערל אין אירע האַר. און געהויבן איז זי, אַה,
אַזוי געהויבן! עס וואַלט כדאי געווען צו וויסן: עס מ
אַמאָל אַזא הימלשע באַשעפעניש? אַדער, למשל, ע... ע... ע...
מאני קוקט זיך אום אויף דאָלאַרעס — און דער שמיכל
ווערט פאַרפרוירן אויף זיינע ליפן. דזשעני קוקט אויף דער
האַמע מיט אויפגעריסענע אויגן, מיט אַ תפילה/דיק פנים,
און שעפּטשעט אין דער שמיל: „כעסוסע! מאַריאַ! ווי
גרויסאַרטיק זי איז!“ —

— דאָלאַרעס! — מורמלט מאני איר אין אויעד — אַנט-
שולדיק מיר, דאָלאַרעס. ווען איך זאָל ניט זיין אַ חכם,
וואַלט איך דאָך ניט געווען אַזא אידיאָט!

— אַה? — זאָגט דאָלאָרעס, ניט אַוועקרייסנדיק די אויגן פון עקראַן. — שטער נישט, ליבינקער. קוק בעסער אַהין — פאַרוואָס קוקסטו ניט?

— איך קוק, איך קוק! וואָדען איך קוק ניט?...

ער קוקט, אַבער אויף איר, אויף דזשענין קוקט ער. פון אונטער די שוואַרצע האַר שימערט אַרויס אַ מייל פון אַן אויערל, אַ קליין אויערל, און האַרט דערביי גליט ווי אַ קויל ביים אויסגיין די רויז אויף איר קאַפּ — ווי אַרויסגעזוואַקסן פון קאַפּ אַרויס. ער נעמט אירע אַ האַנט צווישן זיינע ביידע, און זי ענטפערט מיט אַ שוואַכן, פאַרטראַכטן דריק. ביסלעכווייז לאַזט זיך זיין קאַפּ אַראָפּ נידריקער. די צוויי זיצן האַרט איינער נעבן צווייטן, נאָר יעדער פון זיי איז אין אַן אַנדער וועלט. —

ה.

— אויסטערס! — האָט מאַני באַשלאָסן אַרויסגייענדיק פון טעאַטער. — מיר גייען עסן אויסטערס.

דאָלאָרעס איז נאָכגעגאַנגען שווייגנדיק, מיט אַ שאַטן פון אַ פאַרטראַכטן שמייכל אויף די ליפן. דרויסן איז געוואָרן קעלטער, און קליינע, איינצלנע שנייעלאַך האַבן זיך אַרומגעבלאַנקעט אין דער לופט. אין גרויסן "לאַנטשרום" מיט די פאַפּולערע פרייזן איז געווען וואַרעם, ליכטיק און סומל-דיק פון די נאָכטעאָטערבאַזוכער. מאַני האָט באַשמעלט אויסטערס, „אין די מושלען“, דאָלאָרעס האָט גענומען אַ

געקעכטס פון אויסטערס מיט מילך. זי האָט געגעסן מיט דער איבערטריבענער מאַנירלאַכקייט פון דער „עכטער“ נויאַרקערין: פאַרשנורעוועט דאָס מויל, געזופט צו קליינע ביסעלאַך, געהאַלטן דאָס פעניצל ברויט איידל, מיט צוויי פינגערלאַך, און געפיקט ווי אַ פייגעלע. פאַרביסן האָט זי מיט רויטן געצוקערטן זשעלאַטין אין געשלאַגענעם שמאַנט. מאַני האָט זי אַכסעררוירט פון אונטערן שטערן אַרויס. איינמאַל האָט ער אַ פרעג געמאַן:

— וואוינסט מיט דיינע עלטערן?

אַ וואַלקן איז איבערגעגאַנגען איבער איר שטערן און איז פאַרשוואונדן. זי האָט געשוויגן אַביסל. דערנאָך רואיק געזאַגט:

— אַז מ'אַרבעט אין אַ רעסטאָראַן, זעט מען זיך אָן מיט אַלערליי מענטשן.

אַט אַזוי פשוט! אינגאָרירט אַ פראַגע וואָס איז אפשר צו אינמיטן — און אַליין אויפגעהויבן אַ טעמע.

— אַנטקעגן וואָס זאָגסטו דאָס?

— אַט, סתם אַזוי, זיך דערמאַנט... צו אונז אין „אויטאָמאַט“ קומט אַריין איינער אַזאַ פאַרשוין, אַ קליינינקער, אַ דאַרינ-קער, אַ מיאָסינקער. מיט ברילן, אין אַ קיילעכיקן הימל פון פאַרפינאַרן, אין אַן אַפגעריבענעם מאַנטל. מיט איין וואָרט — אַ פאַרזעעניש, אַ לאַכודרע. מוז זיין פון די דאָזיקע — פון די רוסן, צי וואָס?... עסן עסט עס נאָר בלינעס מיט סיראַפּ

— יא, דערפאר, ט'אפנים, האב איך זיך דערמאנט: האסט
 אויך גענומען בלינעס... אבער יענער — עסט ניט קיין
 אנדער זאך. בלינעס און בלינעס, און אן עק! א קאמעדיע.
 איך ווארט שוין גאר ניט אויף זיין באשטעלונג: ער גיט
 גאר א שמייכל, און איך באשטעל פאר אים בלינעס. אט, א
 שמייכל, זעסטו האט ער דוקא א וואוילן. דאס הייסט, ווי
 זאל איך דיר זאגן?... א שמייכל ווי אלע שמייכלען. ניין...
 מאקע א פינער שמייכל. איז וואס-זשע האב איך געוואלט
 דערציילן? איי, יא — זעצט ער זיך אוועק ביי א מישל,
 ניט זייער ווייט, ניט זייער נאענט, עסט זיך זיינע בלינעס —
 און פארווארפט אן אויג צו מיר. נו, וואס קוקט א מאן
 אויף א מיידל? מ'ווייסט שוין. קוקט ער — און דערביי
 בלייבט עס. זאגן דעם אמת, האב איך אין אַנפאנג אפילו
 געפרואווט אים צוגעבן מוט: א פאר מאל א שמייכל געמאן
 צון אים. געווען משיקאווע צו זען וואס פאר א מענטש.
 אבער ער שמייכלט צוריק — און קיין ווארט ניט. נאכאמאל
 געפרואווט — דיזעלבע געשיכטע. איז וואס-זשע קוקסטו?
 קוקט! האט ער זיך מיר צוגעגעסן אביסל. גאר וואסדען?
 כ'האב זיך צוגעוואוינט. עס האט זיך איינגעשמעלט צווישן
 אונז עפעס אזוינס... אטאזויא, שווינגדיק. ער קומט אפט,
 עסט בלינעס, כאפט א קוק, שווייגט. און טאמער אמאל
 באווייזט ער זיך ניט א שטיקל צייט — פעלט ער מיר!
 דיד יו עווער?... — געזען אזוינס?... כא-כא!

זי איז געווארן פריילאכער, שטיפעריש, און האט ביים ארויס-
 גיין פון רעסטאראן אים א כאפ געמאן אונטערן ארעם און
 זיך צוגעדריקט צו'ן אים.

— נו, און איצט, מיידעלע, — האָט מאַני געזאָגט, — גיי אַהיים.

זי האָט אַראָפּגעלאָזט זיין אַרעם, זיך אויסגעגלייכט ווי אַן אַנגעצויגענע סטרונע און אים אַנגעקוקט שמום — דער-שמוינט — פאַרוואַנדעט.

— וואָס-זשע קוקסטו אַזוי, אַה? שפּעט. צייט פאַר דיר צו גיין שלאָפּן — און פאַר מיר אויך.

זי האָט אַלץ געשוויגן, און ער האָט אומרוואַיק געמאַכט אַ שפּאַן אַוועק פון איר און צוריק צון איר. זי האָט אים אַנגע-נומען ביי אַן אַרבּל.

— נעם מיך מיט. נעם מיך ערגעץ.

— מ-ניין, — האָט ער כּמורנע געזאָגט. — איך... ס'איז ניט מיין גאַנג.

— ס'מיינסטו ?

— ניט מיין גאַנג. נו, סט'ניט פאַרשמיין. און וואוהין זאל איך דיר נעמען? טאַמער האָב איך אַ ווייב מיט קינדער אינדערהיים, אַה? זאל איך דיר בריינגען אַהיים צו מיין ווייב, אַה?

— אַבער... אין אַ האַמעל!

— אַ האַמעל? פּע! אַ האַמעל? כ'האַב פיינט האַמעלן!

ער האָט צערודערט און אומגעדולדיק אַרומגעטאַנצט אַרום

איר אויף איין אָרט.

— וואָס ביזטו פאַר אַ מענטש? ... — האָט זי זיך געוואונ-
דערט.

— אַ מענטש? — זוי אלע מענטשן. ניט פיל ערגער פון
אַנדערע מענטשן...

אים איז פלוצים עפעס איינגעפאלן.

— הער זיך איין, — האָט ער געזאָגט, — איך פאַרשטיי...

ער האָט אַריינגעשמעקט אַ האַנט צו זיך אין קעשענע, נאָר
ביי איר האָבן אויפגעפינקלט די דרומ'דיקע אויגן, דאָס מויל
האַט זיך אויסגעקרימט, און דאָס פנים איז געוואָרן זייער
ניט-שיין. ער האָט פאַרשמאַנען, און איז געבליבן שמיין
אַפהענטיק. זי האָט זיך תיכף געצוימט, אַ שאַקל געמאַן
מיטן קאָפּ און אַ זאַג געמאַן:

— אַ גוטע נאַכט. אַ דאַנק פאַרן פאַרגעניגן.

איידער ער איז געקומען צו זיך, איז זי שוין געווען אַ צענד-
לינג מריט פון אים.

— פּ-פּע! — האָט ער זיך פאַרקרימט ווי פון אַ שלעכטן
מעס אין מויל, און איז איר נאַכגעלאָפּן.

— וואָרט אַ ווילע. איך... נו, האָב קיין פאַריבל ניט. איך
בין אַ גולם. וואָס-זשע לויפסטו אַזוי?

זי האָט פאַרקלענערט די מריט, נאָר נאָך אלץ געהאַלטן

אין גיין.

— איך זאג דיר — כ'בין א שטיק משוגענער. דארפסט ניט זיין ביז אויף מיר. איך מיינ ניט קיין שלעכטס. נו גוט, קום מיט מיר, דאלארעס — דזשעני — דאלארעס. קום, קליינע — זיי ניט ביז.

זי איז געבליבן שטיין, נאר, קענטיק, ניט געקאנט זיך בא-רואיקן אזוי מיטאמאל. ער האט זי גענומען אונטערן ארעם.

— קום-קום. מירן זיך דורכגיין אביסל. דערנאך — וועל' מיר זען.

דער שניי איז איצט געפאלן שימער, אין לייכטע און ווא-רעמע פעדערן, וואס זענען געקומען פון דער הויך אן אימ-פעט, האבן זיך געבלאנקעט אין דער לופט און זיך צוגעזעצט וואו וועלעכס אזוי ווי אויף א ווילע, ווי גרייט זיך ווידער אויפצוהייבן און אוועקפליען ערגעצאנדערש. די פינפטע עוועניו האט אנגעהויבן ווייסלען צווישן די פארשטוממע הויכע ווענט. פון צייט צו צייט האט אן אויטאמאביל זיך פארבייגעגלישמט מיט אן איינגעהאלטענעם זיידענעם שאַרף. מ'האט ניט געקאנט זאגן, אז נויארק שלאפט, נאר וואסדען? — זיך צוגעזעצט אין א פאמעל, מיט א ניט-געצונדענעם ציגאר צווישן די פינגער, און פוילט זיך טראכטן. —

ביי דער 59טער סטריט האט מאני צוגערופן א טעקסי. דער קורצער און העפטיקער רוגז וואס איז אדורכגעלאפן צווישן זיי א ווילע פריער האט אוועקגעטראגן יעדן שפור פון

פרעמדקייט, נאָר קיין חשק צו ריידן איז ניט געווען. אין אויטאָמאָביל האָט ער זי אַרומגענומען מיט איין האַנט, זי האָט זיך צוגעטוליעט צו'ן אים, און אזוי זענען זיי געזעסן ביז די טעקסי איז געבליבן שטיין נעבן אַ גרויסן אַפּאַרט-מענט-הויז אין בראַנקס. זי האָט געוואָרפן אויפן אַריינגאַנג אַ פאַר'הידוש'טן בליק: ניט קיין האַמעל — נאָר זי האָט גאַרנישט ניט געזאָגט. זיי האָבן דורכגעשניטן אַ גרויסן אונטערשטן „האַל“ און צוגעקומען צו די טרעפּ.

— נעם מיין האַנט, — האָט ער געזאָגט, — און אייל זיך ניט. וועסטו האָבן צו שטייגן און צו שטייגן.

די קאַרידאָרן און די טרעפּ זענען געווען גוט באַלויכטן, פּוסט און שטיל. זי האָט אָנגעשפּאַרט איר קאַפּ אָן זיין אַקסל, און אזוי האָבן זיי זיך געהויבן, דורך דער ליכטיקער פּוסטקייט, פּון שטאַק צו שטאַק, ווי אַ פאַרפּאַלק וואָס קערט זיך אום אַהיים שפּעט ביינאַכט פּון אַ שמחה ביי גוטע-פּריינט.

1.

דער טאָג איז אזוי הייס, אַז די באַגראַזמע ערד אונטער מאַני'ס קערפּער איז וואַרעם און נאַכגיביק ווי אַ וואַלענע קאַלדערע. דער טאָג איז אזוי ליכטיק, אַז דורך די פאַרמאַכטע אויגנדעקלאַך זעט ער זייער קלאַר דעם גרינעם מאַל דאָרט ווייט אינדערנידער, דעם בלאַסבלויען, ווי פּון ליכט אַפּגע-בליאַקירטן הימל אַרום און איבער דער גאַרער וועלט, און

די רייכע שעוועלירע פונם קאשמאנענבוים הויך איבער זיין קאפ. ער ליגט אויף א זייט, מיט דער לינקער האנט אונטער דער דעק באק, און רוט מיט יעדן איבר. —

ס'איז זייער שמיל. נאָר ערגעץ נאָענט אָן אַ זייט זינגט אַ בין אויף אַ דריבנעם, שימערן טענאַר: „שאַר—לאַך—רויט! ... שאַר—לאַך—רויט!“—וואָס מיינט זי דערמיט?—

פאַרטראַכטערהייט טוט ער אַ לייג אַוועק זיין רעכטע האַנט אויף דער ערד נעבן זיך — און טרעפט אויף עפעס-אַזוינס וואָס לאָזט אַרויס אַ שוואַכן דערשראָקענעם פּיפּס. ער כאַפט זיין האַנט צוריק. אויפן גראָז זיצט אַ פּיצעלע פּייגעלע און דרייט מיטן שנעבעלע און מיט די געלע קיילעכיקע אייגלאַך. די ראַזיקע הויט קוקט דורך צווישן די שימערע פעדערלאַך. נאָך גאָר אַ בייבי; געמוזט אַרויספאַלן פון נעסט. ער לייגט נאָכאַמאָל אַרויף אַ האַנט אויפן קליינעם קערפערל — פאַרזיכטיק, צערטלאַך. דאָס פּייגעלע צאַפּלט-אויף שוואַך, קוים צו פילן, נאָר, קענטיק, אָן שרעק. ווערט שמיל, און גיט זיך ווידער אַ צאַפּל. עס צאַפּלט זיך שוין איצט אַפּט, רעגלמעסיק און רואיק, צומרוילאַך. נו, נאָר נישט קיין מורא! נישט — קיין — מורא. נישט — מורא. מורא. מורא. —

ביי זיך אין קאָפּ, ערגעץ ביים נאַקן, האַט ער געלאָזן ליגן אַ געדאַנק, וועלכן ער דאַרף אַרויסשלעפּן און באַקוקן פּונ-דערנאָענט. וואָס איז עס געווען? יא: וויאַזוי זעט ער עס דורך צוגעמאַכטע אויגן? אויב עס איז אַזוי ליכטיק, וואָס-זשע וועט שוין זיין אַז ער וועט עפענען די אויגן? משי-קאווע. און ער גיט אָן עפּן די אויגן — גלייך אין שמאַק-

פינסטערניש אריין. אוימגלויבלאך! ער פארמאכט זיי האסטיק צוריק: פינסטער, שווארץ. ער עפנט זיי ווידער: שווארץ, פינסטער. אונטער זיין האנט צאפלט זיך נאך אלץ דאס פייגעלע — רואיק, רעגלמעסיק, ווי עס קלאפט א מענטשלעך הארץ. אונטער זיין האנט קלאפט — א מענטש-לאך הארץ.

ער איז געקומען צו זיך. —

נאכט. אז דו ליגסט א וויילע מיט אפענע אויגן, זעסטו-אין, אז ס'איז גאר ניט אזוי שווארץ, גאר ניט אזוי פינסטער. דאס ליכט פון די שטערן פליסט דורכן מאפעלמן פענסטער צון אים אין שלאפצימער, און די נאכט אליין איז דורכגעווייקט מיט א ווייסן, ווייכן, דיפוזירטן ליכט — מוז זיין דער שניי אויף דער גאס. עס טרעטן ארויס די נאענטע ווענט, מיט א פאר טונקעלע פלעקן אויף זיי — בילדער. דער טיש-א שטול. אויף דער ערד — א טונקלער הויפן: קליידער-וויבערשע קליידער — געלאזן הינטער זיך אין זשעדנער, פריידיקער פארגעסלאכקייט. ער גיט א צימער-א שמיכל-א שטארקן צי-אריין די לופט אין די לונגען. —

זי שלאפט רואיק; אויסגעבויגן, איינגענורעט, צעווארמט. דאס הארץ ארבעט שמיל, גאר כסדר; עס פראדוצירט זיך אויפסניי דער אויסגעשאסענער פולווער. מערקווירדיק, ווי אפט ניט-שיינע פרויען האבן שיינע קערפערס! און פאר-קערט. —

ער האט זיך ארויסגעשלייכט פון בעט און איז, אין שלאפראק און שטעקשיד, ארויס אין צווייטן צימער, צומאכנדיק די מיר

הינטער זיך. דאָרט האָט ער אין דער פינסמער אָנגעמאַפּט דאָס קנעפל פון דער עלעקטריע און אַ דריק געמאַן. דאָס איז געווען דאָס גרעסערע פון זיינע צוויי צימערן, זייער קנאַפּ מעבלירט, אויף די נאַקעמע ווענט אַן איינציק בילד — אַ לאַנדשאַפּט פון יצחק ליכטענשטיין. צוויי טירן אין אַ ווינקל האָבן געפירט צו דער וואַנע און צום מיניאַטור-קיכל — „קיטשענעט“.

ער האָט אויסגעוואַשן דאָס מויל, אויסגעטרונקען אַ גלאַז וואַסער און פאַררויכערט אַ סיגאַרעט. דערינאָך האָט ער פאַרקוקט אין שפיגל און זיך פאַרקרימט; אַ צורה אַביסל! אַ פאַרשלאַפּן, אָנגעדראַלן, ביזו פנים, מיט אויגן וואָס קריכן אַרויס פון קאָפּ, מיט אַ שפּראַך פון גרוילאָכן דראַט אויף דער מאַרדע — פּפּע! אַ האַריקע כרוסט, אַ בייכל, און אַ קערפּער וואָס קוקט אויס ווי אויסגעפאַשעט, כאַמש... — ער האָט פאַרדראַטיק אַ מאַך געמאַן מיט דער האַנט און צוגעגאַנגען צום פענסטער.

— — אַ ווייסע און אַ פּראַסטיקע נאַכט. מיט אַ פּאַר מינוט צוריק — אַ הייסער, זוניקער טאָג, פונקט אַזוי ממשות'דיק — פאַר מיר. און וואָס ווייס איך מער ווי „פאַר מיר“? — „שאַרלאַך-רויט“. אַ באַמ'עמ'ט וואָרט — שאַרלאַך; פילט אַן דאָס מויל ווי אַ זופּ מאַלאַנצ-וויין, אַדער ווי אַ שטיקל „האַרץ“ פון אַ פּרישן, זאַפּטיקן קאַווען. — שאַרלאַך-רויט. דאַרפן זיין עפעס נאָך ווערטער. וואָרט: זאַנגען — גאַלד — יאָ: „די קאַרנזאַנג איז גרין און גאַלד... דער מאַן איז שאַרלאַך-רויט.“ יאָ. „די קאַרנזאַנג...“ דאָס לעבן פּרעגט קיין קשיות ניט — פּרעגן פּרעגט דער מוים.

אהא: „דאָס ליד פון די שנימערניגס.“ פון וואָנען איז דאָס?
ווער האָט דאָס?... און פאָרוואָס איז עס מיר געקומען אין
חלום? און וואָס מיינט: דער מוים פּרעגט קשיות?...
המ... ניט קלאַר. — — —

— — — דאָס מענטשנקינד דאַרט אויפן בעט. לאָזט זיך
אויס: געקויפטע ליבע — איז אויך ליבע. גיי ווייס. צאַרט
— הייס — קאַפּריזונע — שפּילעוודיק — טיף און עכט. ווי-
זשע איז עס?... דאָס מענטשנקינד נייטיקט זיך אין אַ זונגע-
שטראַל, אין אַביסל שפּיל, אין אַביסל הנאה. און אזוי פשוט,
גשמיות'דיק: אַ געשמאַקער ביסן, אַ קוש, אַ קיצל. און
מאַקע: איך האָב נאָך קיינמאַל ניט געזען קיין נאַקעמע
„נשמה“ אַרומשפּאַצירן איבער בראַדוויי אַט אזוי — אַן
הויז. צוריקשמועסנדיק, האָב איך קיין גוף „אַליין“ אויך
ניט געזען אַרומגיין. די ניינטע סימפּאָניע, צי „מריסטאָן“,
צי וואָס דאַרט נאָך, אַן אַן אויער פון שפּאַגדערע און הויט,
איז — ניקס, און געפילטע קישקע איז מהנה די... „נשמה“.
איז ווי-זשע איז דאָס? — אַ, אַלטער במלן! אַרויפגענומען
אַ מויד פון גאַס — און פּילאָזאָפּירט איבער איר! — —

עמלאַכע בלאַק אַוועק האָבן שוין איצט געדונערט די צוגן
פון דער לופטבאַן און די טראַמוואַיען. שווערע וואָגנס האָבן
געסקריפּעט אינם שניי. דער טאַג איז ניט ווייט.

ער האָט אַרומגעשפּאַנט, אין זיינע ווייכע שמעקשיך, אין
דיאַגנאָסל פון צימער, פון ווינקל צו ווינקל.

— — — די קליינע דאַרטן, יא, דאָס מענטשנקינד בענקט
נאָך... נו, שוין געהערט דעם פּזמון. אַבער וואָס האָב איך

געוואָלט אויסברייען? געקויפטע ליבע איז — אויך ליבע. ווייז דעם מענטשנקינד אַ שקל — און עס הייבט אָן צו זיגן גען שירת. נאָר דער ווייז איז, אַז דאָס געזאַנג איז — עכט. מאַקע דער שקל, נאָר קוים האָט עס אָנגעהויבן, איז... כאַ- כאַ! וואָס-זשע באַמייט דאָס? שוין-זשע האָב איך אַזוי שלעכט פאַרשטאַנען? מיינ גאַנץ לעבן אַזוי שלעכט פאַר- שטאַנען? מיינ גאַנץ לעבן?... דאָס וואָלט געווען שוין צו- פשוט. צו-פשוט טויג ניט. צו-פאַרוויקלט — טויג אויך ניט. בכּן, איז וואו האלט איך?... וואו איז דער אָנהויב און וואו... — אַה, העלל!... — — — ער האָט אויסגעשפּיגן דערפאַר וואָס ער האָט אַריינגענומען דעם סיגאַרעט מיטן פּייער אין מויל, ווי אויך פון פאַרדראָס אויפן פאַרפלאַנטערטן קנול.

דער טאָג איז בלוילאָך-ווייס געגאַנגען אין הויז דורך אַלע פענסטער. מאַני האָט שמיל געעפנט די טיר צום שלאָפּ- צימער און איז צוגעגאַנגען צום בעט. דאָלאָרעס איז געליגן אויפן רוקן מיט איין האַנט אונטערן נאַקן, און איין באַק אירע האָט געגליט רויט. זי האָט רואיק געאַטעמט, און ער האָט געקוקט אויף איר פאַר'הידוש'ט, צעטומלט. און פּלוצים, אָן שום הכּנות, האָט זי געעפנט די אויגן. אַ ווילע האָבן די אויגן געוויזן, אַז זיי פאַרשטייען גאַרניט. דערנאָך האָבן זיי אויפגעבליצט. דערנאָך זענען זיי געוואָרן טונ- קעלער. אַ שמייכל האָט זיך אַ שליינגל געטאַן צווישן די ליפן, און די אויגן זענען געוואָרן נאָך טונקעלער. —

ז.

מאַני האָט אַריינגענומען די מילך פון קאַרדאָר, און דער

ריח פון א „גוי'אישן“ אַנבייטן האָט זיך פאַרשפּרייט איבער דער וואוינונג: אייער, חזיר-גריוון, פרישע קאווע.

— דאָלאַרעס, פּרישמיק!

— מ-באַלד... האָט זי געענטפּערט פון שלאַפּצימער אַרויס. זי איז געזעסן אויפן בעט אַ פאַרטראַכטע אינמיטן אַנמאַן זיך, אין פּיאַלעמענע אונטערהויזן, נאַקעט ביז דער טאַליע: אַ קערפּער אַ יונגער, כמעט אַ אינגלשער, דער קאַפּ — אומ-געריכט — פון אַ דערוואַקסענער פּרוי, די שוואַרצע האָר צעלאָזן, די אויגן אויפגעריסן, דאָס מויל אַפן, אין אַ צושמאַנד פון זעלכסט היפּנאָז. צום סוף האָט זי מיט שווערקיט אַוועק-געריסן איר בליק פון עפעס אַ פּונקט אין רוים און איז אַראַפּגעשפּרונגען פון בעט. זי האָט געכאַפּט אין די הענט דעם הויפּן פון אירע קליידער און איז דורכגעלאָפּן דורכן פּאַדערשטן צימער אין וואַנע אַרײַן.

גענעסן האָבן זיי שווייגנדיק, יעדעסער פאַרנומען מיט זיינע אייגענע געדאַנקען. דערווייל האָט די זון געמאַן אַ קוק אַרויס פון הינטער אַ שאַרפן קעגנאיבערדיקן דאַך און דורכן הויכן פענצטער אַ וואַרף געמאַן אויפן דיל אַ גליענדיקן גאַלדענעם שווערד, אַ גראַדן, אַ שאַרפן, מיט אַ לאַנגן, דינעם שפיץ. דאָס איז געשען אַזוי פּלוצים, אַז ביידע האָבן זיך אומגעקוקט און מיט פאַרשפיצטע אויערן זיך געריכט אויף אַ מעטאַלע-נעם קלונג. ער איז ניט געקומען, און זיי האָבן זיך איבער-געקוקט מיט אַ שוואַכן, אומבאַשטימטן, בלאַנדזשנדיקן שמיכל. באַלד דערנאַך האָט דאָלאַרעס פאַרענדיקט איר עסן, האָט אַנגעמאַן איר הוט און מאַמל און געשעפּטס-מעסיק אַנגעפּודערט דאָס פנים קעגן שפיגל. מאַני איז אויפ-

געשמאנען, האט ארויסגענומען פון א שופלאך פון ביורא
א פאר פאפירלאך און זיי איר דערלאנגט. זי איז אפגעטראפן
פון אים און האט א שאקל געמאן מיטן קאפ: ניין.

ער האט זיך אומגעדולדיק פארקרימט.

— נעם, נו.

זי האט פארווארפן די הענט אהינמער, ווי א קינד.

— אבער... פארוואס ניט?

זי האט צוגעשוויגן. דערנאך מיט שווערקייט ארויסגע-
קוועטשט:

— איך... דאס מאל בין איך אויסגעגאנגען— פונמיינעטוועגן.

— פונדיינעטוועגן? ...

ער האט דאס צעקייט. דערנאך איז ער צוגעטראפן צו איר
נאענט און האט ווייך געזאגט:

— הער זיך איין: נעם, עס וועט צוניין קומען. א מתנה,
פארשטייט? אדער... נו, אט וואס: קויף דיר עפעס א
שיינע זאך צום געדיינקען... ניין — קויף דיר א גוט זידן
העמדל וואס זאל צופאלן צו דיין הויט צארט — צערטלאך
— אט אזוי.

זיי זענען געשמאנען א וויילע איינער נעבן אנדערן שטום.

דערגאך האט זי נישטקוקנדיק אריינגעשטופט דאס געלט צו זיך אין בייטל און געזאגט:

— גודבאי.

ער האט גענומען איר האנט און צוגערירט זיינע ליפן צו אירע פינגער. געמאכט האט ער עס אביסל שפאסיק-צערע-מאניש: דער שטאלצער ריטער, הייסט עס, אין שלאפראק און מיט א גלאנציקן פליך אויפן קאפ, און די הויכגעשמעלטע דאמע — אין נויארק פון צוואנציקסטן יארהונדערט. אבער דזשעני פון 10טער עוועניו האט עס צוגענומען אן א שמיכל, ערנסט, כמעט שמריינג. זי האט א שאקל געטאן מיטן קאפ, איז ארוועק צו דער טיר און האט זי געעפנט. הא האט זי זיך אומגעקוקט אויף אים צום לעצטן מאל. פון הינטער דעם דאזיקן בליק, פון ערגעץ זייער ווייט, האט עס אויף אים א ווייע געטאן מיט אונז היימישקייט, מיט אונז נאענטקייט, אז ער האט זיך א צאפל געטאן. זי האט שמיל געמאכט א טראט אהינטער און צוגעצויגן די טיר צו זיך. ער האט זיך א רים געטאן פארויס — און באלד געבליבן שטיין. מיין גאט! וואס אי'דאס — וואס אי'דאס געווען? ...

ממה-נפשך.

א.

די רביצין איז געווען זייער א נארישע אידענע. —

דעם רב'ס שכירות, מיטן רח"ש צוזאמען, זענען געווען אזוי קליין, אז אלע אירע יארן האט זי געהאלטן אין איין שטי-קעווען דעם סוף פון דער וואך צום אנהויב פון דער נעכ-סטער. עס האט זיך ניט געשטיקעוועט, און פירן די רבנישע באלעבאמישקייט איז געווען אזוי שווער ווי צו פירן א מלוכה. פונדעסמוועגן איז ביי דער רביצין געוואקסן א גוי-דער און איר פנים איז געווען גלאט און גערוימלט ווי ביי א מיידעלע. זי איז געווען לאנג און דין, אבער ווייט פון מאגער. דעם קאפ האט זי געהאלטן אביסל פארויס און געבוגן, ווי א הון וואס זוכט קערנדלאך. געהאט צוויי בלויע, אינגאנצן אומשולדיקע, מיידלשע אייגלאך, אביסל קורצזיכטיקע, און פון אונטערן פארווארפענעם ווייס-זיידע-נעם מיכל האבן ארויסגעקוקט צוויי קליינע אויערלאך ווי רויזנבלעטלאך, מיט אלטפרענקיש געפאסטע בריליאנטן אין זיי — א ירושה פון דורות. — די רביצין איז געווען א שיינע און נארישע אידענע.

דעם מיזינעק, ליפא'ן, האט זי אפט גע'מוסר'ט און דערביי

געשמוינט וואָס ער פאַרשטייט נישט אזאָ פשוט'ע זאַך, אז עס פאַסט נישט פאַר אים, אַ גמרא-יונג און דעם רב'ס אַ זון, צו שלאָגן זיך מיט אינגלאַך, אַדער רייסן עפל פון די סעדער און כאַפּן פייגעלאַך. „פייגעלאַך גאַר!“ האָט זי געהויבן די אַקסלען, געבויגן דעם קאַפּ פאַרויס, ווי אַ הון נאָך קערנדלאַך, און געקוקט מיט אירע אומשולדיקע בלויע אויגן אויפן גמרא-יונג.

ליפּא האָט זי געוויינלאַך אויסגעהערט געדולדיק און מיט ביטול. וואָס פאַרשטייט זי אין פייגעלאַך? אויסהערן מוז מען — פאַרפאלן — אַבער אַ מענטש קאָן דערווייל טראַכטן פון זיינע געשעפטן, ווייל שלאָגן, אַשמייער, איז אַ זאַך וואָס פאַלט דער רביצין גאַר ניט איין. דער טאַטע, ווידער, איז ערגעצאָנדערשוואַן. —

און באַמת איז דער רב שמענדיק געווען ווייט פון וואו ער איז געווען. דאָס קליינע אידל אינם זיידענעם כאלאַמל מיט די פאַר'חלומ'טע אויגן שלאַפט ווייניק, און כמעט די גאַנצע צייט וואָס עס שלאַפט נישט קוקט עס אין אַ ספר. קומט מען צום רב פּרעגן אַ שאלה, רייסט ער זיך אָפּ פון זיינע ספרים אָן חשק; מיט נאָך ווייניקער חשק דערפילט ער זיינע אַנדערע רבנישע פליכטן, ווי סדור-קדושין וכדומה, און ביי דער ערשמער מעגלאַכקייט — צוריק צו זיינע ספרים.

שרייט די רביצין:

— סמימש, נחמן, וואָס לאַזטו דעם יונג וואַקסן אין שטוי-בער אַרײַן? ! ס'איז דאָך בזיוגות פאַר ליימן, דעם מורה-

הוראה'ם זון זאל זיך שפילן מיט פייגעלאך!

רייסט דער רב אָפּ זיינע אויגן פון ספר, קוקט ווי אַ נעכטי-
קער און זאָגט:

— האַ?

— דער זון דיינער — ער שפילט זיך דאָך מיט פייגעלאך!

— מיט פייגעלאך? וואָס פאַר אַ פייגעלאך?

— „וואָס פאַר אַ פייגעלאך“ — גילדערנע פייגעלאך! ער
קלעמערט אויפן דאָך, אַ נעסט דאַרטן דאָ, זוכט ער פיי-
געלאך.

דער רב דרייט דעם קאָפּ צום זון, אַביסל אָן אַ זייט, און די
פאַר'חלומ'טע אויגן קוקן אַ וויילע ביז:

— ווי קומסטו צו פייגעלאך? וואָס עפעס פייגעלאך?
קאַנסט נישט אַרײַנקוקן אין אַ ספר?

דאָס וואָרט ספר פאַרהיפּנאַטיזירט אים. ער קוקט נאָך
אויף ליפּאָן, נאָר ער זעט אים שוין נישט. פון זיך אליין
פאַרבלאַנדזשען זיינע אויגן צוריק צום ספר. ער בלעמערט,
טראַכט, בלעמערט ווידער — און איז שוין אין אַנדערע
מקומות. די רביצין טוט אַ מאַך יאוש'דיק מיט דער האַנט
און קערט איר קאָפּ צום אָרט וואו דער גמרא-יונג דאַרף
זיך, לויט איר חשבון, געפינען. נישטאָ דער גמרא-יונג.

זי ווערט דערשטוינט, בייגט פארויס דעם קאפ און גייט שטיקעווען איר רבנישע באלעבאמישקייט.

ב.

יענעם זומער האט דער גמרא-יונג דורכגעפירט א ריי אונ-
טערנעמונגען וואס האבן געהאט א שם אין שטאט. די
צוויי וויינשלבוימער אין בעל-טאקסע'ס גערמל האט ער אין
א הייסן נאכמיטאג געלאזן שטיין מוטערנאקעט. נפתלי
דעם בלינדנ'ס פערדל איז געבליבן אן א וויידל — און האט
געקוקט פארשעמט און געפאלן ביי זיך פון דעמאלט אן.
עס זענען פארגעקומען כלומיקע מלחמות מיט אנדערע אינג-
לאך, און נאך זאכן. נאר איינמאל ביימאג זענען די פערד
פון פריצ'ס הויף דורכגעלאפן דורך דער שטאט. ליפא האט
אפילו רעכט נישט געזען די פרוי וואס איז אין דער קארעמע
געזעסן, נאר צוויי גרויסע גרויע אויגן, מיט א בלוילאכן
וואסער אין זיי, האבן מיט הענטיקן פארגעניגן געטאן א
נעם ארום דאס ליינגלאכע חסידישע פנימ'ל מיט די שווארצע
פאה'לאך און געשיקט אין די שווארצע אייגלאך אריין א
נאענטן, היימישן בליק. דאס אינגל האט זיך אנגעכאפט
פארן הארצן. יענע נאכט האט ער געוויינט, נישטוויסנדיק
פארוואס. די צווייטע נאכט האט ער ווידער געוויינט און
אכיסל געפיכערט. ער איז געווארן שווייגנדיק, און אין
א וואך ארום האט ער זיך אוועקגעזעצט אין קלויז לערנען.—

פון כמה וכמה יארן, דורך טאג און נאכט, האבן די צוויי
לייבקאלירענע הענט אויפן קאפשמיק פון ארון-קודש גע-

דוכנט איבער דער קלויז אין שטומען עקסטאז. די תמימות פון די צוויי הילצערנע באגילדטע כרובים אויף ביידע זייטן פון ארון איז געווען אזוי אומבאזיגבאר, אז אפילו די אייגענע אויגן האבן קיינעם נישט געקנט שמערן אינם גלויבן אז דאס זענען ווירקלאך טויבן. דאס גאלד איז געווארן שווארץ, דער גאנצער ארון-קודש איז געווען זייער אלט, און דעם בא-שאפער זיינעם האט קיינער נישט געדיינקט, נאר דאס ווערק אליין האט גערעדט וועגן זיין מייסטער אזוי: א קינדערשע שטופע פון באקאנטשאפט מיט זאכן און פארמען, פרומע עניוות פון א אידן אן עס-הארץ, יראת-שמים, און א טיפע ליבע צום בורא. אביסל אלט זילבערנעשטיק האט געשי-מערט שטיל און געטריי אויפן זיידענעם פרוכת פון צוגע-שלאגענעם וויינשלויוט. אין מזרח, דרום און צפון האבן הויכע פענסטער געגאסן א געלאסן, גלייכמעסיק ליכט אויף די גאסן פון סטענדערס און ביינק; ביינאכט, ווען בלויז צוויי לאמפן האבן רויטלאך באשיינט די לאנגע טישן פאר לערנער ביי דער מערב'דיקער וואנט, האט א ווייכע פינ-סטערניש געהויערט איבער דער אלטער קלויז, און פון מזרח האבן קוים-קוים געווייסלט צוויי הענט, צוויי לאנגע, בלייכע הענט מיט אויסגעשפרייטע פינגער, אין דער פאזע פון קלאנגלאזער תפילה און ברכה אויף געבויגענע קעפ און בא'טלית'טע אקסלען.

אין דער שטילקייט פון דער אלטער קלויז האט דעם אינגל'ס גמרא-ניגון זיך געשפינט אזוי דין, ווי דער ניגון פון דער בין צווישן די בלומען אין פעלד אין הייסע, פארזונטע נאכמי-טאגן. שטיל ווי א קינד איז די ארומיקע וועלט איינגע-

שלצפן אונטערן דאזיקן ניגון, — איינגעשלעפן, צעשוואומען געווארן און לסוף זיך פארהילט אין א ווייסן, שימערן רויך, און אן אנדערע איז אנטשמאנען אויף איר ארט, — א וועלט אן אלמע, א וועלט א נייע, א וועלט פון אנדערשקייט. די זון האט דארטן געשיינט ביימאג און ביינאכט, אויף די בויער זענען געוואקסן איילבירטן — וואס איז דאס אזוינס „איילבירטן“? — און גאט איז געגאנגען און געקומען טעג-לאך צווישן מענטשן און גערעדט צו זיי פנים אל פנים. די מענטשן אליין האבן געזייט קערנער און געשניטן זאנגען, געשמידט און געשוסמערט, געזינדיקט און מצוות געטאן, גאר וואך איז נישט געווען וואכעדיק, ווייל אין דער אמת'ן האבן זיי די אלע זאכן געטאן מיט דער איינציקער כונה אז תנאים און אמוראים און גרויסע רבנים זאלן האבן איבער וואס צו לערנען הלכה און צו פסק'ענען א דין. אין סאמע מיטן פון דער דאזיקער וועלט איז געשמאנען די אלמע קלויז, אין קלויז איז געזעסן דאס בלאסע בחור'ל מיט די שווארצע פאה'לאך, האט געצויגן זיין דינעם ניגון און אפט געהויבן זיינע בליקן צו די הענט איבערן ארון. און טרעפן פלעגט, אז פון צווישן די פינגער פון די אויסגעשפרייטע הענט האבן נאענט און היימיש געענטפערט זיין בליק צוויי גרויסע, גרויע אויגן מיט א בלוילאך וואסערל אין זיי.

ג.

ווי א לאנד אין א חלום איז געליגן די וועלט וואס ארום. איינס נאכן צווייטן האבן יארן רוישלאז געשוועכט איבערן אינגלס קאפ, און ער האט זיי קוים באמערקט. און אז די

מומער האָט אים איינמאַל נאַכמיטאָג פאַרהאַלטן אין הויז און גערעדט וועגן אים מיט עפעס אַ לאַנגן אידן מיט אַ שמעקן אין האַנט און אַ הויכער, זיכערער שמים — האָט ער דאָס אַלץ געהערט און געזען ווי אין אַ חלום. דערביי איז דער פּאָמער אויך געווען. דער רב האָט זיך שטאַרק געעל-טערט; זיין גוף איז געוואָרן נאָך קלענער און איינגעשרומ-פענער און האָט זיך טעלעבענדעט אינם גרויסן זיידענעם כאַלאַטל גאַנץ פאַרלוירן און נישט-אַנזיכטיק. פון יוצא וועגן — דאָך דער אבי החתן! — האָט ער פון צייט צו צייט געקוקט אויפן שדכן, נאָר ער האָט אים קוים געזען און האָט באַין אופן נישט געקאָנט צונויפבינדן יענעם ווער-טער און זיכערע שמים מיט דער וועלט פון ספירות, בחירות און מדרגות אין וועלכער ער האָט געלעבט. דער שדכן האָט גערעדט, די רביצין האָט געשמרעקט איר האַלדז און גע-פינקלט מיט די בריליאַנטן אין די קליינע אויערלאַך, און דערביי געקוקט אַזוי סאַליד און פאַרשמענדיק — און ליפּא איז פאַר'קנס'ט געוואָרן צו אַ גבירישן אידן פון דער גרויסער שטאָט, וועלכער האָט געהאַט אַ געבילדעטע, היינטוועלטיקע מאַכטער.

אין דער גרויסער שטאָט איז נישטאָ די ברייטקייט און יום-טוב'דיקייט פון אידישע שמחות, האָט דער גביר באַשלאָסן צו שמעלן חופּה אין חתנים שמעמל. די כלה האָט ליפּא געזען צום ערשטן מאַל צום באַדעקנס אויף איין אויגנבליק, און וואָס ער האָט געזען האָט אים שטאַרק צעמומלט: אַ ליינגלאַך פנים פון אַ מיידל אין די יאָרן, נישט שייך, נישט מיאום, אַ שמאַלע, שאַרפע נאַז און צוויי ברוינע אויגן וואָס

האָבן אים געשיקט אַ ביסטרע קוק, נייגערדיק און פיינמלאַך. ברוינע אויגן גאַר! מיאום איז עס נישט, אָבער... און דער בליק מוז זיין אַן אַנדערער! צו דער גאַלדענער יוד, זיצן-דיק מיט איר זייט ביי זייט, איז אים קלאַר געוואָרן, אַז מ'וויל אים נישט, — ער ווייסט נישט פאַרוואָס, גאַר מ'וויל אים נישט. ער האָט זיך פאַרלוירן, און די גאַנצע צייט זיך געהאַלטן דערשראָקן און ווי אַ שולדיקער.

נאָכן שליייער-וואַרמעס האָט מען אים אַריינגעזעצט אין אַ בויד און אַוועקגעפירט. די פערד זענען שוין געלאָפן, ווען ער האָט אַרויסגעשמעקט דעם קאַפ און געוואָרפן אַ לעצטן בליק אויף צוריק. אין פענסטער איז געשטאַנען דער רב אין זיין כאַלאַטל און געקוקט אין אַ ספר: ער האָט פאַר-געסן. די רביצין האָט אַ וויילע נאַכגעזשמורעט דער בויד די קורצזיכטיקע אויגן, האָט זיי אַ וויש געטאַן מיט איין פיינגער, פאַרכויגן דעם קאַפ פאַרויס, ווי אַ הון נאָך קערנר-לאַך, און זיך אומגעקערט צום הויז.

ד.

די פערד האָבן הילכיק און לוסטיק געקלאַפט איבערן גלאַטן שאַסיי. דער פּרילינג איז האַיאָר געקומען פרי און האָט צע-וואָרפן איבער די פעלדער פלאַכמעס אין גרין פון אַלע שאַ-טירונגען. האַרט ביים שלאַך, פון ביידע זייטן, זענען גע-גאַנגען צוויי שמאַלע, פריש-צעאַקערטע פאַסן, באַדעקט מיט רודעס ערד אַזוי שוואַרץ און פעט, אַז עס האָט זיך געגלוסט זיי איינצובייסן. שפעטער-צו זענען די פערד אַראָפּ פון

שאסיי און זיך פארנומען אין א וואלד, וואו די רעדער האָבן שווער געשניטן דעם ווייסן זאמד פון וועג. דאָ האָט מען זיך געשושקעט פון אלע זייטן, און דער וואַרעמער ווינט האָט געבראַכט צו טראַגן דינע און זיסע ריחות, און ווייסע בערע-זעס זענען געשמאַנען נאַקעט און מיידלש און האָבן געציי-טערט פון בושא און לוסט. ליפּא האָט זיך ווייך געטרייסלט אין וואַגן און געקוקט צעטומלט. גאַט! דאָס אַלין שמעקט אַזוי שאַרף און וועקט עפעס אַ מין הונגער אין האַרצן, און יעדע זאך איז אַזוי בולט דאָס וואָס זי איז און נישט עפעס אַנדערש! וואָס לאַזט זיך דאָ זאָגן דעריבער? ווי אַזוי לערנט מען דאָ אַ הלכה און וואו איז דאָ שייך צו פּסק'ענען אַ דין? „מה נאה אילן זה...“ דער ביטול תורה קומט דאָ ממילא! „אילן“... וואָס איז אַזוינס אילן? אַ וואַרט, אַ הויך. און דאָ שטייט עפעס אַ בריאה און קוקט אַזוי ממשות'דיק, אַז זי לאַזט זיך באַין אופן נישט אויסטאָן פון דער פאַפיר-ווייסער קאַרע, פון די זאַפטיקע העל-גרינע בלעמלאַך, פון דעם שטייפן און קרעפטיקן פלייש, און מגולגל ווערן אין עפעס דאַרמז אַן „אילן“! דאָס ווילט זיך אַנטאַפן, דאָס בעט זיך אין האַנט אַריין, דאָס — —

— האַ, וואָס איז? — פּרעגט דער שווער פאַרוואַנדערט.

— גאַרנישט, — ענטפערט ליפּא פאַרשעמט און נעמט צו-ריק די אויסגעשמרעקטע האַנט.

צו נאַכט איז אַנטקעגנגעקומען אַ ברעקעלע שמעטעלע מיט אַ ברונען אינמיטן גאַס און אַ געלן האַן אויף אַ פּלויט פאַר אַ שטאַטזייגער. דאָ האָט מען גענעכטיקט אין אַן אַכסניא.

דאס יונגע פארפאלק, וואָס האָט זיך נאָך ביו איצט מיט קיין וואָרט נישט איבערגעביטן, האָט געקראָגן אַ באַזונדער צימער. די כלה האָט זיך גענומען אויסטאָן געלאַסן און רואיק, ווי זי וואָלט זיין אליין אין צימער, נאָר אינמיטן האָט זי זיך באַקלערט און פאַרלאַשן די לאַמפּ. די גאַנצע נאַכט האָט ליפּא געהערט זי אַמעמען גלייכמעסיק און שטיל: זי איז געשלאָפּן אומגעשמערט. ער איז געליגן אין די קליידער אויפן צווייטן בעט, מיט אַ טריקעניש אין האַלז, און האָט מיט קיין אויג נישט צוגעמאַכט ביז דער שמאַטזייגער האָט געקרייט.

צומאַרגנס אינאַונט איז מען שוין געווען אינדערהיים, אין דעם שווער'ס הויז. די שטוב איז פול געווען מיט מעכטער און זין, מיט די איידעם און שנירן, און קרובים און גומע-פריינט זענען געקומען צו לויפן, און אַ טומל איז געווען אַ גרויסער, און איידער ליפּא איז געקומען צו זיך, האָט ער זיך געפונען אינם שלאַפּצימער וואָס מ'האַט אַפּגעגעבן פאַרן יונגן פאַרפאַלק.

סאַניע איז לאַנג געזעסן אָן אַ בלוזע ביי איר טואַלעטמישל, האָט געקעמט די פאַנאַנדערגעלאַזענע האָר, און זיך אויף אים נישט אומגעקוקט. ליפּא האָט גלייך ביים אַריינקומען זיך אַראַפּגעלאָזן אין אַ שמאַפּעדעקטן אַרמטשול, אין אַ ווינקל ביי דער טיר, און געקוקט אין פאַרלעגנהייט אָן אַ זייט, נאָר צו אַ ווינקל פון זיין אויג האָט קעגן זיין ווילן געשלאָגן די וויסקייט פון אַ פולן, קיילעכיקן אַקסל און דאָס רייכע כרוין פון די האָר. דערנאָך איז זי אויפגעשמאַנען פון

פלאץ, האָט זיך אַ שמעל געמאַן קעגן אים מיט איר אָפענעם
 בוועם און מיט איין קוק אָפגעמאַסטן זיין פאַרשעמטע אינגל-
 שע פיגור, פאַרגראַכן אין ווייכן שמול. זי האָט מיט בימול
 אויפגעהויבן אַ ווינקל פון מויל און אים אָפגעגאַסן מיט אַ
 קורצן שמעכיקן לאַך. ער איז אויפגעשפרונגען ווי אַן אָפּ-
 געברייטער — און איז אויף איר אָנגעפאלן אין ווילדן כעס,
 אַן סימנים פון צערמלאַכקייט, האָט געדרייט אירע הענט
 און כמעט געבראַכן איר די ביינער. זי האָט זיך תחילת
 דערשראַקן, דערהינדאָך האָט זי געקוקט שטאַרק איבערראַשט.
 דער זכר האָט בלינד געווילדעוועט, ווי אַ וויכער אַרום אַ
 ווינקלהויז. ער האָט נישט געוואוסט אויף וואָס פאַר אַ וועלט
 ער איז, נישט געוואוסט וואָס ער טוט, נישט געוואוסט,
 איינגעמלאַך וואָס צו טאָן. ער האָט זיך באַנומען זייער
 לעכערלאַך, נאָר ווער עס זאָל לאַכן איז נישט געווען, ווייל
 זי האָט זיך אים אונטערגעגעבן תיכף, אַן אַ פאַרווך צו
 שמעלן זיך אַנטקעגן, און האָט אים אפילו צוגעהאַלפן, נישט-
 וויסנדיק אַז זי טוט עס. און שפעטער-צו איז זי מיף גע-
 שלאָפן, מיט איין באַק אין קישן, די צווייטע אין פלאַמען.
 איינגענורעט און צונויפגעדרייט ווי אַ קינד — און ער האָט
 מיט גרויסע אויגן געקוקט אויפן קערפער ביי זיין זייט.
 אַה, ניין! דאָס איז נישט די אישה פון זיינע חלומות. דאָ
 איז אַלץ אַזוי קיילעכיק און געשמאַפט, אַזוי ווי פון גומי, און
 קיין סודות זענען דאָ נישטאָ און קאַנען נישט זיין, און דאָס
 אַמעט ברייט, און עס שלאָפט געשמאַק, און עס רוט
 טיף, און דאָס בלוט פולסירט מיט זיכערקייט און קראַפט,
 און אַלץ לאַדט זיך אַן אויפסניי אַזוי אויגנשיינלאַך! זיין
 בליק איז אַריבערגעשפרונגען — צום ערשטן מאל אין זיין

לעבן — אויף זיין אייגענעם קערפער: אן עכטער לולב —
 דין און הארט, און געשפאנט, און דראטיק, און אלץ זעט
 אויס ליינגער און געצויגענער ווי עס איז אין דער ווירק-
 לאכקייט. מיט א פרעמדן און פיינטלאכן בליק האט ער גע-
 מאסטן די צוויי אנטבלויזטע מענטשלעכע גופים. און אז
 זי האט זיך איבערגעדרייט אין שלאף, האט די נייע פאזע
 פון איר קערפער ביי אים ארויסגעריסן א פארשטיקטן בריל,
 ווי ביי א חיה וואס שפירט א געפאר און פארשטייט נישט
 איר מהות.

און דאס צימער! די צוויי שיינע הילצערנע בעטן מיט רייכן
 בעטגעוואנט אויף זיי זענען אפגעשיידט איינס פון צווייטן
 בלויז מיט דער ברייט פון א נאכטמישל. א קליידערשאנק
 מיט א שפיגלמיר — א טואלעטמישל מיט שאכטעלאך און
 פלעשעלאך — א מארמארגער וואשמיש אין א ווינקל —
 מערקישע קאבריצן אויף די ווענט מיט לייכן און טיגערן —
 וויכע שפיצן און דער בליאסק פון זיידנס — און אלץ
 אנגעזויגן מיט א געמישטן ריח פון פודער און אדעקאלאן,
 אלץ פארצויגן מיט רויזלאכער האלבטונקלקייט פון א יאפא-
 נישער לאמפ, און אלץ צוזאמען זיס און פריקרע, ווי די רפואות
 קעגן קאקליוש וואס די רביצין האט אין זיין קינדהייט אים
 געגאסן אין האלדז אריין. דאס גאנצע צימער פון אויבן ביז
 אראפ רעדט וועגן עפעס אזוינס — וועגן עפעס אזוינס —

און ער האט פארשצעמעט די ציין און ווידער ארויסגעלאזן
 א קורצן בריל.

ה.

דאָס גרויסע עסצימער מיטן ווענעציאַנער פענצמער צום גאַרמין איז געווען דער צענטר פון הויז און פונם לעבן אין הויז. אַ שווערער, בייכיקער סאַמאָוואַר האָט נאַכאַנאַנד געזאַמט אויפן גרויסן קיילעכיקן טיש, און שמענדיק זענען אויף אים געשטאַנען אַלערליי מאכלים, און אין יעדער שעה פון טאָג האָט עמיצער עפעס געגעסן, געטרונקען, גענאַשט. ליפּאָס שווער, העניך פּאַדרוושניק, האָט אָנגעפּאַנגען אין דאַרף, פונם בינמל חזיר-האַר פאַר עטלעכע גילדן, און האָט דורכגעמאַכט דעם גאַנצן וועג ביזן האַנדל מיט וועלדער און צענדליקער וואַגאַנען מיט תבואה. איצט האָט ער געהאַט אַ הויז אין אַ פּאַרשטאַט פון דער „גובערניע“, אַ גרויסע פּאַמיליע און אַ גרויסע הוצאה, און האָט געלעבט — אויף זיין שטייגער — ברייט, רייך און אַן דאָגות, הגם נישט אַן אויפּרענגונג. דאָס איז געווען אַ נידריקער, פעסטגעבוימער איד, מיט אַ קיילעכיקן „דעמבענעם“ קאַפּ, מיט שוואַרצע האַר עמוואָס באַזילכערט, פלינקע ברוינע אויגן, אַ מונטערן שמויכל אויף די פליישיקע ליפּן און צוויי אומגעבראַכענע ציילן שטאַרקע ווייסע ציין. געווען איז ער אַ איד אַן עקשן, האָט אַ סך זאַכן באַגערט און זיי דערגרייכט, און דערנאָך אַן זיי פאַרגעסן. אויף דעמזעלבן שטייגער האָט ער באַשלאָסן זיך איינצוקויפן אין ירושלים, צו נעמען אַ רב'ס אַ זון פאַר איינער פון זיינע טעכטער, און האָט עס דורכגעפירט, קעגן דער טאַכטער'ס און דער גאַנצער פּאַמיליע'ס ווילן. נאָר קוים האָט ער, לויט זיין אייגענעם אויסדרוק, געפּאַקט דעם

קאנצאריק און אים איינגעשפארט אין זיין שטייג, האט ער זיך מער וועגן אים נישט געקומערט: „עס און טרינק, און לעב ווי דו ווילסט“. — זיין ווייב הינדע האט נישט ארויס-געצויגט קיין נייגונג צו שפילן די מאדאס; זי האט ליב גע-האט די קיך און האט געפונען איר אייגענעם וועג ווי אזוי זיך צו באלוינען פאר די מאגערע יארן: זי האט געבאקן קיבלאך און לעקעכער, געקאכט ווארעניקעס און קרעפלאך, געבראטן גענו, געפרעגלט שמאלצן און איינגעמאכטסן, גע-שמעלט נאליווקעס, און אן אויפהער געליפערט נאשערייען פארן קיילעכיקן טיש אין עסצימער—פעמע, שארפע, זיסע און אלערליי אנדערע, און אליץ אין גרויסע שיסלען, סערווירט פראסט און אפעטימלאך-גראב. —

אויף ליפא'ן האט זיך ווייניק-ווער פון דער פאמיליע אומגע-קוקט. זיי זענען געווען צו אים פריינטלאך און גוטברידער-לאך, נאר יעדערער איז געווען פארטראגן אין זיינע אייגענע געשעפטן: דער שווער אין זיינע מסחרים, די שוויגער אין קיך, און די איבריגע אין זייערע תענוגים. דער עלטערער איידעם סאלאמאן, א מענטש מיט א מאנומענטאלער פיגור און א שטים ווי דער ראל פון א וויימן דונער, האט פאר-בראכט גאנצע מעג אויף דער ביהושע. צוויי זין האבן געהאלפן דעם פאטער אין האנדל. דער אינגסטער זימל, א שייך, בלאס בחור'ל פון א יאר ניינצן מיטן אויסזען פון אן עילוי און א לערנער, האט געברענגט זיינע נעכט אין קארטן און אין סעודות מיט כאריסמקעס פון גוי'אישן מעאטער, געשפילט ביליאַרד, געהאלטן וועטן און געשמועסט וועגן „טאטאליזאטאר“, און קיינמאל נישט געלעזן אפילו

קיין צייטונג. ער פלעגט שלאפן שפעט אויפן מאָג, עסן פרישטיק שטייענדיק, ריידנדיק דערביי מיט היץ וועגן די בעסטע פערד אויף דער לויף-ארענע, אַנטאָן יעדן מאָג אַן אַנדער שניפס און אַוועקלויפן מיט אַ פריילאָכן גומנטאָג און פריינטלאָכן גוממוטיקן שמייכל צו אַלעמען אין הויז. די יונגע ווייבלאָך זענען יעדן נאַכמיטאָג געפאַרן „איינקויפן“, האָבן געפראַוועט וויזיטן צו אַנדערע און אויפגענומען געסט אינדערהיים. די אינגסטע אין הויז, די פערצניערדיקע גימנאַזיסטקע זשעניע, אַ שוואַרצע, אַ קליינע, אַ מאַגערע, נאָר זייער אַ לעבעדיקע און באַריידעוודיקע, האָט יעדן אַונט באַזוכט טעאָטער, מייסטנס אַפערעטע, פוננאָנען זי פלעגט בריינגען די לידלאַך פון סעזאָן. זי האָט ניט שלעכט געזונגען, געשפילט אַביסל פיאַנאָ, געלאַכט פיל און היסטעריש, און גענאַשט זייערע גרינע עפל.

פון די אַפּטע און נאַענטע באַזוכער פון הויז איז העניכ'ס פלימעניק באַרים געווען דער באַליבטסטער ביי אַלע מיטגלידער פון דער פאַמיליע. דאָס איז געווען אַ בחור מיט שוואַרצע, שפיציקע וואַנצעלאַך, אַ שיינער און אַ געזונטער, אַ טענצער, אַ זינגער, אַ וויצלער און אַ גלאַטער דערציילער פון אַנעקדאָטן מיט אַ קיצל אין זיי. אַנעקדאָטן פון דעם סאַרט האָבן איבערהויפט געהאַט אַ שטאַרקן אַנגאַנג אין הויז, און אפילו דער איידעם סאַלאַמאָן, ביי זיין גאַנצן דרך-ארץ פאַר זיין סוחר'ישן שטאַנד, פלעגט פרובירן דערציילן אַזעלכע אַנעקדאָטן אויף זיין באַס, נאָר ביי אים איז עס געגאַנגען שטומפיק און שווער, דער וויץ פלעגט ערגעץ פאַרפאַלן ווערן אויפן זעג, און דער קיצל פלעגט אַרויסקומען ברומאַל ווי

א קניפ. דער קניפ אליין האט אויך ניט געפעלט, דען די זויבלאך — די מעכטער און די שנירן — האבן אלע, ווי א געקליבענע גווארדיע, געהאט הויכע בוזעמער און זענען בכלל געווען הויך געבעט, און די מענערשע הענט האבן אפט פריי און פאר אלעמען אין די אויגן געשאצט פארמעגן, אייגנס ווי פרעמדס. די קליינע זשעניע האט ליב געהאט זיך שלאגן מיט באריסן, און ער פלעגט זי קיצלען כמעט צום הלשין; און איינמאל האט ליפא זיך אנגעשטויסן אויפן שווער אליין בעת די שיקסע פון קיך האט זיך געצאפלט ביי אים אין די הענט.

קיינער אין הויז איז נישט געווען שלעכט, אדער בייז, אדער ווען עס איז נישט-אויפגעלייגט. יעדערער האט גע-דינט זיין גוף מיט אמונה און מיט שמחה געטאן זיינע גע-באטן. דאס גאנצע הויז איז ווי געגאנגען אויף רעדלאך און האט געלעבט — געלעבט — געלעבט.

ליפא האט גערויכערט דינע פאפיראסלאך אין א לאנגן צי-גארנשפיץ פון ברושטין, זילבער און עמאיל וואס סאניע האט אים געקויפט — און זיך צוגעקוקט צו די דרכים פון הויז. פון צייט צו צייט האט ער געקנייטשט אביסל דעם שטערן, געביסן דעם נאגל פונם מינדסטן פינגער אויף דער לינקער האנט — און ווידער גערויכערט.

ו.

ביינאכט האט א קלאפ געטאן א שטורם — מיט דונערן, מיט בליצן, מיט פארצאפלטע, היסטערישע אנלויפן פון ווינט

— איז אריבערגעלאָפֿן איבערן דאָך מיט אַ צעוואָרפענער מופֿעריי, ווי אַ הערמע ווילדע פֿעהר איבער אַ סמעפּ, און האָט צום סוף זיך איינגעשמעלט אויף אַ געדיכטן, גלייכמע-סיקן רעגן, וואָס האָט מאָנאַטאָן געכאַרכלט צווישן די ביי-מער צוויי שעה נאַכאַנאַנד און אַנגעטרינקען די ערד צו זאַמ. אז די זון איז אַרויס, איז דער הימל געשמאַנען ציכטיק און בלוי הויך איבער דער וועלט, און די ערד האָט געשמעקט און געפינקלט ווי אַ פֿריש-אויפֿגעפֿלאַצטער קאַווען. —

באַלד נאָך פֿרישטיק זענען אַלע זיך צעלאָפֿן פֿון הויז. בלויז דער שווער איז נאָך געווען ערגעץ ביי זיך אין די הדרים — שבת האָט ער קיין געשעפט נישט געפֿירט, — און ליפּא איז געזעסן אויפֿן באַלקאָן און גערויכערט.

אַהער, צו דער הויך וואו דאָס פֿאַרשמעטל איז געליגן, האָבן קלאַנגען פֿון דער שטאַט געגרייכט שימער און קנאַפּ. אַ דאַמפֿער האָט געסאַפֿעט ערגעץ אויפֿן טייך ווי אַ שווערער שווימער, אַ צוג האָט פֿאַרשלאָפֿן גערעדערט איבער איינער פֿון די צוויי בריקן און געפֿאַכעט איבערן קאַפּ מיט אַ פֿרענדזל רויך. טיפֿע שאַטנס האָבן גערוט אינם פֿלאַנמער פֿון די גאַסן וואָס האָבן זיך געקייקלט באַרגאַראַפּ, און פֿון דאָרטן איז גע-קומען אַמאַל אַ סקריפּ, אַמאַל אַ שאַרף, פֿאַרשטיקט און צווייפֿלדיק, ווי די קלאַנגען אַרום אַ שלאַפֿנדיקן וואָס האָט נאַרוואָס געעפֿנט די אויגן. אַ קאַץ איז אַריבערגאַנגען דעם וועג מיט ווייכע, וואַמענע טריט, פֿאַמעלאַך און מיושב'דיק; זי האָט באַשיידן פֿאַרשנורעוועט די ליפֿן, ווי זי ווייסט עפעס נאָר וועט נישט זאָגן, און האָט געזשמורעט די אויגן. פֿון דער אַקאַציע פֿאַרן הויז האָט זיך אָפֿגעריסן אַ שווערער טראָפֿן

וואסער, האָט אַ בליאַסק געמאַן אין דער זון און איז נישט-
געוואָרן.

דער ברייטער שליאַך איז שוין געווען טרוקן, אַכער
אַביסל נאָך ווייך און געבלאַזן. פון ביידע זייטן זענען הויך
געשטאַנען די זאַפטיקע תבואות. לינקס פון וועג האָט דאָס
פעלד זיך געבויגן אַראָפּ צו דער שטאַט, ווי אַ בלעך וואָס
היינט פאַר דריי עקן, רעכטס — איז עס געלאָפן אין רחבות
צום עק פון דער וועלט. דער גרינער ים האָט שוין גענומען
זיך מינען אויף פלאַקס און גאַלד. ווייטער אַהין האָט עמי-
צער נאָכלעסיק אַוועקגעוואָרפן אַ פּיאַלעמענעם קאַברייך פון
רעמשקע. נאָך ווייטער, ביים סאַמע הימל, האָט גיריק גע-
שאָסן אַרויף די פייל פון אַ דאַרפישן קלויסטער און, נאָענט צו
איר, דער שמאַלער קאַפּ און לאַנגער האַלדז פון אַ מאַפּאַליע. —

אַט דאָ האָבן מענטשן געאַקערט און געזייט, דאָ וועט מען
שפעטער שניידן און דרעשן, און וועגן תנאים און אמוראים
מראַכט מען נישט, און גאַט — קומט דאָ גאַט, אַדער קומט
ער דאָ נישט? אַז טאָן טוט מען דאָ זאָכן לשם די זאָכן גופא,
און וועט מען צעמאַלן דעם קאַרן, וועט מען באַקן ברויט —
הויכע, הייסע ברויטן, פאַרברוינט און ברעקלדיק, מיט שיש-
קעס פון גלאַזיקן שוים ביי דער זייט, מיט שמעקעדיקן קימל
באַשאַטן — און דאָס ברויט וועט מען ברעכן הייסערהייד
און גאַנצעהייד, און בייסן פון שטיק — און בייסן פון
שטיק! — — —

דער שווער איז דורכגעגאַנגען דעם זאַל און זיך באַוווּן
אין דער טיר פון באַלקאַן. דער ציגאַרנשפיץ האָט אַ ציטער

געמאָן אין ליפּאָס האַנט, נאָר ער האָט דערשטיקט דעם
פּאַרלאַנג אים אַוועקצואוואַרפּן. די פּאַרב פּון זיין פּנים
איז פּונדעסמוועגן געוואָרן עטוואָס מיפּער.

העניך האָט אויפּגעהויבן די ברעמען און געזאָגט:

— אַהאַ!

די פּאַרב אויף ליפּאָס באַקן איז געוואָרן נאָך אַ האָר טונג-
קעלער. ער האָט גענומען דעם ציגאַרנשפיץ צווישן די ליפּן.
נאָר העניך האָט שוין געלאַכט.

— פּאַרסט מיט פּאַטשט, ווי איך זע, כאַ-כאַ! נו, מילא,
דער שענסטער ווייץ וועט אָנהייבן שפּראַצן אַז מ'לאָזט אים
ליגן — וועל איך נישט מענה'ן אַז מ'איז געווען אַ מקח
מעות. נאָר דאָס וואָס דו האָסט זיך אַוועקגעזעצט רויכערן
אַזוי בפהסיא, אַז די שכנים זאָלן זען — דאָס, זעסטו, איז
שוין קיין שכל נישט. ביזט דאָך עפעס אַ מענטש אַ בר-
דעת, צי ניין?

דער פּאַפּיראַס האָט שוין אינגאַנצן פּאַרלוירן זיין מעס.
דער מיטן טויג אין דר'ערד! ליפּא האָט זיך נאָכאַמאַל
פּאַרצויגן — פע!

— שווער... — האָט ליפּא געזאָגט.

— מיר זענען אויך אַמאַל געווען יונגעלייט, — האָט העניך
געגעבן צו פּאַרשטיין. — איז וואָס-זשע, מיינסטו, האָבן מיר
געמאַן? האָבן מיר געלאָזן דעם רויך אין קוימען אַריין,
כאַ-כאַ!

אז העניך האָט געלאַכט, איז עס געווען כאַ-כאַ און כאַ-כאַ, —
כי-כי אַהער כע-כע האָט מען פון אים נישט געהערט.

ליפּא האָט אויסגעבלאָזן דעם ציגאַרנשפיין און געזאָגט:

— זייט-זשע מוחל, שווער... ס'איז דאָך ממה-נפשך: מאָר
מען נישט רויכערן — מאָר מען נישט; אלא ווי דען,
מ'מעג? ... — אי'דאָך...

ערשט איצט האָט העניך געעפנט די אויגן און אפילו דאָס
מויל, און איז אזוי געשטאַנען אַ וויילע.

— ממה-נפשך?! — ער האָט אזש אַ קרעכץ געטאָן פון
אינגעהאַלטענעם געלעכטער. — ביזטו דאָך, זאָלסטו מיר
מוחל זיין — כאַטש דו ביזט עלטער פון מיר — אַ יאָלד!
דאָ איז נישטאָ קיין ממה-נפשך — בלאָז אין קוימען, גומער-
ברודער, בלאָז אין קוימען — כאַ-כאַ!

ער איז אַוועקגעגאַנגען צו זיך, און ליפּא האָט געהערט ווי
ער לאַכט מיט הנאה: „ממה-נפשך“! כאַ-כאַ! אוי, גוט
— כאַ-כאַ!

אַביסל שפעטער איז ער צוריקגעקומען אַן אויסגעלאַכטער,
אַ באַרוואַיקטער און אַ פריינטלאַכער ווי שמענדיק.

— וואָס האָב איך דיר געוואַלט זאָגן? ... יאָ — שוין אפשר
צייט זאָלסט אַ מראַכט מאַן וועגן מאַן עפעס, אַה? איך
מײן, עפעס אַ מסחר, צי וואָס... על התורה ועל העבודה, ווי
איך פאַרשטיי, וועסטו דאָך שוין נישט זיצן. איז אפשר
כדאי דו זאָלסט זיך נעמען צו זעלט-זאָכן. ווי מיינסטו?

ליפא איז געווען אין פארלעגנהייט.

— איך... איך האב נאך וועגן דעם נישט געמראכט, —
האט ער שמיל געזאגט.

— נו, טו א טראכט. איך יאג דיך נישט, פארשטייסט? פראג
מיר, קאנסטו דיר טאן ווי דו ווילסט. נישטמער, מ'קומט
צווישן מענטשן, מ'הערט וואס דער זאגט, וואס יענער זאגט
— ווערט מען אביסל וועלטלאכער... איך מיינ עס פון דיין
טובה וועגן, מיינ איך עס. עס וואלט אפשר געווען א פלאן,
סאלאמאן זאל דיך מיטנעמען אויף דער בירושע, און דו
קוק זיך אביסל ארום וואס און ווען... נו, טו ווי דו פאר-
שטייסט.

ז.

דער זומער איז אוועק, און אין די הארטע ארעמס פון וויג-
טער האבן שטאט און דארף פארלוירן די פארב פון פנים.
ליפא איז שוין לאנג „געגאנגען אויף דער בירושע“. בעת
ס'איז נאך געווען ווארם האט מען זיך מייסמנס געהאלטן
דרויסן, אויף די כרייטע טראטוארן פון „קרעשטשאטיק“,
און די רעדלאך מענטשן ארום דער בירושע האבן געגעבן
דעם איינדרוק אז דא דארף באלד דורכפארן דער גובער-
נאטאר. איצט אבער האט מען פון אינדערפרי ביז ארום
פיר אזייגער פארנאכט אנגעפאקט די קאוועהייזער, און דער
עולם דא האט — אויף א מאדנעם אופן — דערמאנט אביסל

אן דעם עולם אין פאליש פון דער שול בעת'ן „אויסנעמען“. דער עלטערער שוואַגער סאלאַמאָן האָט געלערנט מיט ליפּאָן די תורה פון דער בירושה. סאַלאַמאָן האָט געכאַפט דעם אַנבליק פון דער סטאַטוע פונם הייליקן וולאַדימיר וואָס דאַרט אויפן באַרג, און זיין ריידן פון בויך אַרויס, מיט אַ גענעראַלסקן באַס, האָט אים צוגעגעבן זייער פיל ווירדע — זייער פיל ווירדע. מיט דער צייט איז ביי ליפּאָן אויס-געוואַקסן אַ חשד, אַז דער גרויסאַרטיקער סאַלאַמאָן טוט נישט פיל אויף אין זיינע עסקים אויף דער בירושה, נאָר סאַלאַמאָן האָט אין קורצע, געוויכטיקע זאַצן, אינס סגנון פון די אורים ותומים, גערעדט וועגן „פּוטילאַווער“, וועגן „אַמעריקאַנער רעזינע“ און, פאַרשטייט זיך, וועגן „קורס“. ליפּאָ האָט מיט דרך-אָרץ אונטערגעהאַלטן :

— נו יא, דער קורס... דער קורס.

אין אַן אַנדער וועלט האָט אים געפרוואוּט אַריינפירן זיין אינגסטער שוואַגער, דער גומער, פריילאַכער זימל. ער האָט אים געפירט אין אַפערעטקע, מיטגענומען אויף אַ פאַר פון זיינע הוליאַנקעס, און אפילו געמאַכט אַ פאַרווך אים צו פאַרהאַינטערעסירן אין „טאַטאַליזאַטאָר“. די לייכטע, הנעוודיקע אַפערעטנמוזיק איז ליפּאָ געפּעלן געוואָרן, די וויינען האָט ער געטרונקען, נאָר געזעסן איז ער אומעטום ווי אַ נייכטערער צווישן שיכורע. זימל האָט פאַרלוירן דעם אינטערעס און אים אַפגעלאָזן.

דעם פלימעניק באַריסן האָט ליפּאָ פיינט געהאַט, כאַטש ער האָט עס מיט קיין זאָך נישט אַרויסגעוויזן. באַריסן איז

לחלומין נישט געווען פארוואס פיינט צו האבן. ער איז געווען ווי יעדער איינער פון דעם הויז — געווען אפילו, קאן מען זאגן, ווי דאס גאנצע הויז. „פארוואס, אשמי-גער, האב איך אים פיינט? עפעס איז מיט מיר נישט גלאט.“ —

דערווייל איז דער ווינטער אויך אונז, און די וועלט האט אויסגעגלייכט די ביינער. ביי העניך פאדרווישניקן זענען די געשעפטן געווען אביסל פאחדרייט, און מ'האט געדארפט האלטן קאפ. אין א מאג אי'ם חול-המועד-פסח האט ער זיך פונדעסטוועגן דערמאנט אויף א מינוט אן זיין יונגן איידעם.

— נו, וואס הערט זיך ביי דיר?

— איך גיי אויף דער בירושע, — האט ליפא געענטפערט.

העניך האט זיך געגלעט די בארד מיט דער לינקער האנט און געקוקט אויף אים.

— איז האסמו שוין געפרוואוט עפעס מאגן?

— ניין. איך... מיר איז דער ענין נאך נישט קלאר.

העניך האט פארקוועמט מיט די אקסלען.

— וואס איז — ס'איז מתרי-תורה, וואס? אפילו סאלאמאן קאן דאס פארשטיין.

די לעצטע ווערטער האבן זיך ביי אים, קענטיק, ארויסגע-כאפט קעגן זיין ווילן. ער האט אומצופרידן אפגעהאקט דאס געשפרעד.

שפעמער האָט ער, דורכלויפנדיק דורכן זאל, זיך אָפגע-
שטעלט אויף אַ וויילע נעכן סאַניען, וועלכע האָט גענאָסן
וואַסער אין די וואַזאַנעס.

— דער ליפּאָ דיינער — וואָס איז ער פאַר אַ סאַרט מענטש ?
עפעס קאָן איך אים נישט תּופּס זיין.

סאַניע האָט אַוועקגעשטעלט דאָס קענדל מיט וואַסער און
אויפגעהויבן די אויגן אויפן פאַטער.

— וואָס איז דען ?

— כ'מיון, סתם... ער גייט אויף דער בירושע, גייט ער. —
ווי באַגייט ער זיך מיט דיר ?

סאַניע האָט געשמייכלט.

— ווי זאל ער זיך מיט מיר באַגיין ?

העניך איז אַוועקגעלאָפּן ווייטער. ביי דער מיר איז ער גע-
בליבן שטיין מיט אַ זייט צו דער טאַכטער און אַ זאָג געמאַן
צו דער פּיאַנאָ :

— וואַלסט אים אפשר באַדאַרפט האַבן אַ קינד. ער —

און איז אַרויסגעלאָפּן פון הויז.

ה.

סאַניא האָט ליפּאָן געקעכלט. זי האָט אים עפּטערס אונטער-
גערוקט אַ געשמאַקן ביסן, אַלעוויילע געבראַכט פון די

קראמען א נייעם שניפס, א גאלדענע שפילקע, א שיינעם, פומערווייכן כאלאם. ליפא האט באמערקט אין שפיגל, אז זיין לייב ווערט ווייס, גלאט און פעט. פאר זיך האט ער זיך דערמיט געשעמט אביסל, און אליין געקוועמט דערויף מיט די אקסלען: מיט וואס איז דא פאראן זיך צו שעמען?

באלד נאך דער ערשמער נאכט אינדערהיים האט זיך סאניע פארליבט אין ליפא'ן. זי איז צו'ן אים ווי צוגעפאלן מיט די ציין און נישט געקאנט זיך אפרייסן.

יענעם נאכפסח האט זי אים געגעבן צו וויסן אז זי איז פארגאנגען אין טראגן.

— אזוי? — האט ליפא געזאגט.

איצט איז זי געווארן צון אים נאך הייסער — און אגרעסיוו אין זייערע באציאונגען. זי האט אינגאנצן זיך אויפגעהערט פאר אים צו שעמען און נישט געהאט פאר אים קיין סודות, ווייבערשע אדער אנדערע. מיטן לויף פון די חדשים האט ליפא געזען ווי איר בויך ווערט העכער. שפעטער האבן געלע פלעקן גענומען זיך ווייזן אויף איר כרוסט, זיך אויס-געשפרייט איבער די ארעמס און האלדז און זענען לסוף אריבער אויפן פנים ביז אונטער די אויגן.

אויף דער ביהושע האט ער אויפגעהערט גיין און צו קיין אנדער זאך האט ער זיך אויך נישט גענומען. ער האט זיך ארומגעבלאנקעט איבער דער שטאט, און וואס העכער ביי סאניען איז געווארן דער בויך, אליין שפעטער האט ער גע-נומען קומען אהיים. סאניע'ס אויגן האבן פארלוירן זייער

קלאַרקייט, אירע ליפן זענען איצט געווען פאַרקלעמט און דאָס לינקע ווינקל פון מויל אויפגעהויבן. די גאַנצע שטוב איז געוואָרן פון אים פאַרפרעמדט, און דער שווער איז אַרומ-געגאַנגען דערצאָרנט. איינמאָל האָט ער דעם איידעם גע-פאַקט אינדערהפרי, ביים אַרויסגאַנג פון הויז.

— נו, וואָס'עס זיין? — האָט העניך געפרעגט.

ליפּא האָט זיך אַ קנייטש געמאַן.

— כ'פאַרשטיי ניט וואָס איר מיינט, שווער.

— מאַכסט זיך גע'פּגראַט, וואָס?

ליפּא איז געוואָרן רויט, סאַניע איז געוואָרן בלייך. ליפּא האָט געטהאַכט אַביסל און געזאָגט:

— גאָך ימים-טובים דאַרף איך שטיין צום פּריזיוו.

העניך האָט געוואַרט און געשוויגן.

— גאַכן פּריזיוו וועלן מיר זען.

— וואָס געהער זיך דאָס אָן מיט דיר? דער פּריזיוו איז מיין אַחריות.

— גיין, שווער — איכ'ל עס נעמען ווי דער גורל פאַלט. וועל איך ציען אַ גרויסן נומער איז מה-טוב; מאַמער גישט —

העניך האָט געוואַרפן אויף אים אַ ביסטרע קוק פון דער זייט און געזאָגט צו סאַניען מיט שמירדעס:

— וואָס פּלודערט ער!

סאניעס ליפן האכן געארבעט ווי ביי א קינד וואס קלייבט זיך וויינען. ליפא האט געשוויגן.

— איז וואס-זשע — וועט זי זיצן און ווארטן אויף דיר פיר יאר ?

ליפא האט געשוויגן. העניך פאָדרוושניק האט גענומען אַרומלויפן איבערן זאל. מ'האט אים, העניך פאָדרוושניק, אַריינגערוקט אַ ווערימדיקן עפל. אַ ווערימדיקן עפל. אַז ליפא איז אַוועקגעצאנגען, האט דער פאָטער געזאָגט צו סאניען :

— מ-נא — כ'האב זיך אָפגענאַרט. דער בחור איז פשוט אַ דער-רוח-ווייסט-וואָס. פאַרפאַלן. מײן עצה איז — גט אים אָפ, און זאַל ער גיין צון-אַלדי-רוחות.

ט.

צום פריזיוו איז ליפא געפאָרן אליין. דער פלימעניק באַריס האט זיך אָנגעבאַטן מיטצופאַרן, נאָר ליפא האט גראַב צוריק-געוויזן דעם פריינטלאַכן אַנבאַט, און איז געווען אין כעס אויף זיך פאַר דער דאָזיקער גראַבקיט. ער האט צוגעזאָגט צו טעלעגראַפירן זיין נומער.

קיין טעלעגראַמע האט מען נישט אָנגעזען. דריי טעג נאָכן פריזיוו איז געקומען אַ בריוו. העניך פאָדרוושניק האט, ליענענדיק דעם בריוו, געארבעט מיט די ברעמען אַרויף און אַראָפ, און זיינע אויערן האַכן מיט עקשנות אַוועקגע-שטאַרצט פון זיין דעמבענעם קאַפ. דערנאָך האט ער אַוועק-

געלייגט דעם בריוו אויפן טיש, געטראכט אַכיסל און גע-
זאגט:

— כ'האָב מורא דער כחור איז נישט אזא תם ווי ער מאַכט
זיך. פאַלג מיך, טאַכטער, — שלאָג מיט אים כפרות.

סאַניע האָט געקרימט די פאַרקלעמטע ליפן און געשאַקלט
מיטן קאַפּ אויף ניין.

ליפּא האָט געשריבן:

„מ'האַט מיך אָפּגעגעבן פאַר אַ סאַלדאַט. אין צוויי וואַכן
אַרום דאַרף איך זיך סייזיימי שטעלן צום סכאַרנע פּונקט,
וועל איך שוין אַהיים נישט קומען. אויב סאַניע פאַרלאַנגט
עס, וועל איך איר צושיקן אַ גוט תּיכּף ומיד. —

האַט קיין פאַריבל ניט, שווער. איר דאַרפט וויסן זיין, אז
פאַרצייטן האָבן אויך מענטשן געאַקערט און געזייט, געמאַן
מצוות און עבירות, אזוי ווי היינט, כאַטש צי זיי האָבן גע-
האַט בירושעס וויים איך נישט, — און גאַט פּלעגט קומען
און ניין צווישן זיי און ריידן צו זיי כּדבר איש לרעהו. שיקט
זיך עס, אז היינט האָט ער געלאָזן זיין וועלט אינגאַנצן אויף
הפּקר? דאַס דאַרף מען דערגרונטעווען. —

און מיטן ממה-נפשך איז אויך די אייגענע מעשה. עס קאַן
גריילאך זיין אז איר זענט גערעכט, און דער דין איז: בלאָז
איך קוימען. אַבער מיין האַרץ איז נישט רואיק וועגן דעם. —

איך מוז, פּונדעסטוועגן, מודה זיין, אז עס זיינען פאַראַן
דברים שבצנעא; אז כּושה איז די קרוין פּון דער מצוה
און דער טעם פּון דער עבירה.

נסיעה דורכן מילכוועג.

א.

אינם אנהויב פון יארהונדערט, מיט דער גרויסער כוואליע פון אידישער עמיגרציע, האט עס צוגעשלאגן צו די ברעגן פון אמעריקע א יונגמאן פון א יאר זיבן-אכט-און-צוואנציק, מיט א קורצן יאדערדיקן גוף און כרייטע פלייצעס, מיט א הארטן קאפ און א דיקן האלדז, מיט ווייסע ברעמען איבער גרויע אויגן, מיט א ווינקלדיקן קיין און א כרייט מויל וואס האט געהאט א פולן קאסטן געבלאכע שטארקע ציין. ער האט מיטגעבראכט פון רומעניע א זאק מיט הפצים אויף די פלייצעס, א גרעבלאכן זאפטיקן אידיש, און א געוויסע מאס ליבשאפט צו ליגן און בארימערן — פונקט אזויפיל וויפיל ס'איז נויטיק. ארויסקומענדיק פון דער טיר פון „קעסל גארדן“, האט ער א וויילע געפירט מיט זשענדע און פריילאכע אויגן איבער דעם טומלדיקן ברעג פון האדסאן, האט איינגעטרייסלט דעם זאק מיט דער שטארקער פלייצע, און תיכף אויפגעהויבן דעם רעכטן פוס. —

ב.

ער האט געארבעט אין א שאפ פון העמדער, יעדן זונטאג אינדערפרי האט ער זיך געלאזן פוצן די שייך ביי א אינגל

אינמיטן גאס, און בייטאג האט ער געגעסן א פולן מיטאג :
 געהאקטע לעבער, זופ, א פערטל עוף, קאמפאט און מיי
 מיט קוכן, און א סך ברויט — פאר פינפאונצוואנציק סענט.
 מיט מיידלאך האט ער זיך געשפילט, נאך קיין צוקערנומי
 האט ער נישט געקויט. —

שפעטער האט ער געטריבן א וואגן פאר א וועשעריי, דער-
 נאך האט ער געריסן ביי די פאלעס די פארבייגייער ביי
 דער טיר פון א קליידערגעשעפט אויף קאנאל-סטריט, זיך
 גע'חבר'ט אדער זיך געשלאגן מיט די „אריינשלעפערס" און
 די שכני'שע קראמען און אין די אונטן איז ער געזעסן אין
 א באקאנטן קעלער אויף ברום-סטריט, וואו ער האט געגעסן
 א קוילנגעבראטענעם ביפסטיק, סערווירט אויף א הילצער-
 נעס טאול, און פארטרונקען מיט זויערן ווייסן וויין. —

אינגיכן האט ער אליין געעפנט א קליידערגעשעפט קעגן-
 איבער זיין געוועזענעם באלעבאס, האט עס פארקויפט און
 געעפנט א קליידערשאפ — צוויי קליידערשעפער — זעקס
 קליידערשעפער — צוואנציק ריזיקע קליידערשעפער, אין
 ניוארק, באלטימאר און שיקאגא. דעמאלט איז ער שוין
 געווארן די בארימטע פירמע „בענדער און בענדער", וואס
 האט באשעפטיקט פינפאונדרייסיק טויזנט ארבעטער און
 איז געווען דער גרעסטער פראדוצענט פון ביליקע מענער-
 קליידער פאר לאנד און אויסלאנד. —

ג.

מיט זיין חומר איז עס צוגעגאנגען אזוי: בעת אים האט

אנגעהויבן צו גיין גוט האָט ער געוואויגן הונדערט מיט זעכציק פונט, וואָס דאָס איז געווען אַ גוטע וואַג פאַר אַ מענטשן פון זיין פיגור און קערפערבוי. ער האָט פאַר-וואָרפן דעם זויערן וויין און גענומען טרינקען ביר, מיל-וואַקער ביר: "שלימץ — אַה באַי!" — און מיט אַ פאַר יאָר שפעטער האָט ער געוואויגן הונדערט מיט זיבעציק פונט. זייער שיין. מיט אַ פאַר יאָר שפעטער האָט ער געהאלטן באַ הונדערט מיט אַכציק. „כאַ-כאַ! — האָט ער געזאָגט. — מ'עט זיך באַלד דאַרפן לאָזן אַפצאַפן שמאַלץ!" ער האָט פאַרוואָרפן דאָס ביר, אַבער געגעסן האָט ער גוט, און געטרונקען סאַדעוואַסער — מיט פרוכטזאַפט. ער האָט געטרונקען וואונאַר ער האָט באַגעגנט אַ סאַדעקערעמל, און געשלעפט באַקאַנט צו טרינקען מיט אים, און גיט געשעמט זיך מיט אַזאָ געמיינער משקה און אַרעמאַנסקן אַנגאַנג. ווען ער האָט געוואויגן הונדערט מיט ניינציק פונט, האָט ער הילכיק געלאַכט: „כאַ-כאַ! מ'עט זיך דאַרפן אַפצאַפן שמאַלץ!" — און אין עטלאַכע חדשים איז ער אַריבער די צוויי הונדערט. אַן אייזערנער מענטש! —

וואָס איז שייך צו גייסט... אַה, באַה — ג-גייסט!...

ד.

דעם גרויסן סטרייק אין זיינע שעפער האָט ער געבראַכן אזוי גרינטלאַך, אַז די שניידער-יוניע איז כמעט פאַרניכטעט געוואָרן. נאָר אַז די מלחמה איז געקומען, און ס'איז געוואָרן אַ דחק אין „הענט", און ער האָט געהאלטן גרויסע קאַנ-

טרעקטן פון דער ארמיי און פלאַט, האָט ער פריילאך נאָכ-געגעבן אלע פּאָדערונגען פון דער יוניע: „איר מאַכט — און איכ'ל מאַכן!“

צו יענער צייט האָט ער דערפילט אַז עס ווערט אים שווער צו טראָגן זיין קערפּער. ער האָט ווידערהאַלט זיין ווערטל וועגן לאָזן זיך אָפּצאָפּן שומאַלין, נאָר אַז ער האָט זיך גע-שמעלט אויף אַ וואָג, האָט ער זיך לאַנג געבאַכרעט מיטן מעשענעם געוויכטל, האָט עס גערוקט אַהין און אַהער, האָט געקוועטשט מיט די אַקסלען און האָט גיט פאַרשמאַנען. די וואָג האָט געצייגט הונדערט מיט ניינציק פונט. הייסט עס, ער האָט נאָך פאַרלוירן ביי אַ פּופּצן פונט. וויבאַלד אזוי, פאַרוואָס איז אים שווערער געוואָרן צו טראָגן זיין גוף?

ה.

די מלחמה איז געווען אַ גאַנץ פיינע מלחמה און האָט אים געגעבן מיליאָנען, און צו איר סוף האָט ער געוואויגן הונ-דערט מיט פינפּאונזיבעציק פונט. זי האָט אויפגעטאָן עפעס נאָך זאַכן, די מלחמה. זי האָט ווי אַרײַנגעוואָרפן די וועלט אין אַ זאַק, אים אַ טרייסל געטאָן, און אַרויסגעשאַטן די וועלט צוריק — אַ צעשרויפטע, אַ צעדרייטע, אַן איבערגע-קערטע מיטן קאַפּ אַראָפּ. קאַמיש. זי האָט אויך געבראַכט מיט זיך די באַלפור-דעקלאַראַציע, און זיין וואָג איז געווען הונדערט מיט זעכציק פונט. דאָס האָט אים דערמאַנט, אַז ער איז, דאַכט זיך, אַ איד. פאַלעסטינע, ארץ-ישראל — חמ... נו יא, געלט האָט ער געגעבן. פאַרוואָס זאָל ער נישט געבן — עס פעלט אים געלט, וואָס? אַבער —

דערנאך האבן די רוסן אנגעהויבן — אט דאס וואס זיי האבן אנגעהויבן, און דאס איז שוין געווען פאר אים קלערער. „מירן זיי ווייזן ווער עלמער איז“, האט ער געזאגט, און געמיינט האט ער אז רוסלאנד, אי דעם אפסקלאנג דא אין לאנד, די אייגענע „רוימע“. ער האט פיל געגעסן און פיל געטרונקען, און איז פונדעסמוועגן שטענדיק געווען הונ-געריק און דארשטיק. ער האט געלאזט וויסן די יוניע, אז ער וועט אפלייגן הענט, וועט שניידן שכירות ביי די געבלי-בענע און וועט פארגרעסערן די ארבעטשמונדן. די יוניע האט געסטרעשעט מיט א סטרייק, מיט א מין גענעראל-סטרייק אפילו, דאס הייסט, ביז צו די טעקסטילפאבריקן. פון דעם לעצטן סטרעשונעק האט ער זיך אויסגעלאכט. „זיי וועלן נישט דורכקומען צווישן זיך, די ארבעטער, — האט ער געזאגט צו זיין זון, דעם צווייטן שותף אין דער פירמע „בענדער און בענדער“, א מאגערן, פארזייערטן יונגמאן, אן שום ענלאסקייט צום פאמער. — אויסערדעם, זאלן זיי, אדרבה, אריינציען די פעקטאריס אין קאמף — אויף מײן זייט.“ און האט דערקלערט א לאקאווט. ער איז געצוואונגען געווען איבערצובייטן זיין גאנצע גארדערעאבע, ווייל די קליידער זענען לעצטנס אויף אים, א מאגערן מענטשן מיט ברייטע ביינער, געהאנגען „ווי אויף א לאקשנ-ברעט“.

.1

די אידיע איז געווען — אויסצונוצן דעם שטרייט צווישן די „לינקע“ און די „רעכטע“.

— זיי וועלן שוין אליין טאן פאר אונז די ארבעט, מאי באי, — האט ער גערעדט צום זון. — די לינקע וועלן קיין זאך ניט נאכגעבן: זייער לעבן איז אין ניט-נאכגעבן. די רעכטע, ווידער, — מירן אנערקענען זיי ער יוניע און מירן צוריקרופן דעם לאקאט, אויב זיי וועלן זיין גוט און פרום. פארשמיסט ?

פארן זון איז עס געווען ניט זייער קלאר.

— די ארבעטער זענען מיט די לינקע, — האט ער געזאגט.

— דאס איז נאך בעסער. די ארבעטער? נישט אלע. די מערהייט אפשר, אבער ניט אלע. די אנערקענטע יוניע וועט זיין שוואך פאקטיש, די אנדערע וועט זיין אומגעזעצ-לאך. און זאלן זיי זיך רייסן צווישן זיך. א פיין שפיל. עס געפעלט מיר. און וואס שמעל איך אין קאן? געלט — א פ ש ר געלט — בעת זיי שפילן מיטן לעבן...

ער האט זיך פארטראכט. דערנאך האט ער געזאגט מיט א לינקן שמייכל:

— דו הערסט? „צוקער“, זאגט ער, האב איך — דער דאקטאר. ווי קום איך צו צוקער? וואס פאר א געשעפטן האב איך מיט צוקער? ! צוקער גאר, כא-כא !

יא. מיט א פאר טעג פריער איז ער געווען ביי זיין הויז-דאקטאר, און יענער האט געזאגט באשטימט: „צוקער-קראנקהייט“ — און האט געראטן א שמרלינגן רעזשים.

— וואס מיינט איר — כ'וועל זיך קארהמענען מיט גראז, ווי א בהמה? !

דער דאָקטאָר האָט מיט אַ קאלטן גלאַנץ פון זיינע ברילן נאַכגעפּאַלגט דעם אויפגערעגטן פּאַציענט וואָס איז אַרומ-געלאָפּן איבער זיין קאַבינעט — און האָט געשוויגן. ער איז געזעסן אין זיין ווייכן שמול, האָט געדרייט צווישן די פינגער דאָס זילבערנע פּאַפּירמעסער פון זיין שרייבטיש — און געשוויגן. דערנאָך האָט ער געלאָסן געזאָגט:

— איר זענט אַ בייבי, וואָס ?

בענדער איז געבליבן שטיין אַנטקעגן אים, און די ביידע האָבן זיך שטום אָנגעקומט אַ היפשע וויילע.

ז.

בענדער האָט זיך אַריינגעוואָרפן אין קאַמף קעגן די אַרבע-טער און אין אַרבעטערפּאַליטיק מיט חשק און היץ. אַ דריי-פּיר טאָג האָט ער געפרוּאוּט לעבן אויף אַ דיכטע, נאָר ביסלעכווייז האָט ער אָן איר פּאַרגעסן. ער האָט געדריקט וואוּ מ'דאַרף און געגלעט וואוּ מ'דאַרף, און ווען די געשלעגן צווישן די רעכטע און די לינקע האָבן דערגרייכט דעם בלוטיקסטן פּונקט, האָט ער איינמאַל ביינאַכט זיך אויפגע-כאַפט פון שלאָף, האָט אויסגעבראַכן דאָס עסן פון אַ גאַנצן טאָג און האָט נאַכדעם געבראַכן אַ גאַנצע נאַכט — מיט גאַרניט, מיט דער גרינער גאַל, ווי עס ברעכן ים-קראַנקע. צום טאָג האָט דער קאַפּ זיך געדרייט אויף אים ווי אַ ראַד, איין אויג איז געווען צוגעמאַכט און דאָס דעקל פון צווייטן איז געוואָרן אַלץ מער און מער אָנגעגאַסן מיט בליי. נאָר דאָס ערגסטע איז געווען דאָס וואָס ער איז געקראַכן אין עפעס אַ גרוב, אַ גרוב וואָס איר עפּנונג איז געווען זייער

שמאל, נאך וואס-ווייטער איז זי געגאנגען ברייטער. עס איז געווען קלאר, אז אויב אים וועט זיך איינגעבן זיך אריין- צושפארן אין גרוב וועט ער ניט קאנען ארויס פון איר צוריק, און אים האט זיך מורא'דיק ניט געוואלט בלייבן אין דער גרוב, און פונדעסטוועגן איז ער געקראכן נאכאמאל און נאכאמאל און זיך דוקא געפלייסט זיך דורכצושפארן דורכן שמאלן אריינגאנג. ארום אים האבן זיך געדרייט עפעס מענטשן, איינער פון זיי האט קאלט געגלאנצט אויף אים מיט גאלדענע ברילן, נאך קיינער האט אים ניט אפגעהאלטן פון קריכן אין גרוב אריין. ווען ער וואלט געקאנט געבן א שפרונג... א שטארקן שפרונג, א הויכן שפרונג, אט אזוי... נאכאמאל, שטארקער... או-אוף! — ער האט זיך מיטאמאל אפגעריסן פון דער ערד און איז פארפלויגן צווישן די שטערן. ער האט אלעמאל געדיינקט אז צווישן די שטערן איז קאלט, לאזט זיך אויס, אדרבה, אז ס'איז זייער הייס, נאך קיין לופט איז טאקע ניטא, ווייל עס איז דא שווער צו אטעמען. ער איז אויך נייגיריק געווען צו כאפן א קוק אויף עפעס א שטערן, זען ווי אזוי פאבריצירט מען דא קליידער און סתם ווי אזוי גייט עס דא צו, נאך אט יענער גלאנצט אים אלץ אנטקעגן מיט זיינע ברילן און רעדט עפעס צו אים, און וויל אלץ וויסן „ווי עס גייט אים“. ווי זאל עס אים גיין? עס גייט אים גאנץ גוט, עס גייט אים בעסער; דער קאפ ווערט קלערער, נאך דער בויך איז ביי אים אזוי אנגעפויזט, און ארום הארצן שפארט עס. ווי דיינקט דער דאקטאר — אפשר וואלט שוין געווען גענוג, אט דאס פאמפען וואס מ'פאמפעט אין אים וואסער פון דער גלעזערנער פלאש? —

— באלד-באלד, — האט דער דאקטאר געזאגט. — אט נאך

אביסל, ביז עס וועט צוקומען צו אט דעם צייכן, איר זעט ?

— וואָס איז עס מיט מיר, דאָקטאָר — דער סוף ?

— דער סוף נאָר ? ניין, חלילה, וואָס עפעס דער סוף ? מיר האָבן אייך געבראַכט צוריק, און מירן אייך שמעלן אויף די פיס. נאָר וואָס דען ? איר'ט זיך שוין מוזן נעמען אין די הענט אַרײַן, איר פאַרשטייט וואָס מ'רעדט צו אייך? ...

ח.

נאָך דער אַטאַקע פון קאַמאָ האָט ער זיך אונטערגעגעבן מיטאַמאָל, און אָן שום תּנאים. ער איז אַריבער אויף אַ שמרײַנגער דיַעטע, האָט גענומען אינסולין-איינשפּריצונגען, האָט זיך געלאָזן באַהאַנדלען מיט שמראָלן. ער האָט געקראָגן פאַרשיידענע אויסשימן אויף זײַן הויט, און זײַן וואָג איז געווען הונדערט מיט צען פונט — גאַנץ גאַענט צו דער גע-פאַרליניע ; עס איז שווער אָנגעקומען צו הייבן דאָס גע-וויכט פונם קערפּער, נאָר ביסלעכווייז, אין עטלאַכע חדשים צײַט, האָט מען אים אַרויפגעצויגן צו הונדערט מיט דרייסיק פונט, און די הויט איז אויך געוואָרן רײַן. דער דאָקטאָר איז געווען צופרידן. נישטמער — די אַפּטע אַנאַליזן פון בלוט האָבן געוויזן אַ הויכן פּראָצענט צוקער און אַ מילדן, נאָר באַשמענדיקן אַצידאָזים.

דער זון איז געקומען צו אים צו גיין :

— די אַרבעטער...

— גיב זיי נאך, — האָט ער יענעם איבערגעהאקט אינמיטן.

— נ-נאָכגעבן ? !

— גיב זיי נישט נאך... — האָט ער גלייכגילטיק פאַרענדיקט דאָס געשפּרעך און זיך אָפּגעקערט צו זיינע אַמלאַסן פון הימלגעוועלב און די קארטן פון די פּלאַנעטן.

אַמלאַסן פון הימל, קארטן פון פּלאַנעטן, פּאַפּולערע ביכער איבער אַסטראָנאָמיע — זיין צימער איז געווען פול מיט זיי. ער האָט פּלוצים באַקומען אַן אינטערעס צום וועלטרוים און אַ באַזונדערן אינטערעס צו באַזונדערע שטערן. ער האָט ניטאַזוי שטודירט די מעשי-מרכבה, ווי געזוכט לעבעדיקע אינפּאַרמאַציע און אינטימע באַקאַנטשאַפט מיט די הימלשע קערפּערס. זיינע ביכער האָבן געמאַגן אַזעלכע טימלען ווי : „אַ גרום פּונם מאַרס“ ; „אונטער די רינגען פון סאַטורן“ ; „די ראַמאַנטיק פון די הימלען“ ; „ביים עק פון אַלע וועלטן“, א. ד. גל. ער האָט זיך פאַרשאַפּט אַ קליינעם טעלעסקאָפּ, האָט אויסגעבויט פאַר אים אַ גלעזערנעם קיאַסק ביי זיך אויפן דאַך און האָט פאַרבראַכט לאַנגע ביינאַכטיקע שמונדן קונדיק אויף די שטערן. אַרום און אינדערווייטן האָט גע-דונערט דאָס מענטשלעכע לעבן אין דער גרעסטער שטאַט אויף דער קליינער ערד, און ער האָט געקוקט אויף די שטערן. דער אַלגעמיינער רויש פון דער שטאַט האָט זיך צונויפגעגאַסן אין אַ גלאַטן, פּליסיקן, גאַרלדיקן כאַר און האָט אים געשטערט כמעט אַזוי ווייניק ווי שטילקייט ; נאָר יעדע עטלעכע מינוט איז פאַרבייגעלאָפּן אַ צוג אויף דער לופטבאַן, עטלעכע בלאַק אַוועק פון זיין דאַך — פאַר-

בייגעלאפן מיט א פארשיימן, צעלאזענעם, דיסהארמאנישן געפילדער, ווי עס לויפט א באנדע צעהוליעמע אמעריקאנער אינגלאך דורך א וואגאן פון דער נעמלאכער באן — און צייטנווייז האט ער מיט גאל נאָכגעקוקט דער באַלויכמענער שורה פענסטער וואָס האָט זיך געטראָגן אינערגעץ הענדום-פענדום: וואָס? ווען? וועמען? מ'לויפט! וואוהין לויפט מען, וואוהין?... — און אַ צערודערטער פון פארדרום האָט ער זיך געווענדט צו זיינע שמערן. צייגט זיך אַרויס, אַז מיר זענען גאַר אין סאַמע מיטן פונם מילכוועג, וואָס זעט אויס אזוי ווייט און אזוי באַזונדער. „א פאַר טראָפּן מילך פון יונאַנאַ'ס ברוסט... אַרונטערדערונען פונם קליינעם הער-קולעסעס ליפן און זיך צעלאָפּן איבערן הימל“. אַבסורד. אַ נאַרישע פאַנטאַזיע. קלעפט זיך ווי אַן אַרבעט צו דער וואַנט. אין דער אמת'ן — אַ וועלט מיט וועלטעלאַך; מיט וועלטן אומגעהייערע — אומגע-הייערע! פאַראַן אויף זיי לעבן, צי נישט פאַראַן? און וואָס פאַר אַ לעבן איז עס — שוין זשע אזא פאַסקודסטווע ווי ביי אונז: מיט סאַבווייען — מיט לופטבאַנען — מיט צענסענט-קראַמען?... אַט איז יופימער, און אַנדאַרטן אוראַנוס. די זענען פלאַנעטן, נישט מער ווי פלאַנעטן, משטיינסגעזאַגט, און פיל-פיל נענטער. נענטער צי ווייטער — די פראַגע איז: פאַראַן ערגעץ אַ ווינקל — אַ שמערנדל אַזאַ, אַדער, זאָגן מיר, אַ פלאַנעטל — וואו... מ'לעכט אייביק? צי עס איז אַלעס ווי ביי אונז: קוים באַוווּזן צו קומען צוריק פונם יאַריד מיט די איינגע-קויפטע פעלכעלאַך, דאַרף מען זיך שוין לייגן אויפן פעקעליק און שמאַרבן?... אַ-וואַ! אַ גוואַלטיקע חכמה שמעקט אין אַט דער נאַצער כיטערע מעכאַניקע — פּש! אַזאַ חכמה ווי

אין „יונגנאָס מילך“ ! —

צום סוף ווינטער איז אים נמאס געוואָרן די גאַנצע שטערנ-
זעעריי. ער האָט פאַרוואָרפן די ביכער מיט די קאַרטן, מיטן
מעלעסקאַפּ, און האָט מיט דאָרשט און פאַרצווייפלונג זיך
אַ וואָרף געטאָן צוריק צו „אונזער פאַסקודסטווע“. — אויס-
געקוקט האָט ער דעמאָלט אזוי: די הויט אויף די ביינעריקע
באַקן איז געווען ברוין און געזונט; אָן איינציקע פאַסמע
ווייסע האָר איז ווי אַ שמיר מיט קרייד געלאָפן איבער דער
לינקער זייט פון שוואַרצן קאַפּ; די אויגן האָבן געגליט און
געקוקט אַביסל קרום: די צוויי באַזונדערע בליקן האָבן זיך
אַפּטמאַל געקרייצט נאָענט פון געזיכט, ווי ער וואָלט זיך
געפלייסט צו זען דעם זאַמל פון זיין אייגענער נאַז. —

ט.

„די דאַמע מיטן רויטן שלייפל אויפן האַלדז, וואָס איז דינס-
טאָג, דעם 23טן יוני, 5.15 פאַרנאַכט, געזעסן ביי אַ פענסטער
אין אַ דאָנמאָן-סאַבווייצוג, ביי דער סטאַנציע פון דער 14-
טער סטריט — וועט זי אפשר זיין אזוי גינציק און לאָזן
וויסן וועגן זיך דורך די צייטונגען אָדער דורך פאַסטאַפּים-
קעסטל 417? אַ נאַמען, אָן אַדרעס, אַ מעלעפאַן-נומער —
וואָס ס'ניט איז וועט אָנגענומען ווערן ווי אַ גרויסער חסד.“

דער אַנאַנס איז געווען אַפּגעדרוקט אין צוויי פון די גרעסטע
נויאַרקער מעגלאַכע צייטונגען, אונטער דער רוכריק „פער-
זענלאַכעס“. אַ גאַסנמעסענדזשער, אַ נעגער, האָט עס גע-
בראַכט אין די אַפּיסעס פון די בלעטער, האָט באַצאָלט פאַר
אַ וואָך פאַרויס, און פאַר אים איז נאָך געבליבן אַ פּיינע באַ-

לוינונג פאר זיין טרחה. א ברייטביינערדיקער, מאַגערער הער מיט פינקלענדיקע אויגן האָט עס אים געגעבן דעם אויפמראַג ערגעץ אין גאָס. אַ פיינער הער, קענטיק, נאָר אַביסל אַ צעדריימער. יאָ. —

אינמיטן דער וואָך האָט דער אַנאָנס זיך באַוווּן אין אַלע אַנדערע גרעסערע צייטונגען, מיט אַ קליינער ענדערונג אין נוסח: „די דאַמע מיטן רויטן שלייפל אויפן האַלדז, וואָס האָט אַזאַ פיינעם שמיכל“, און דאָס ווייטעריקע.

דער רוף האָט געקלונגען אַ וואָך צייט, און איז אַנטשוויגן געוואָרן, דערנאָך האָט ער זיך ווידער געלאָזן הערן, און איצט איז עס געגאַנגען אזוי:

„די דאַמע מיטן רויטן רויטן שלייפל“, עמצ... „רופט זיך אַפּ — מ'וועט אַיך אַפּגיילטן. אין קיין געלט איז קיין מניעה ניט — ס'איז אין קיין זאך קיין מניעה ניט.“

ווידער עטלעכע טעג פון שטילשווייגעניש, און ווידער אַ רוף:

„די דאַמע מיטן רויטן שלייפל... האָט איר געזען מיין אַנאָנס? אפשר האָט איר זיך געפונען באַליידיקט פאַר מיין דערמאַנען וועגן געלט? מ'פאַרלאַנגט פון איך קיין זאך ניט, מ'וויל בלויז גאַכאַמאַל אַ קוק טאָן אויף אייך, הערן אייער שטים. ענטפערט — אַה, ענטפערט! דאָס רופט אַ מענטש וואָס טרינקט זיך... טרינקט זיך.“

א גאנצן זומער האט דער לעצמער נוסח זיך ארומגעבלאנקעט איבער די בלעמער פון דער מעטראפאליס, האט אויפגעפלאמט אמאל דא, אמאל דארט: „די דאמע מיטן רויטן שלייפל“... „די דאמע מיטן רויטן שלייפל“... און איז פארבלאנדזשעט געווארן אפילו אויף די שפאלטן פון די קליינע, לאקאלע בלעטלאך פון בראנקס, יארקוויל, ברוקלין, פלעטבוש. צו הערבסט-צו איז דער רוף געווארן זעלמענער, ווי א שטים וואס דערווייטערט זיך אין א וואלד. דערנאך איז די דאמע מיטן רויטן שלייפל פארשוויינקט געווארן פון די מומנע, שכור'ע וואסערן פון דער מעגלאכער פרעסע. —

י.

פארטאג איז א שנייטורם, א ווייטער און א בלינדער, מיט רציחה באפאלן די שטאט ניו-יארק, און נאכמיטאג האט מען אין גאס אויפגעהויבן א מענטשן אין באוואוסטלאזן צושטאנד און אים געבראכט אין שפיטאל אריין. דארט האט מען זיך דערוואוסט ווער ער איז, און מ'האט תיבה צו וויסן געטאן זיין פאמיליע, אריינגענומען אים אין א באזונדער צימער, אים ארומגערינגלט מיט קראנקנוועכטערינס, דאקטוירים, אפאראטן און מעדיקאמענטן. זיין הארץ האט געארבעט אביסל אנגעשטריינגט, אבער מיט קראפט, נאך די אויגן זענען געווען צוגעמאכט, דאס פנים רויט, דער אטעם האט-טיק און שווער, און פון מויל האט זיך דיימלאך געשפירט דער כאראקטעריסטישער ריח פון אצעטאן. מ'האט אים איינגעשפריצט אינסולין, און עס האט זיך ווידער באוויזן דער הויכער שטאנד מיט דער גלעזערנער בולבע פונדאנען

צוקערוואסער האט, דורך א גומענער רער מיט צוויי נאָדלען, געפלאָסן צון אים אין בלוט אַרײַן, הויך אויפן בויך אונטער די ריפּן. אינגיכן האָט ער געעפנט די אויגן און זיין בליק איז ביסלעכווייז קלערער געוואָרן, נאָר אַ דאַרשט, אַ ביטע-רער און אַ זויערער דאַרשט, האָט גע'שרפּעט זיין צונג און זיין גומען, און ער האָט נאָכאַנאַנד געמאַנט וואַסער, גערופן נאָך אייז, געאַטעמט שווער און זיך געוואָרפן פון זייט אויף זייט. דערנאָך האָט ער ווידער פאַרלוירן דעם פאַדעם פון זיינע געדאַנקען, האָט פאַרבלאָנדזשעט צווישן זיינע אַמאַל באַליבטע שמערן און קאַנסטעלאַציעס, נאָר אַרויסרייסן זיך פון די רוימען פון מילכוועג צו די ווייטערע ווייטקייטן האָט ער אַלץ ניט געקאַנט, ווייל אַ פעסטע האַנט, הגם אַ קילע און אַ צאַרטע, איז געליגן אויף זיין צעהיצטן שמערן, געליגן זיכער און הערשעריש, און האָט סוף כל סוף פאַרגומען זיין גאַנצן געדאַנק.

— ער וועט זיין אַלראַיט, — האָט דער דאָקטאָר געזאָגט צו עמיצן איכער זיין קאַפּ. — איר'ט אים געבן אַ נאָדל, און ער וועט איבערשלאָפן די נאַכט.

די קילע האַנט האָט זיך אָפּגעטאָן פון זיין שמערן און זיך צונויפגעגאַסן מיט אַ פרויענגעשטאַלט אין ווייסן. די ביי-מאַגיקע קראַנקשוועסמער, אַ מיטליעריקע און אַ זויערע, איז פאַרביטן געוואָרן אויף הער ביינאַכטיקער, אַ פרוי אין בליענדיקער יוגנט און בליענדיקן געזונט, מיט ווייסע, קיי-לעכדיקע באַקן און גרויסע, גרויע, רואיקע אויגן, מיט אַ פולער און שטייפער פיגור, און מיט שטאַרקע און צערמלאַכע הענט. דער חולה האָט זיך אויפגעזעצט אויפן בעט און

מיט ברייטע אויגן געקוקט אויף זיין וועכטערין. דערנאך האט ער זיך ווידער צוועקגעלייגט אויפן קישן. ער האט געקראגן די פארשריבענע נאָדל און דעם צוגעזאָגטן שלאָף. —

צוויי מעג האָט מען אים געשפּייזט מיט מאַראַנצנאָפּט און וואַסער. דאָס זענען געווען צוויי מעג פון רו, פון וואוילזיין, פון שלום מיט דער וועלט, ווען אַ צעשמרייטער, אומבאַשטימ-טער שמייכל האָט געשוועבט אויף זיינע ליפן און די אויגן האָבן מיט מילדן אינטערעס געקוקט דורך די פענצמער פון זיין צימער אַריבער די דעכער פון נויאַרק. אויפן דריטן טאָג האָט מען אינדערפרי געפרואוּט אים געבן האַכערגריין מיט מילך און אין אַוונט ווידערהאלט. נאָכן צווייטן מאָל האָט ער דאָס עסן אויסגעבראַכן, האָט געקראָגן היין, און פון דאָן אָן האָט ער שוין נאָכאַנאַנד געלעבט אין אַ וועלט וואו זיין צימער האָט זיך געמישט מיט די שמערן און די שמערן-וועלט מיטן שפיטאַל. איין שמערן, אין דער פאַרם פון אַ גלעזערנער בולבע מיט וואַסער, האָט געשימערט אים אַנטי-קעגן מיט אַ מאַטן און שוואַכן ליכט, און כדי דעם דאָזיקן שמערן צו כאַפן — דאָס איז געווען אויסערסט נויטיק, לעבנסוויכטיק! — האָט ער צייטנווייז פאַרגרעסערט די שנעלקייט פון זיין פליען, צייטנווייז געשפאַרט זיך מיט אימפעט צווישן שמערן גרופירט אַזוי געדיכט ווי טרויבן אין אַ היינגל, נאָר אומזיסט: דער גלעזערנער שמערן איז גע-שמאַנען אים אַנטקעגן, שמענדיק אויף דער זעלבער שמרע-קע, און אַנרירן אים האָט ער ניט געקאַנט, ווייל זיינע הענט און פיס זענען געווען צוגעבונדן צון אַ בעט — צון עפעס אַ בעט! ... דערנאָך איז דער שמערן פאַרשוואונדן, און דאָס

איז געווען נאך ערגער, ווייל ער האט געקאנט שטיין ערגעץ
 אטמא הינטן, ער האט זיך אפשר פאר'גנב'עט הינטער זיין
 רוקן — ווער ווייסט אים! האט ער געדרייט מיטן קאפ
 אויף רעכטס און אויף לינקס, זיך אָנגעשטריינגט צו כאַפֿן
 אַ בליק הינטער זיך, אָבער דאָס פּאַרהאַנגענע גרינע ליכט
 פונם נאַכטלעכפּל איז געווען צו שוואַך, און נאָר די קליידער
 פון דער קראַנקשוועסטער האָבן דיימלאַך געווייסלט פאַר
 זיינע אויגן. ווי פול און ווייס אירע באַקן זענען! ווי עס
 ווייעט פון איר מיט לעבן — לעבן ממש, פליישיק און
 בלוטיק! איר לייב אונטער די קליידער מוז זיין שטייף, און
 די הויט גלאַט און קיל ווי סאַמעס.

— נורים!... האט דער קראַנקער געאַטעמט באַרגאַרויף.
 נורים, ליבע... אז איב'ל געזונט ווערן... וועל איך אַפ'גמ'ן מיין
 ווייב... און חתונה האָבן מיט דיר.

— יעס, פוהר מען, — האט די באַרמהאַרציקע שוועסטער
 באַרמהאַרציק געזאָגט, און איז איבערגעגאַנגען מיט אַ נאַסן
 מיכל איבער די פאַרמריקנמע ליפן פונם חולה. נאָר ער האט
 זיך שוין ווידער אַוועקגעלאָזן אויף נייע וואַנדערונגען מיט
 אַ שנעלקייט וואָס האט אָפּגעשאַפּט אי דעם רוים אי די צייט.
 דאַסמאַל האט ער זיך ענדלאַך דורכגעריסן דורכן מילכוועג,
 איז פאַרפלוויגן אין די ווייטע רוימען, ביז ער האט אינגאַנצן
 פאַרלוירן דעם וועג צוריק — אינגאַנצן פאַר געסן דעם
 וועג און דעם צוריק. מיט דער לייכטקייט פון אַ בין צווישן
 בלומען האט ער אַרומגעפלאַמערט צווישן קאַלירטע וועלטן,
 גאָר נייע, אַנדערע — אַה, אזוי אַנדערש! — הייסע, דאַרש-
 טיקע, וואו די ליפן טריקענען, פלאַצן און שפּאַלטן זיך ביז

בלוט. און זיי ביימן זיך צו שנעל, אַמדי דאָזיקע וועלמן.
 ווען ס'וואָלט מעגלאַך געווען אַפּצושמעלן זיך ערגעץ אויף
 אַ ווילע, זיך אַרומקוקן אַביסל! אַט איז אַ שמערן, וואָס איז,
 דאַכט זיך, אויך אַ וויינקעלער. אפשר האָט ער דאָרט גע-
 קראָגן אַ זאַפטיקן, קוילגעברוינטן סטייק און אַן אייזקאַלטן,
 שווימקן קופּעל „שלימץ“. —

געגעסענע מעג.

א.

איך האב דעמאלט „געגעסן מעג“, און מיר האט געפעלט א
דינסטאג. —

דער פולער נאמען פון שמעל איז געווען זעהאריע-וויטראק,
צוליב די ווינטמילן אויף די ארומיקע בערג, נאך אידן האבן
האבן עס גערופן בקיצור: זעהאריע.

אז איך בין ארויס אין גאס דעם ערשטן נאכמיטאג פון מיי
קומען אהין, איז דאס שמעל געליגן פארטשאדעט אונטער
דער תמוז'דיקער זון. אידן און אידענעס האבן געדרימלט
אין די טירן פון די קראמען. ביים פליישמארק זענען הינט
געליגן מיט ארויסגעשמרעקטע צונגען, האבן געאמעמט
לאנגזאם און טיף און געקוקט מיט פארגלעזערטע אויגן אן
אינטערעס אויף דער וועלט און אפילו אויף די בלומיקע זיימן
פלייש אין די פענצטערלעכער פון די יאטקעס. איבערן
מארק האבן געל געגליט בינמלאך און לאקן שטרוי פונם
לעצטן מארקטאג וואס דער ווינט, דער משגיה אויף ריינקייט
אין שטאט, האט נאך נישט באוויזן אוועקצונעמען. אויף
דער „פריצישער“ גאס זענען אלע לאדנס געווען פארמאכט—
לאדנס גרויע, ווייסע, גרינע, אלערליי לאדנס, א לאנגע צייל

פון פארהאקטע לעדנס. עס איז געווען צווי שמיל, אז זא-
הארע האט אויסגעקוקט ווי א שמאט אין א חלום, און איך
האב מיט דארשט געמרונקען די נייקייט. —

ב.

— די ישיבה, — זאגט מיר דער בארדימשעווער, — איז
געווען אמאל גאר א גרויסע ישיבה. —

געפינען געפינט זי זיך אינם רבינ'ס קלויב, איבער דער עזרת-
נשים: די הינטערשטע העלפט פון דער הויכער קלויז איז
געמיילט אין צוויי גארן, און אינם אויבערשטן גארן, מיט
א באזונדערער דרויסנדיקער מרעפ, לערנען מיר. דאס איז
א לאנגער, שמאלער חדר וואס לויפט אין דער ברייט פון
דער קלויז, מיט א צענדליק פענצמער אין דריי פון די ווענט.
אין דער פערטער וואנט קומט א קליין אפן פענצמערל, פשוט
א לאך, גלייך צום ארון-קודש. עס זענען פאראן צוויי לאנגע
מישן פארן שיעור און א טויז סטענדערס וואו די עלטערע
בחורים לערנען ביחידות. ביי די ווענט און ביי די גרויסע
מישן ציען זיך לאנגע ביינק, און עטלעכע בחורים — איך
צווישן זיי — וואס האבן נישט קיין פלעצער אין שטאט
שלאפן אויף זיי. —

אן אנדער בחור, דער סטאזויסקער, האט מיך אפגערופן אן
א זייט, האט אויפגעהויבן א פינגער און מיר געגעבן צו
פארשטיין:

— די ישיבה, אט ווי דו קוקסט זי אן, איז געווען אמאל

גאר א גרויסע ישיבה. הונדערט און פופציק בחורים האָבן דאָ מתעסק בתורה געווען יומם ולילה. די ישיבה איז נאָך דעמאלט געווען אינם בנין וואו ס'איז איצט די קאלטע שול. און אפילו שוין שפעטער, פאר די ערשטע יאָרן פון ניסל דיין, ווען ער האָט נאָך נישט אזוי שטארק געטרונקען, פלעגן פון זעכציק ביז אַכציק תלמידים זיצן ביים שיעור. —

הונדערט און פופציק, אַכציק, זעכציק, — איצט זענען מיר אַ דריי-פיר און צוואַנציק פאַרשוין ביי אלע טישן און סטענ-דערס. די ישיבה זינקט שוין עמלאַכע יאָר, פאלט נידריקער און נידריקער — קיינער ווייסט נישט פאַרוואָס. די שמאַט האָט אונדז פיינט. זי גלויבט ניט נישט אין אונדזער תורה, נישט אין אונדזער יראת-שמים. מיר זענען שווער אויף איר, ווי ס'איז שווער אויף די אַרומיקע אַן אַלטער, לאַנגאַנענדי-קער חולה, וואָס פוילט פאַר אַלעמען אין די אויגן און שטאַרבן שטאַרבט ער ניט. די שמאַט האָט נישט קיין חשק צו נעמען אונדז צו זיך צום טיש, און ווער עס קאָן נאָר פטר'ט אָפּ דעם חוב מיט אַ פאַר פרומות, אזוי אַז ביי אַ סך בחורים פּעלן אויס טעג, און אין יענע טעג קריגן זיי פונם משגיח צו זיבן קאַפּיקעס אויף דער אכילה. מיטן שלאָפן איז ערגער, און מיט אַ העמד אויף שבת — נאָך ערגער.

ג.

דער קרומאָהאַרער רעדט צו מיר פאַרטרוילאָך:

— דו מיינסט, אונדזער ישיבה איז אַלעמאַל געווען אַט-

אזוי-א ווי דו זעסט זי איצט ? האסטו באדארפט זיין דאָ מיט יארן צוריק, וואָלסטו געזען...

ער אויך ? וואָס גייט א י ם אָן די ישיבה ? דער קרומט-הארער איז אַ גרויסער, געזונטער בחור מיט אַ גלאַטן וויי-בערשן פנים אָן אַ סימן פון אַ באַרד אָדער וואַנצעס, מיט גרויסע וואַסערדיקע אַרויסגעשמאַרצטע אויגן, און מיט אַ קינדישן שמייכל אויף די רוימע, פליישיקע קישקעלאַך-ליפּן. ער האָט אַפילו נישט-קיין-שלעכטן קאַפּ, נאָר לערנען הויבט ער נישט אָן צו וועלן. דערפאַר אָבער צייכנט ער זיך אויס דערמיט וואָס ער קאָן נישט ריידן קיין צוויי מינוט אַז ער זאָל נישט אַריבערגיין אויף נבול-פה. ער איז עפעס אַ שלאַגנדיקער קוואַל פון מעשות, רעמענישן, גלייכווערטלאַך, וואָס אין יעדן פון זיי איז באַהאַלטן, אונטערן פּשט, אַ רמז אויפן ענין זכר ונקבה. זיינע מעשות זענען עפעס פּריקרע — אויסגע'פּשט'למע, אויסגעזויגענע פון פינגער, אָן תּאווה און אַפילו אָן אַפענע גראַבע רייד, נאָר שמענדיק רמזים און לשון נופּל על לשון, אי אַהער אי אַהין, וואָס אַז דו ווילסט איז אין זיי פאַראַן אַ מיינ, נאָר אַ מיאוסער מיינ, און אַז דו ווילסט איז אין זיי גאַרנישט נישטאַ, נאָר דאָס זענען זיך גלאַט מעשות אין דער וועלט אַריין. איז טאַמער וואָלסטו ביי זיך גע'פּועל'ט אַז דער בחור מיינט הלילה ניט קיין אויבערשפיצלאַך, רעדט ער אָבער אזוי קאַלטבלומיק — שוין צו קאַלטבלומיק, און דאָס קינדישע שמייכלע אויף די פייכטע, רוימע קישקעלאַך איז שוין עפעס צו קינדיש, און דו דערפילסט זיך אַפּגענאַרט און אויסגעלאַכט, און ווערסט ביי, און ער, דער תּם, פאַרשטייט נישט וואָס דו

ביזט אין כעס, אז סך-הכל האט ער גארנישט ניט געמיינט, און אז — „שא, וואָס דאַרפסטו מער? אָט וועל איך דיר דערציילן אַ חדוש נפלא“...

דער קרומטאָהאַרער אליין האָט שוין אויך אַ תלמיד מובהק, אַ שטאַטיש אינגל פון אַ יאָר פּערצן, היימל אריה-לייב'ס — קנעלט ער מיט אים הלכות נבול-פה. היימל האָט אַ וואויל קעפל, האָט אויך ליב אַ שווער שטיקל גמרא אָדער אַ טיפּע סברא פון די מפרשים, — נאָר דער קרומטאָהאַרער פירט אים אַראָפּ פון דרך, און דאָס אינגל הירושעט ווי אַ לאַשעקל פון יענעם מעשות און פּרואוומ אפילו אליין אַמאָל אויס-מייטשן אַ פּסוק אָדער אַ מאמר חז"ל אַזוי, אז עס איבלט מיך. זיי ביידע דערגיין די יאָר דעם „וואַרשעווער“.

ד.

דער וואַרשעווער איז נישט פון וואַרשע. איזן איז ער פון אַ שטעטל ערגעץ אין פּוילן וואָס האָלט זיך ניט אין זכרון, רופט מען אים אויף דער שמוץ וואָס געדיינקט זיך יא. ווי קומט ער אַהער אַזש פון פּוילן, ווייסט קיינער ניט, און מ'דערפּרעגט זיך נישט שטאַרק. קיינער פון די פּרעמדע האָט נישט ליב פיל צו ריידן וועגן דעם פּונדאָנען ער קומט אָדער וועמעס ער איז, — מסתמא נישטאָ גאָך וואָס צו ביינקען אָדער וואָס צו געדיינקען.

דער וואַרשעווער איז דער עלטסטער בחור אין דער ישיבה — ווייט אַריבער דרייסיק. ער איז שמאַל און מאַגער, און

נישט אזוי א הויכער ווי א לאנגער. זיינע באקן זענען באשאטן מיט פרישמשעס, די אויגן זענען שווארץ און גליען ווי אין קדחת. די בארד וואקסט אים אויפן האלדז — נאך אויפן האלדז — און אויפן קאפ טראגט ער א שמאל פויליש הימעלע, דאס איינציקע הימעלע אין שטאט מיט א שמאלן „דענעק“. ער האט א „שווערן קאפ“, דערפאר אכער איז ער א גרויסער מתמיד און זייער פרום. ער לערנט שמענדיק, מ'זעט אים כמעט קיינמאל נישט אן א ספר אין האנט, און לערנען לערנט ער אויפן קול, מיט זיין משיקאוון פוילישן ניגון, און שאקלט זיך דערביי שטארק מיט פאר-מאכטע אויגן, וועלכע ער עפנט נאך פון צייט צו צייט אויף צו כאפן א קוק אין דער גמרא. ער איז זיך אפט טובל אין דער מקוה, פון די צוויי מעג וואס פעלן אים אויס האט ער געמאכט באשמענדיקע תעניתים, און חכרה זאגן אז ער פייניקט זיין גוף עפעס נאך אויף אנדערע אופנים.

דער קרומאָהאַרער האט זיך אנגעזעצט אויפן ווארשעווער, און היימל איז נישט אפגעשמאנען פון זיין רבי'ן. זייער עובדא איז געווען אַוועקצושמעלן זיך נישט ווייט פון זיין סמענדער און נעמען לערנען א מאמר, למשל, פון מסכתא שבת, און צעלייגן אים אויף מעלערלאך, אויף זייער שטיי-גער. דער ווארשעווער פרואווט זיך פארשמעלן ביידע אויערן, אכער דעמאלט הערט ער ניט זיין אייגענעם ניגון, און אן דעם ניגון פארשטייט ער שוין נאך גארנישט וואס ער לערנט. ער שרייט: „מנובלים! נואפים! משומדים!“ סמחאשעט ער וועט דערציילן ר' זלמן משגיח, זידלט זיך אויף זיין פוילישן אידיש — און זיי שטייען און דרשנען

ווי ניט זיי מיינט מען און אזוי ווי שטארק אריינגעטאן אין א שווער שטיקל גמרא. סוף כל סוף לויפט דער ווארשעווער ארויס פון קלויז מיט ברענענדיקע אויגן און ליפן פארקרימט פון יסורים.

ה.

דעם שיעור פאר אונדז זאגט ניסל דיין. —

ניסל דיין זעט גאר נישט אויס ווי קיין איד. זיין שווערער, קלאציקער גוף, די אריבערגעהאנגענע „רב-יבושע“ ברעמען און די רוימע נאז מיט די בלויע אדערלאך גיבן אים צו דעם אנבליק פון אן אלטן קאצאפ — פון די וואס גייען אויף די פליטן איבערן טייך. איבער דער דרויסנדיקער פלאך פון זיין לינקער האנט איז זיך צעלאפן א רוימער ליסאזי ווי א קופער-נער דרייער די גרויס. ביים לערנען זיצט ער מיט אטדער האנט אונטער דער סלאווימער גמרא, מיט א קליינער יאר-מעלקע ערגעץ דארטן ווייט איבערן נאקן, און מיט ברילן אויף דער נאז.

די בחורים ריידן עפעס מיט א האלבן מויל, ווי זיי וואלטן אליין זיין מבולבל אין זייערע מוחות בנוגע דעם דאזיקן אידן. איזן איז ער א גרויסער שיכור — א אידישער שיכור, פאר-שטייט זיך: וואלגערט זיך נישט אין די גאסן — טרינקט וואו ביי גאט א טאג, מיט אדער אן א יארצייט, און גייט ארום פארוואלקנט, פארטאן אין זיך און גלייכגילטיק צום לערנען ווי צו די תלמידים. עס טרעפט אמאל אז ער קומט צום

שיעור פארקנאקט מער ווי געוויינלאך — דעמאלט שפרינגען מיר אויף די ביינק פון התפעלות: שארפע המצאות, פשט'לאך, חידושים, טיפע הערות שפריצן פון זיין מויל ווי פונקען פייער. טאמער אבער האט זיך אים חלילה — איינמאל אין א שמיטה — געמאכט צו בלייבן אינגאנצן ניכטער, איז שווער געווען פון אים איבערצומראגן: ער האט אלעמען געזיידלט, געשאלטן, געשאטן מיט שמעכווערמלאך, ביזנע, געמיינע, שלעכטע — זיך ארויסגעוויזן פאר א רשע מרושע. קיין דיין איז ער שוין לאנג ניט געווען. ער האט בלויז געהאט דעם שיעור אין דער ישיבה, און צוויי שעה א מאג האט ער געלערנט מיטן גביר'ס נייעם איידעם. צוליב זיין שארפער צונג איז ער געווען פארקריגט מיט א האלבער שטאט און מיטן רבינ'ס הויף איז ער געווען אויף מעסער-שמער. די חסידים האבן געהאט אויף אים א חשד אז ער שטאמט פון דער לימע. האט טאקע שטאט געקוועטשט אויף אים מיט די אקסלען: אז א מענטש שטאמט פון דער לימע!

אויסער אין די זעלמענע פאלן פון א געהויבענער מדרגה פון שיכרות, האבן אים די למודים אין דער ישיבה קנאפ אינטערעסירט. לסוף איז ער געפאלן אויף א המצאה: זאל מען חזר'ן אויף אויסווייניק. אין אנדערע ישיבות זענען פאראן בחורים וואס קענען הונדערטער בלעטער גמרא אויף אויסווייניק. „אט דאס הייסט לומדישע קעפ!“ האט ער צוגעגעבן און געקוקט אזוי שפיציק מיט זיינע קליינע ביזנע אייגעלאך, אז מ'האט נישט געקאנט דערגיין צי ער זאגט עס לשבח, צי ער מאכט חזק. זאל מען זיך, פאר א התחלה,

נעמען צו די „כבות“ : מ'איז נישט שווער, און אויך נישט צו גרינג. אזוי ארום האָט ער געהאַט די ברירה צו זאָגן אַן אמת'ן שיעור און עפעס מחדש זיין נאָר דעמאָלט, ווען אים האָט זיך געוואָלט.

.1

ביידינעכט פלעגן מיר הערן די פאַראַכאַדן פאַרבייגיין אויפן מייד אַ ווערסט פון שטאַט. די פון אונדז וואָס פלעגן שלאָפן אין קלויז האָבן שוין געקאַנט דערקענען די שטימען פון די שיפן וואָס האָבן באַדינט אונדזער מייל פון מייד. — „איב-פעראַטאָר“ — פלעגט עמיצער באַמערקן פון אַ ווייטער באַנק און אַ גלי טאָן אינדערפינצמער מיט זיין ציגאַר-טיטון. דאָס — ביי אַ קורצן וואַגיקן פייף, מעשה תקיף און סאַלידער באַלעכאַס. „אימפעראַטאָר“ איז געווען די נייסטע שיף זאָ אויפן מייד, געבויט ערגעץ אין אויסלאַנד און מיט די נייסטע איינריכטונגען. פי-פי-אי-אי! — שניידיק, שמיידיק און לייכטזיניק ביז גאָר, און עמיצער פון אונדז דערקלערט מיט אַ שמייכל, אז דאָס איז „פושקין“, אַ קליין פאַראַכאַדל, שמאַל, לאַנג און פלינק אויף דער פען. אַ ברייטער, גאַרגלדיקער אויסגעשריי, געצויגן און הייזעריק, ווי פון אַ חיה אין יסורים, איז דער טייטש די „דיערושאַוואַ“, דאָס עלטסטע און גרעסטע שיף, ברייטביינעריק, אומגעלומפערט, פאַרשלאָפן און לאַנגזאַם.

אין דער שטילקייט פון דער נאַכט, נאַכדעם ווי דער ערשטער פייף האָט אויפגעשפיצט דאָס אויער, האָט מען דייטלאַך

געקאנט הערן ווי דער פארזאכט דערנענטערט זיך צו אונ-
 דזער סטאנציע, ווי ער פאמסט מיט די רעדער איבערן
 וואסער, פארלאנגזאמט דעם גאנג און פארשמומט. מיר
 האלטן איין דעם אָמעם, און „זעען“ דאָס באַלויכמענע שיק,
 די שמוציקע פריסטאָן, די מענטשן וואָס לויפן אויף און אָפּ
 איבערן היינגבריקל צום שיק, דעם פרעמדן און פריילאכן
 מומל. אין צוויי מינוט אַרום — אַ צווייטער פייף און באַלד
 אַ דריטער, און דאָס אויער כאַפט אויף דאָס סאַפּען פון דער
 פאַרע, דאָס באַנייטע גערויש פון די רעדער, שנעלער —
 שטאַרקער — דרינגלאַכער. ביי אַ געוויסן פונקט רייסט זיך
 דאָס גערויש דורך צווישן די בערג פאַזע טייך מיט אַ באַזונ-
 דערער קלאַרקייט, מ'וואַלט געקאָנט שווערן — דאָס שיק
 גייט גלייך אין שמאַט אַרײַן. תיכף נאָך דעם פאַלט דאָס
 גערויש אַרונטער ווי אונטער אַ מאַפּ: שוואַכער, ווייטער,
 שמילער. שאַ, אַט — ניין — יאָ — ניין, גאַרנישט. שמיל.

עס שווייגט זיך אַ היפשע וויילע. און כמעט יעדעס מאָל
 פאַרט אַרויס דער קרומטאַהאַרער מיט, אַשטויגער:

— איך וועל דיך פרעגן אַ רעמעניש...

— לאַז צורו! — ווער איך זיך מיט פאַרדראָס. — מ'ווייסט
 שוין דיינע רעמענישן.

— אַנו, אַדרבה, טרעף. וואָס איז...

— אַבער לאַז אָפּ... אַן אַנדערשמאַל! — רייסט זיך ביי מיר
 אַרויס.

אַמאָל גיט ער נאָך, און אַמאָל נישט.

.א

נישט גרינג און נישט מיטאמאל האב איך געקראגן מינע „מעג“. דער זונטאג און דער מאנטאג האבן זיך געביטן עטלעכע מאל, און די מענטשן האבן אויף מיר קיין רושם ניט איבערגעלאזן.

א מיטוואך האב איך געהאט ביי א קצב, בוני דעם רוימן. ער האט געהאט שמעכיקע רוימע האר אויפן פנים כמעט ביז די אויגן, אויגן גולנ'ישע און חוצפה'דיקע, און א גראבע שמים. דער איד האט אפילו דאוונען ניט געקענט, און אין שמאט האט מען געזאגט אויף אים אז ער שלאגט דאס ווייב. צו וואס, אשטייגער, האט ער געדארפט א ישיבה-בחור ביי זיין טיש? ער האט נאך אליין אפגעשמעלט ר' זלמן משניה אין גאס און זיך געהייסן אריינשיקן „עמיצן פון די כניאקעס“, וועט ער אים „אנשמאפן די קישקע“. וואס איז שייך דעם עסן, איז דאס געווען מיין בעסטער טאג. די בוניכע — א אידענע א שווארצ'הנ'עוודיקע, נאר אן אפגע-לאזענע — האט פון קיין מישטוך ניט געוואוסט: גלייך אויפן ווייסן הילצערנעם טיש פלעגט מען אוועקלייגן א ברויט און אוועקשמעלן א שיסל מיט געקעכטם — און עס וויפיל דו ווילסט. די מאכלים אליין זענען געווען שווערע, „שמאפן-דיקע“: געפילטע קישקע, א „קיטניצע“, א בארשמש מיט פעט פלייש, א שאפן קעפל, א פעטער, גליטשיקער האלדז פון א ציגעלע. און ביי ביידע מאלציימן איז געווען פלייש.

צו ווארעמעס האט מען געגעסן אלע אין איין צייט און ביי איין טיש: בוני מיט דער בוניכע, איך, און זייער טאכטער

די בת-יחידה — א מיידל פון א יאָר זעכצן, מיט א גוף וואָס איז נאָרוואָס אַרויס פון די קינדערשע יאָרן און מיט א פנים פון א רביצין: ווייס און דורכזיכטיק, אַביסל קריינקלאַך, מיט א גלייכער נאָז און גרויסע, ווי ביי א קאַלב, שיינענדיקע אויגן. אין אַוונט האָב איך בונין זעלמן געטראָפן אינדער-היים, און עמיצער פון די ווייבער פלעגט מיר דערלאַנגען עסן אליין. —

א גאַנץ אַנדער הויז איז געווען איסר מאַכאַטשניק'ס, וואו איך האָב געגעסן דאָנערשטאָג. געשטאַנען איז עס אויף דער אַנדערער זייט מאַרק, שוין ביים אַנהייב פון דער „פּריצי-שער“ גאַס, האָט געהאַט געפאַרבטע דילן, שפיצענע פאַר-האַנגען און וואַזאַנעס ביי די פענצטער, און איז געווען באַלע-באַטיש מעבלירט. געלעבט האָט מען ברייטלאַך, געהאַלטן א קעכין און א שיקסל צום קלענצמן קינד. דאָ האָט מען מיר געגרייט צום עסן ביים ברעג פון א באַזונדערן טיש אין קיך, וואו די קעכין האָט געטראָראַמעט מיט די טעפ, און מיין צייט האָט מען איינגעשטעלט א שעה נאָך זייער איי-גענעם עסן.

איסר מאַכאַטשניק האָט געמעקלערט אויפן גרויסן שניט: מיט תבואה, מיט וואַלד, מיט בוריקעס פאַר צוקערזאַוואָדן. ער איז געווען אַן „אַסאַבע“: הויך, מיט ברייטע פלייצעס, א היפשן בייכל, א גלאַז פנים און מיט א שיינער טונקלער צעקעמטער באַרד. געטראָגן א ציכטיקן סורדוט ביז די קני, ווינטער א שוואַרצן און זומער א גרויען, און א ווייכן קאַ-פעליוש מיט א קנייטש איבער דער גאַנצער ליינג. א מינע האָט ער געהאַט א וואַזשנע, און א וואַרט זיינס איז געווען

„מיט גאלד צוגלייך“. א גדלן א איד. זיין ווייב שיינע-לאה האט געשמאמט פון גרעסערן יחוס ווי איר מאן, האט זיך געהאלטן איינפאכער און איז, קענטיק, געווען א גוטע. גע-ווען אין הויז א מיידל פון א יאָר צוועלף, א מאַגערע, א שוואַרצע, א מיאוסע, א כעסנ'טע, וואָס באלד עפעס האָט זי זיך געוואָרפן אויפן דיל און געקלאַפּט מיט די פיס אָן די ווענט אָדער אָן טיש — און אַ אינגעלע פון דריי יאָר. ערגעץ אויף דער וועלט זענען געווען אויסגעגעבענע טעכטער. —

פרייטאָג אינדערפרי איז דאָס עסן לאו דוקא, און מיט די דריי שבת'דיקע סעודות האָט מיך באַשמאַט סמיסי די אלמנה.

סמיסי איז געווען אַ הויכע, שוואַרצע אידענע, מיט שמאַלע טאַמערשע אויגן, אַ קלוגע און אַ שווייגערין, און די גויעס האָבן פאַר איר דרך-אָרץ געהאַט — זי האָט געהאַלטן אַ קליינע קראַם מיט שניט-סחורה און צעלניק, מייסטנס פאַר די גויעס און שיקסעס פון די אַרומיקע דערפער: העל-געפאַרבטע וואָל- און באַוול-שמאַפן, קאַלירטע סמיינגעס, בינמלאַך און שנירלאַך קרעלן, קאַפּטיכלאַך, גאַרמלען, און דערגלייכן. זי איז נישט געווען רייך, נאָר געהאַט פרנסה און אָן אייגענע שטוב אויף דעם „רבי'נס“ גאַס. די שטוב איז געווען אַן אַלמע און נישט קיין גרויסע, נאָר אַ „באַלע-באַטישע“, דאָס הייסט, מיט הילצערנע דילן, אַ בלעכענעם דאַך און אַפילו לאַדנס אויף די פענצטער. די באַלעכטמיש-קיט אין שטוב האָט געפירט איר טאַכטער צירל — אַ מיידל שוין אין די יאָרן, אַ נידריקע, נישט קיין שיינע, מיט אַ נישט-געזונטער, נישט-ריינער הויט פון פנים, אויגן שוואַרצע

און דוקא יא שיינע — און זייער א „סטאטעטישע“ —

און דער דינסטאג איז מיר אויסנגעבליבן.

ח.

אין יענע יארן האט די וועלט געקנייטשט און געקנאָטן מיין געמיט ווי אַ צעטראַגענע האַנט קנייטשט און רייסט אַ הענטשקע אויף דער צווייטער. יעדער טאָג פון דער וואָך האַט געהאַט זיין טעם — שבת נאַכן עסן, למשל, האַט די זון געשיינט אַנדערש ווי אינדערוואָכן — און אַריבערגיין פון דעם „רבי'נס“ גאַס צום מאַרק איז געווען אַ מין נסיעה אין אַן אַנדער שטאָט. דעם גביר'ס הויז אויף דער „פּריצי-שער“ גאַס, הויז געפאַרבט און מיט אַ גרינעם באַלקאָן צום צווייטן שטאָק, האַט מיך גערעגט ווי אַ גאַסט פון דער פּרעמד. אין אַ דרויסנדיקער וואַנט פון קלויז האַט געפּעלט אַ שטיק קאַלך מיט דער ליים צוזאַמען, און איך האָב מיט שנאה געקוקט אויפן העסלאַכן פּלעק יעדעס מאָל ווען איך בין פאַרבייגעגאַנגען. אויף אַ ליידיקן פּלאַץ נישט ווייט פון דער ישיבה זענען געשטאַנען פיר האַלב-פאַרבּרענטע סלופּעס, די רעשטן פון אַ הויז נאָך אַ שרפה; פאַרשוואַרצט, צעפּרעסן און מאַגער, האַבן זיי כּמורנע אַרויסגעקוקט אויף מיר, דוקא אויף מיר, און מיך געשראַקן. — זומער, ווינטער, שניי, רעגן, פּראָסט, היץ האַבן ווי שדים געצופּט און גע-שלעפּט מיך אין אַלע זייטן.

צו יענער צייט זענען צוגעקומען נאָך זאַכן.

איינמאל, וואַרמעס-צייט, ביי איסר טאַכטשניק אין הויז, איז אויפן קיכמיש וואו איך האָב געגעסן געשטאַנען אַ בעקן מיט שטרודל גאַרוואָס פון אויוון אַרויס. דער הייסער שטרודל האָט געשמעקט מיט צימרינג און ראַזשינקעס גלייך מיר אין נאַז אַריין; ביי איין זייט פון בעקן איז אַרויס-געלאָפן אַ שטראָם פון ברוינעס צוקער און איז געוואָרן פאַר-גליווערט ווי גלאַז; אין קילן זיך, האָט דער שטרודל פון צייט צו צייט אונטערגעקנאַקט שמיל און שוואַך, ווי מ'וואָלט געבראַכן שוועבעלאַך. אַז די קעכין איז אַרויס אויף אַ מינוט פון קיך, האָב איך געשווינד אָפגעבראַכן צוויי איינגעקאַרבמע שטיקלאַך שטרודל און זיי אַריינגערוקט אין קעשענע. מין עסן האָב איך אָפגעכאַפט און בין אוועק אין קלויז אַריין, וואו איך האָב אין אַ ווינקל אויפגעגעסן די צוויי שטיקלאַך שטרודל. איך האָב געגעסן מיט גרויסע ביסנס, כמעט נישט געקייט, אַזוי אַז מרערן זענען מיר געקומען אין די אויגן, און אַ צייט לאַנג איז דער שטרודל מיר געשטאַנען אונטערן האַלדז און מיך געשטאַפט.

געקומען איז דאָס אויף מיר אַזוי אומגעריכט, גלייך ווי עס וואָלט פאַסירט נישט מיט מיר, נאָר מיט עמיצן אַנדערש. איך בין, הייסט עס, אַ גנב און אַ זולל וסובאַ. אַ גנב? ניין, קיין גנב נישט. געוויס, איך האָב גע'גנב'עט, אַבער מער וועל איך נישט גנב'ענען — זיכער נישט. אַ זולל וסובאַ אַבער... כ'האַב געגעסן ווי אַ זולל וסובאַ, האָב אַפילו קיין מעס נישט געפילט פון איילעניש. און די מורא'דיקע ממשות! די קעכין וועט זיך כאַפן — זי מוז זיך כאַפן! גענומען, הייסט עס, און זיך אַליין אָנגעשפינגן אין פנים אַריין. וואָס

איז דאָס? וואָס איז דאָס? ווי קומט עס צו מיר?!

יענעם דאָנערשמאָג בין איך אויף וועטשערע צו אימר
מאָכאָמשינק'ן ניט געגאָנגען. דעם צווייטן דאָנערשמאָג בין
איך דאָרט געשטאָנען הינטער דער מיר עמלאַכע מינוט מיט
א האַרצקלאַפעניש און נאָכדעם געעפנט די מיר מיט פאַר-
ביסנקייט. מיר האָט זיך געדאַכט צו יענעם מאַלצייט, אַז די
קעכין קלאַפט מיט די טעפּ מער ווי געוויינלאַך; מיר האָט
זיך געדאַכט, אַז די גוטע שיינע-לאַה האָט מיך באַגעגנט
מיט אַ שמיכל אין די אויגן, אַ קלוגן און אַ צוריקגעהאַל-
טענעם. — נאָר איך האָב זיך געוואָשן לאַנגזאַם און געגעסן
לאַנג און מיט עקשנות. און די צעמומלטיקייט אינווייניק
איז מיר איז געווען גרויס. —

די מעשה שטרודל איז נאָך געליגן ביי מיר אין קאַפּ ערגעץ
ביים נאַקן. ווען איך בין איינמאַל אָנגעקומען דערויף ווי בוני
דער קצב מיט דער בוניכע'ן שלאָגן זייער מיידל. אַרום דעם
דאָזיקן מיידל מיטן צניעות/דיקן פנים האָבן געפאַדעט אַלע
שניידערינגען פון שטאַט, אַ פאַר באַלעכאַמישע זינדלאַך
און אַפילו אַ פאַר שקצים פון די גויאישע גאַסן — און צו
אַלעמען איז זי געגאָנגען, מיט אַלעמען האָט זי זיך אַרומ-
געשלאַעפּט, און אין די פאַרנאַכטן איז געווען אוממעגלאַך זי
איינצוהאַלטן אין שטוב. היינט האָבן זי טאַטע-מאַמע —
נישט צום ערשטן מאל — געפאַקט מיט עמיצן, און זיך אַפ-
גערעכנט מיט איר מיט הענט און מיט העסלאַכע ווערטער.
דורכן וואַסערל פון די טרערן האָבן אירע גרויסע אויגן ממש
געשטרעלט מיט אַ פייכטן ליכט, אירע פרישע ליפן האָבן
זיך געקרימט ווי ביי אַ קינד, און שמיל און מיט יאוש האָט

זי גע'מענה'ט: „וואָס ווילט איר פון מיר; וואָס ווילט איר פון מיר!“

די דאָזיקע סצענע האָט מיר שלעכטס געמאָן. איינמאָל, אַרויסגייענדיק פונם קצב'ס שטוב, האָב איך אָנגעמראָפּן דאָס מיידל אינם שונקלען פירחוי. איך האָב זי אָפּגעשטעלט, אויסגעשמרעקט אַ האַנט און זי אָנגערירט — גראָב. זי האָט אויפּגעהויבן אויף מיר אַ פאַר גרויסע, דערשראָקענע אויגן, האָט זיי תיכף אַראָפּגעלאָזט און איז פאַרגליווערט געוואָרן אין שטומער, שאַפענער אונטערמעניקייט. איך האָב זי גלייך אָפּגעלאָזן און בין אַוועקגעלאָפּן, נאָר איך האָב שוין געוואוסט, אז נישט מיין טיפּער שרעק פאַר בוני דעם קצב, נישט די מורא פאַר די בזיונות אויב מ'זאָל מיך כאַפּן וועלן מיך אָפהאַלטן פון דעם דאָזיקן מיידל, פון אַט דעם קאַפּ פון אַ דערוואַקסענער פרוי מיט אַ האַלב-רייפן צאַפּלדיקן גוף. איך בין אַ שרץ — אַ שרץ — אַ שרץ!

וויבאַלד אַזוי — האָב איך דעם שבת דערנאָך, נאָך מיטאַג, זיך איינגעשלאָסן ביי סטייט דער אלמנה אין אָפּמערט, צוגיפּגעדרייט אַ ציגאַר-טימון און פאַררויכערט. אז איך בין פון דאָרט אַרויס, האָב איך זיך געוואַקלט אויף די פיס. נישט געוואוסט, אז אַ ציגאַר-טימון קאָן זיין אַזוי געשמאַק! דער טעם פון דער עבירה און דאָס האַרבע געווירץ פון הפּקרות האַבן מיר געדרייט דעם קאַפּ ווי שטאַרקער וויין.

דער קרייז פון מיינע תּאוות, ווי דער קרייז פון מיינע השגות, איז געווען קליין, נאָר דער יצר-הרע איז מיך כאַפּאַלן ווי אַ וויכער — פּלוצלונג, און פון אַלע זייטן פאַרצמאַל, און איך

האָב געלעבט ווי אין אַ קדחת, און מיין האַרץ האָט זיך
געצאָפּלט נאָכאַנאַנד. נאָכאַנאַנד. —

ט.

כ'האָב געמאַן ווי דער וואַרשעווער האָט געמאַן : כ'האָב
מיין דינסטאָג געמאַכט פאַר אַ תענית. פון מייע זיבן
קאַפיקעס האָב איך צוויי אויסגעגעבן אויף מיטן, דאָס
איבעריקע האָב איך געשפּאַרט.

דעם טאָג פלעג איך לערנען ביחידות, אונטן אין דער מאַנס-
בילשער קלויז, וואוהין איך פלעג זיך אַריבערקלייבן באַלד
נאָך דעם ווי די דאוונער זענען זיך פאַנאַנדערגעגאַנגען נאָך
שחרית. איך האָב זיך ווייניק אָפּגעגעבן מיטן שיעור, נאָר
אַריינגעקוקט אין פאַרשיידענע ספרים, עפּטערס אין תנ"ך,
געבלעטערט, אונטערגעזונגען, געטראַכט און ווידער גע-
לערנט. מיין מאַגן איז געווען ליידיק און גרינג, דער מיטן
האָט געשמעקט טיף און שמאַרק, און אין דער הויכער קלויז,
וואו דאָס ווידערקול האָט געלאַקערט אויף יעדן שאַרף, איז
געשמאַנען אַ מין אָנגעלאַדענע שמילקייט. ביי דער סאַמע
גרעניץ פון אַט דער שמילקייט האָבן זיך געדריינגט פאַר-
טאיעטע קלאַנגען פון אַן אַנדער וועלט, נישט אַזאַ ממשות-
דיקער ווי די אַרומיקע, נאָר נישט פיל געמינערט. רות מיט
נעמיץ האָבן אייביק געשפּאַנט צווישן קאַרנפעלדער אויפן
וועג צו בוועזן, אונטער אַ זייטיקער זומעריקער זון, אַזוי
אַרום פינג אַזייגער פאַרנאַכט. יעקב האָט געפאַשעט שאַף
פאַר לבן, און די געשניצטע שמעקלאַך וואָס ער האָט אויס-

געשמעלט פאר די קארעמעס זענען דיימלאך געשטאנען פאר מיינע אויגן מיט דער קארע אַוועקגעשיילט אין פלעקן און שמרייפן, וואו דאָס ווייסע האַלץ האָט דורכגעקוקט פריש און פייכט פון זאַפט. אין אַ שימער-פאַרוואַלקנטער, דורכ-זיכטיקער לבנה-נאַכט האָט שולמית געוואַנדלט איבער שלאָף-פאַרוואַקענע גאַסן, האָט געקלאַפט אין טירן און טויערן, און געפאַרשט ביי די שומרים פון שטאַט, און געפרעגט און זיך נאַכגעפרעגט: האָבן זיי נישט געזען ערגעץ איר פריינט — האָבן זיי נישט אַקאַרשט באַגעגנט איר האַרצנסגעליכטן? עשו איז נאַרוואַס געקומען פון דער יאַגד און געבראַכט דעם ריח פון פעלד אין זיינע האַריקע קליידער; ער איז געזעסן און געגעסן אַ געקעכטס פון לינדון, און די הייסע, געשמאַקע פאַרע פון די לינדון האָט זיך געמישט מיטן ריח פון ציגענפעל. אַרומגערינגלט פון די זאַמדן פון דער מדבר, האָבן זיך גע-בויכט און געכוואַליעט אין ווינט די געשמריקטע און גע-פלאַכטענע ווענט פונם משכן. דער פלאַן פונם בנין איז מיר געבליבן נישט-קלאַר, נאָר „תכלת וארגמן“ האָבן זיך גע-באַמבלט פאַר מיינע אויגן אין דער געשמאַלט פון פאַסמעס בלויע וואַליטשקע, און געווען זענען זיי „משור“ — געשפינט און געדרייט. — — — דאָס זשומען פון אַ פאַרצייטיק-נאַענטן לעבן האָט געגרייכט צו מיר ווי אַ ווייט געזאַנג, און דעם טאַג האָב איך גערוט פון זיך און פון אַרום.

י.

שוין אין די עשרת ימי תשובה האָט דער הימל אָנגעהויבן זיך צו כמורען, דער יום-כפור איז געווען אַ קילער און אַ

פארטראכטער, און שמחת-תורה האט א דין רעגנדל עטלאכע
 מאָל אין טאָג געקילט די שמחה אין שמעטל. פון דאָן אָן
 האָט זיך דער הימל פארצויגן אויף לאַנג, דער רעגן איז
 געוואָרן שווערער, געדיכטער און עפטער, און ביינאָכט
 האָט ער געקלאַפט אין די דעכער פארשלאָפן און אין איין
 נוסח — און אזוי אַ נעכט צען נאַכאַנאַנד. עס האָט זיך
 שנעל איינגעשטעלט די אַסיענדיקע בלאַמע, און דערנאָך איז
 געקומען דער ערשטער שניי און איז תיכף צעגאַנגען אין
 דער בלאַמע, און דערנאָך האָט אַ צווייטער שניי זיך איבער-
 געמישט מיט דער בלאַמע — און די בלאַמע איז געוואָרן
 קאַלט ווי אייז און שיטער ווי קאַשע. די מרה-שחורה, די
 גרויסע אַסיענדיקע מרה-שחורה, האָט זיך ברייט אַוועק-
 געזעצט אויף זעהאַריע — און אויף מיין האַרץ.

גייענדיק צו מיינע מאַלצייטן, האָב איך געמיאָפקעט אין דער
 בלאַמע — וועגן מיינע שיך וויל איך ניט ריידן — אַמאָל
 דורכן מאַרק, אַמאָל דורך אַנדערע גאַסן, און האָב געקוקט
 מיט אויגן, און האָב זשעדנע געזוכט — עפעס, ווייל די
 גרויסע מרה-שחורה איז געזעסן אויף מיין האַרצן. ווי מייז
 פון די לעכער קוקן אַרום פון די קלייטן אידישע קעפּ —
 מאַנסבילשע קעפּ, ווייבערשע קעפּ — קוקן אַרום כמורנע,
 געדולדיק, פאַר'עקשנ'ט — אויף וואָס, למשל, קוקן זיי
 אַרום? אַ איהענע, פאַרוויקלט אין שאַלן, יצט ביי אַ מישל
 מיט עפעלאַך — אַ הויפּן עפעלאַך, געפרוירענע עפעלאַך,
 וואָס פאַרקויפּן פאַרקויפּט זי זיי צו די קינדער, אַ גראַשן
 אָן עפעלע. וויפיל קינדער גייען דאָ פאַרביי דורכן טאָג —
 דורך יעדן טאָג באַזונדער? וויפיל פון זיי האָבן דעם גראַשן

אין קעשענע און יצר-הרע צו אירע עפעלאך? וויפיל קאסטן
 די עפעלאך זי אליין און וויפיל בלייבט איר איבער אויף איר
 אייגענער חיונה? וויפיל מיילער דארף זי שפייזן מאג-אין,
 מאג-אויס, פון די דאזיקע עפעלאך? — — — ביים עק מארק
 שטייט אן אלמע הילצערנע קלייט, כמעט א חורבה; איג-
 ווייניק געפינט זיך א זעקל האבער און דריי בינלאך היי,
 און מער גארניט. ביי דער טיר זיצט זומי מיכליע'ס און
 קוקט. דער איד זיצט אין א ברוינער בורקע מיט אן אויפ-
 געשטעלטן קאלנער ווי פון פארזשאווערטן בלעד. זיין פנים
 איז קליין און פייגלש און ארומגעוואקסן מיט א קורץ, שטייף
 בערדל פון זאמד-קאליר, און זיינע קליינע, קיילאכדיקע,
 הינערשע אויגן פון דעמזעלבן קאליר קוקן גלאט אזוי אין
 דער וועלט אריין. ו ו ע ן איך גיי פארביי, זיצט זומי
 מיכליע'ס ביי דער טיר און קוקט. א געמיש פון שנאה און
 מורא הייבט זיך ביי מיר ערגעץ פון די געדערים און קריכט
 מיר אין האלדז אריין. זיצט א בר-מינן און קוקט. מ'האט
 פארגעסן אים צוצומאכן די פארגלעזערטע אויגן — זיצט ער
 און קוקט. — — — ביים איינפארהויז זעט זיך דער אנהויב
 פון א גויאישער גאס. די גויאישע גאסן און געסלאך רינגלען
 ארום די שמאט פון אלע זייטן. דארט איז א באזונדערע
 וועלט, א מין סמבטיון, וואס ווארפט מיט שטיינער אפילו
 אים שבת, און א מענטש — א איד, הייסט עס — קאן
 אהין נישט אריינדרינגען משום סכנת נפשות. אט, אשטיי-
 גער, די גוים — וואס איז געווען די כונה דערפון? עס קומט
 אויס, אז זיי זענען באשאפן געווארן בפירוש פאר א ביימיש
 אויף מענטשן — אויף אידן, הייסט עס — ווי מגפות, חולאתן,
 וכדומה. פון דער אנדערער זייט, אין די יארדין און מערק-

מעג ניסן זיי זיך אריין אהער און פארפלייצן די שמאט ווי שמארקע וואסערן — און באזארגן אידן מיט מזונות. אין יענע מעג איז פאראן פרנסה, און אין דיזעלבע מעג היינט די סכנה אין דער לופט און לאקערט ווי א חיה וואס איז גרייט צו פארצוקן. דער רבנו של עולם באנוצט זיך, הייסט עס, מיט זיינע ברואים אויף פארשיידענע אופנים. המ... משונה'דיק. און זיי אליין — די גוים, מיין איך — כ'וויים? אט פראווען זיי דאך עפעס חתונות און לוויות, און זיי דינען צו זייערע אפגעמער אין דער טיפלע, און טוען עפעס דארטן אין זייערע פעלדער און גערטנער, און האבן בכלל אלערליי עובדות וואס צו אידן האבן זיי קיין שייכות נישט... — דער גאנצער ענין איז נישט-קלאר. א הארבער ענין. — — —

— — — די שיפן אויפן טייך האבן גענומען גיין זעלטענער און שימערער, און ארום חנוכה האט מען אינגאנצן אויפ-געהערט הערן אין די נעכט זייער פייף און דאס פאטשן פון די רעדער. אין גאר שטילע, פארשמארבענע נעכט קומט יא אפאל אן עפעס א פייף — דין, שניידיק און אליין: דאס איז דער פייף פון א לאקאמאטיוו אויף א באגליניע אכצען ווערסט פון שמאט, אויף יענערזייט טייך. איבעראיאר זומער — רעדט מען אין שמאט שוין א יאר צוואנציג — וועט מען די ליניע צופירן ביז זאהאריע. דערוויל איז דער פייף א ווייטער און אן אומגלויבליכער. איך ליג אויף מיין באנק, צוגעדעקט מיט א פאר שמאטעס, און מיט אויפגעשפיצטע אויערן ווארט איך אומזיסט אויף נאך עפעס. איך א הויף דערנעבן הערט זיך פון צייט צו צייט א טויבער טופ פון א שווערן פוס אויף ווייכער ערד. דאס טופעט איצי דעם

בלינדנ'ס פערד ביי זיך אין שטאל. אמאל גיט עס א וויינענ-
דיקן הירזשע, אין שרעק פאר די שמשורעס. און ווידער
— שטיל.

אין טבת איז די בלאַטע פלוצים פארגליווערט געוואָרן אין
רודעס אונטערן אַמעס פון אַ צוויי-דריי פרעסט. דערנאָך
איז געקומען צו לויפן אַ ווינט פון צפון, האָט זיך אַ דריי
געטאָן איבער דער שטאַט און האָט אויסגעבראַכן אין אַ
ווילדער זאוויירוכע, וואָס האָט דריי טאַג גאַכאַנאַנד געהויפט
דעם שניי ביז אונטער די פענצטער פון די הייזער. אינמיטן
דער נאַכט פון דאָנערשטאַג אויף פרייטאַג האָב איך זיך
אויפגעכאַפט פון שלאָף צוליב דער אומגעוויינלאַכער שטיל-
קייט און ביטערער קעלט. אַ גרינער שמערן האָט געצימערט
אין הימל אַנטקעגן מיין פענצטער, און די ביינער פון דער
אַלמער קלויז האָבן שטיל געקרעכצט און אונטערגעקנאַקט
אין די אַרעמס פון אַ טויט-רואיקן און ברענענדיקן פראַסט.
אַז איך בין אַרויס אינדערפרי אויפן מאַרק איז די וועלט
געווען אַ נייע — אַזאָ וועלט איז נאָך קיינמאַל נישט געווען!
אַ גרויסע, רויטלאַך-געלע זון איז געהאַנגען נישט זייער
הויך איבערן באַרג; זיילן רויך מיט געשוואַלענע קעפּ זענען
ווי בוימער אַרויסגעוואַקסן פון די קוימענס פון די הייזער,
און אַ ווייסער פּוכיקער פעלץ — ווייס צום בלינד ווערן —
איז געליגן אין לויזע, געבלאַזענע פאַלדן אויף הייזער, פלויטן,
קלייטן און אויף דער גאַנצער ערד ביזן עק פון דער וועלט.
פון אַלע זאַסטאַוועס האָבן זיך געריסן צום יאַריד הויך-
געלאַדענע פּויערשע שליטנס מיט קלינגענדיקע גלעקלאַך,
וואָגנס מיט פאַררוירענער סמאַלע אין די רעדער האָבן גע-

קרעכצט און געקוויטשעט איבערן שניי, קי האָבן געמעקעט, נייע ערדענע מעפּ האָבן געקלונגען און געוונגען אונטער די קלעפּ פון פינגערגעלענק, און דער טומל פון מענטשלאַכע קולות איז געשמאנען אין די אויערן צווי געדיכט ווי דער רויש פון וואַסער אין קאַפּ ווען מ'טוקט זיך אונטער אין טייך. די לופט איז געווען שאַרף ווי ספירט און איבער-געפילט מיט פייערדיקע נעדעלאַך, וואָס האָבן געציטערט אין די שטרעלן פון דער זון און געשמאַכן די הויט פון פנים. שפאַרעס זענען מיר פאַרגאַנגען אין די פינגער, מיינע אויערן זענען אויגנבליקלאַך ווי פאַרמריקנט געוואָרן אין ביכולע-פאַפיר, און טרערן האָבן זיך מיר געשמעלט אין די אויגן פון קעלט — און פון פרייד וואָס איך לעב אויף דער וועלט.

יא.

ביי סטייט דער אלמנה אין הויז האָט מען מיר אָנגעהויבן דערלאַנגען צום וואַשן די הענט די גרויסע קופערנע קוואַרט.

נאָך פריער האָט מיר צירל אָנגעזאָגט, איך זאל קומען פריי-טאָג צו וואַרעמעס. די מוטער פלעגט דעמאָלט זיין אין איר קראַם, און געגרייט צום טיש פאַר מיר האָט געוויינלאַך די טאַכטער: געלייגט אַ פרישן ווייסן טישטוך און דערלאַנגט אַ הייסע חלה מיט אַ געשמאַק-פאַרברוינטן ראָסלפלייש. די גאַנצע צייט וואָס איך האָב געגעסן האָט זי זיך שטיל אַרומ-געדרייט איבערן הויז און סאַליד און רואיק זיך פאַרנומען מיט איר באַלעבאַמישקייט.

פרייטאָגצונאַכטס, ביי מיין קומען פון קלויז, האָבן ביידע

ווייבער געענטפערט אויף מיין „גוט-שבת“ פריינטלאך און היימישלאך, און איך האב באמערקט, אז די שיינע אויגן אינם ניט-שיינעם געזיכט פון דער מאַכטער שיינען-אויף שטיל און פרום ווי די שבת-ליכט. צום קידוש איז אַלעמאַל געווען ראַזשינקעס-וויין אין אַן אַלמן, מאַטזילבערנעם בעכער מיט שוואַרצע קריצונגען, און כאַטש די ווייבער אליין האָבן זיך געוואָשן צום עסן מיט אַ בלעכענעם קווערטל, האָט מען מיר גענומען דערלאַנגען די אַלמע קופערנע קוואַרט מיט די צוויי אויערן, וואָס איז שטענדיק געשטאַנען אויף דער קאַ-מאַדע, אַ געשייערטע און געפאַלירטע, נעבן מעשענעם סאַ-מאַוואַר, צווישן די צוויי זילבערנע לייכטער. געשטאַנען איז זי דאָרט אומבאַרירט מסתמא זינט דער אלמנא'ס מאַן איז געשטאַרבן.

ביים פאַרטיילן, איז דער קאַפּ פון די פיש שטענדיק געגאַנגען אויף מיין טעלער. אין שטוב איז געווען וואַרעם, און זאַטע ריחות האָבן אָנגעפילט די לופט. איך האָב געמיטלאַך געזונ-גען זמירות, און בעת צירל האָט געוואָשן דאָס געפעס צווישן די פיש און הער יויך, האָט די קלוגע סטיסי מיך פאַרזיכטיק געפאַרשט:

— איז וועמעס, זאַנסטו, ביזטו דאָס פון טאַראַשטשע? ...

— — — איך זאַל ברענגען מיין גרעט צו זיי. זיי האָבן אַ גויע וואָס וואַשט בחצי חנם, איז אויב איך וויל... — צירל האָט כמעט נישט גערעדט צו מיר, און האָט זי זיך מיט עפעס צו מיר געווענדט, איז עס געווען גערעדט פאַרכיי מיר, צו דער וואַנט. איך האָב גענומען בריינגען מיין פעקעלע גרעט,

און אז איך האָב עס געקראָגן צוריק, האָב איך געפונען אז די פעלנדיקע קגעפלאַך פעלן שוין נישט, די לעכלאָך זענען אַרומגענייט, וואו-ניט-וואו איז אַ לאַטע אַרויפגעלייגט נעט און ציכטיק. פון צייט צו צייט האָב איך געפונען אין פעקל אַ ניי העמד, אַ פאַר זאַקן, אַ נאַזטיכל.

איך האָב געשפירט ווי עס שפינען זיך פעדים אַרום מיר. דאָס הייסט, קיינער האָט זיי ניט געשפינט, זיי האָבן זיך געשפינט פון זיך אַליין, נאָר איך בין געווען אומרוואַיק.

שפעטערצו האָט מיר איינמאַל די אלמנה געזאָגט מיט אַ שמייכל אין אירע שמאַלע מאַטערשע אויגן:

— וויבער זענען אויך מיר מענטשן, משטיינסגעזאָגט. אַט, הבדלה, למשל... מיר הערן דאָך קיינמאַל אפילו קיין הבדלה נישט. אויב עס איז פאַר דיר נישט קיין מרחק, וואַלסטו אפשר צוגעקומען שבת'צונאַכטס נאָך מעריב?

איך האָב אָנגעהויבן קומען שבת'צונאַכטס נאָך מעריב. מ'האַט אַרויסגענומען פון דער קאַמאָדע אַן אַלט זילבערן הדס'ל פון פיליגראַן-אַרבעט, מיט אַ ריח אַ שוואַכן און אַ ווייטן ווי אַ מעשה פון פאַרצייטן, און צירל האָט מיר גע-האַלטן דאָס געפלאַכטענע הבדלה-ליכט פון ווייסן און גרי-נעס וואַקס. געהאַלטן האָט זי עס קרום און אָנגעשמריינגט ווי אַ קינד, און דער הייסער וואַקס האָט אַרונטערגעטריפּט אויף אירע פינגער. מיר האָט זיך דערפון געשמייכלט, און אַביסל האָט עס מיך גערירט אויך.

אינווייניק האָב איך אָנגעהויבן נאַכגעבן צו ביסלאַך. צוריק-

שמועסנדיק — פארוואס נימ? א באלעכאמיש הויז און
 באלעכאמישע מענטשן. פרנסה איז פאראן. די מוטער איז
 גינציק, און מ'זעט באשיינפערלאך אז די טאכטער האט מיך
 ליב. נישמער, זי איז נישט קיין שיינע און — אזא שמילע,
 אזא שמילע!...

יב.

פאר פורים האט מען דעם ווארשעווער געכאפט מיט א
 שיקסע, און דיוועלבע נאכט האט ער זיך אויפגעהאנגען אין
 דער עזרת-נשים אויף א היינגלייכטער. זיין רעכטע האנט
 האט מיט צוויי פינגער געשמעקט ביים האלדז אינס פאר-
 צויענעם הויזנרימען. די הויזן אליין האבן זיך אראפ-
 געגלימט פון די מאגערע לענדן און זענען אריבערגעהאנגען
 איבער די שיך. די העלפט פונם קערפער מיט זועלכער
 מענטשן שעמען זיך און האלטן זי פארבארגן פון פרעמדע
 אויגן האט זיך איצט דיימלאך געצייכנט אונטער די דינע,
 קויטיקע גאטקעס, און דורך א רים האט דורכגעקוקט דאס
 בלויבלאסע פארהילצערטע לייב. ביים ארונטערנעמען דעם
 גוף פון זיין תליה, האט דער קליינער היימל זיך מורא'דיק
 צעיאמערט און האט גאכדעם געכליפעט אן געשלוקערצט
 שטונדן נאכאנאנד, און ס'איז געווען אוממעגלאך אים איינ-
 צושמילן.

אויסער אונדן, די בחורים פון דער ישיבה, איז קיינער צו
 דער לוייה נישט געגאנגען. מיט דער מיטה אויף די אקסלען,
 האבן מיר געטראטן אין דער קאשע פון האלבצעגאנגענעם

איין, און די יאמקעיונגען האָבן געלאַכט פון אונדז און אונדז נאָכגעשריגן עפעס וואָס מיר האָבן נישט געהערט — נישט געוואָלט הערן. מקבר געווען האָט מען דעם מת, ווי אַ מאַבד עצמוּ לדעת, האָרט ביים פּלוּט אַריבערן גראָבן.

חימל אריה-לייב'ס האָט מען אָפּגענומען פון דער ישיבה. דער קרוטאַהאַרער איז פּלוצים פאַרשטומט געוואָרן און אינ-גיכן איז ער אינגאַנצן פאַרשוואַנדן פון דער שטאָט. נימל דיין האָט זיך איצט געוואָרפן אויף מענטשן ווי אַ משוגענער הונט, און די בחורים האָבן אָנגעהויבן פאַרלאָזן די ישיבה איינער נאָכן צווייטן, מיטן אויסרייד אויף יום-טוב אַהיים, נאָר אין דער אמת'ן מיט דער כונה נישט צוריקצוקומען, און אויפן זומערדיקן זמן זענען פון אונדז פאַרבליבן סך-הכל אַ פּופּצן-זעכצן אירע. די ישיבה האָט זיך גענומען פאַנאַנדער-פאַלן אברים'ווייז, ווי געפרעסן פון פּראַנצן. און איך בין געווען דערשראָקן — טיף.

יג.

דער פּרילינג איז פּונדעסטוועגן אָנגעלאָפּן מיטן אימפעט פון אַ יונגן לאַשעק. די שלח-מנות-טרעגער האָבן נאָך געשפּאַנט אין דער בלאַמע און געהיט די ווייסע מיטמיכלאָך אויף די טעצלאָך פון אַ שפּריץ, נאָר אידן מיט געפּלאַכטענע קוישן אויף די פּלייצעס, וואָס האָבן געשפּרייט אַרום זיך דעם גע-שמאַקן ריח פון פּרישגעבאַקענער מצה, האָבן שוין געקאַנט קלייבן טרוקענע בערגלאָך פאַר זייערע טריט. אידן האָבן אַרומגעשמייעט צווישן די קראַמען מיט הייטערערע

פנימ'ער, און איינמאל האָב איך געזען זומי מיכליע'ס שטיין און שמועסן מיט אַ שכן, און אויף זיינע ליפן האָט געציטערט אַ שמייכל — אַ שמייכל אַ נעבעכדיקער, אַ שטויביקער און אַ דריבניקער — אָבער אַ שמייכל. בעיני האיתי.

אין די ווייטע מקומות, ביים אויבערשטן לויף פון דניעפר, זענען צעגאַנגען גרויסע מאַסן שניי, האָבן צעבראַכן די האַרטע דעק פון טייך אויף זיין גאַנצער ליינג און זיך אַריין-געריסן אין זאַהאַריער טאַל כמעט ביז צו דער שטאַט. מ'האַט שוין ווידער געהערט דאָס פייפן פון שיפן אויפן טייך, די אַרומיקע בערג האָבן גענומען גרינגען, אין דער לופט האָבן זיך געטראָגן דינע, זיסע און פייכטע ריחות — און די זון האָט געבאַקן. צוויי וואַכן אין ספירת איז שוין דער טייך אַריין צוריק אין זיינע ברעגן, די בלאַטע האָט אויס-געטריקנט, דער בעז האָט גענומען בליען — און די זון האָט געבאַקן און געבאַקן. ווען דער ווייסער צוויט האָט באַשפּריצט די וויינשליימער אין די גויאישע גאַסן, זענען מיר שוין געלאָפן יעדן טאַג צום טייך זיך באַדן, און דער שטויב אויף די וועגן איז געשטאַנען אין זיילן. דער פּרילינג איז פאַרבייגעלאָפן אין פולן גאַלאַפּ, און דער זומער האָט איבערגענומען די ממשלה מיט אַ שטאַרקער און זיכערער האַנט. —

אין די גרויסע היצן איז צו איסר טאַכטשניק אין הויז געקומען אַ גאַסט: אַ טאַכטער פון משערקאָס, מיט אַ קינד ביי דער ברוסט. אין זאַל האָט אַ פּרעמדע שטים געזאָגט: „די שוויגער האָט ניש' געהייסן וויקלען“, און ביי מיר איז איבערגעלאָפן אַ צימער איבערן רוקנביין, ווי אַ טראָפּן רעגן

וואָלט מיר אַרײַן אין קאַלנער. די שמים איז געווען אַ נידרי-קע, אַ ברומטיקע, עטוואָס הייזעריקלאַך, און מיט עפעס אַ זייטיקן אונטערלויף, ווי אַ גלעזערנע שויב וואָלט אין איר געצימערט דין און שוואַך. און געזאָגט האָט די שמים: „די שוויגער האָט ניש׳ געהייסן וויקלען“.

איך האָב ביי זיך אָפּגעמאַכט נישט אַוועקצוגיין ביז איב'ל נישט זען דעם גאַסט, און מיין וואונש איז דערפילט געוואָרן שנעלער ווי איך האָב זיך געריכט. זי איז אַרײַן אין קיך אין אַ פאַר מינוט אַרום און גענומען עפעס זוכן אין דער שאַפּע פון געשיר און האָט מיך תחילת ניט באַמערקט. איך האָב צײַט געהאַט צו זען אַ הויכן און ליכטיקן קאַפּ האָר און אַ ווייכע פליסיקע פיגור אין אַ לויזן שוואַרצן קלייד מיט אַ זיידענעם גערויש. פלוצים האָט זי מיך דערזען, און אַנגעשטעלט אויף מיר אַ פאַר גרויע פאַרוואַנדערטע אויגן. מיר האָט זיך געשטעלט דער ביסן אין האַלדן. זי איז כאַלד אַרויס פון קיך, און כאַטש מײנע אויגן זענען געווען פאַר-גראַבן אין טעלער, האָב איך געזען אַז אין אַ ווינקל פון פרישן מויל הויערט אַ שמייכל. איך האָב זיך אַרויסגע'גנב'עט פון הויז.

אויף אַ שמעל צווישן די קליימן האָט געפלאַמט אין דער זון אַ הויפּן רוימע קאַרשן, און איך האָב געקויפט פאַר אַ פאַר קאַפּיקעס. ביי דער טיר פון דער ישיבה האָב איך באַגעגנט דעם סטאַוויסקער.

— ווילסט מאַכן אַ ברכה? — האָב איך אים אַנגעכאַטן.

ער האָט זיך זייער פאַרוואַנדערט.

— וואו האָסטו גענומען קאַרשן ?

— די שוויגער האָט ניש' געהייסן וויקלען, — האָב איך געזאָגט.

— וואָס זאָגסטו ?

— וויקלען האָט די שוויגער ניש' געהייסן. ניש' געהייסן האָט די שוויגער וויקלען. געהייסן וויקלען האָט די שוויגער ניש'.

— משוגע! — האָט דער סטאַוויסקער געזאָגט. — קום, גייסט זיך באַדן ?

— ניין' כ'וועל זיך זעצן לערנען.

לערנען האָב איך זיך נישט געזעצט. איך האָב זיך אַרומגע-
וואָרפן פון דער ישיבה אין קלויז, פון קלויז אין רבינ'ס הויף,
און איבערגע'חזר'ט די ווערטער וועגן דעם וואָס די שוויגער
האָט נישט געהייסן אויפן שטייגער פון „לישועתך קויתי“.
אַזעלכע פשוט'ע ווערטער! נישט אומזיסט זאָגט די גמרא:
„קול באשה ערוה“. ערוה? פע! אַ מיאום וואָרט. אדרבא,
אַזא קול איז ווי — ווי דאָס ברומען פון אַ טויב. זאל דאָס
ברומען פון אַ טויב זיין אומווערדיק אין די אויערן פון גאָט?
און דאָס „בראָדיש“: שוויגער. עס קלינגט ווי אַ לשון פון
מעבר-לים. און אַזא קאַפּ האָר, הויך און ליכטיק ווי אַ
סקירדע שמרוי. אַט, ווייבערשע האָר — ווידער אַ פאַר-
כאַמענער ענין, ווידער „ערוה“ — אַ וואָרט וואָס איז ווי אַ
שפיי אין פנים. און דער זיידענער שאַרף פונם קלייד אַרום

א פארבראנגענעם גוף — א גוף וואס כוואליעט זיך ווי דער
 טייך אין א ווינטל, ווי די זאנגען אין פעלד. א דריבנער
 צימער האט גענומען גיין איבער מיין קערפער. מיין גאט!
 דיין האנט האט מיך געטראפן פלוצלונג און שטארק. —

יד.

אין אונט האב איך זיך קוים דערווארט אויפן שפיי פון
 „עלינו“ און בין אוועקגעלאפן עסן וועטשערע. דאס הויז
 איז מיר אנטקעגנגעקומען אן א שיין פון אינווייניק; די
 הויכע פענצטער האבן בלינד געשימערט דרויסן קעגן דעם
 מערב'דיקן הימל. מיין געמיט איז געפאלן מיטאמאל.

אין הויז איז קיינער נישט געווען אויסער דער קעכין, און זי
 האט מיך אפגע'פטר'ט אן פוצן און איינס-און-צוויי. נאכדעם
 האב איך זיך לאנג ארומגעדרייט איבער דער גאס הין און
 צוריק, נאר דאס הויז האט אלץ געקוקט קאלט און פאר-
 פרעמד, דער שימער אין די פענצטער האט זיך אויסגע-
 לאשן, און איך בין אוועק צו זיך אין דער ישיבת.

די וואך האט זיך געצויגן לאנג. איך האב לגמרי פארלוירן דעם
 חשק צום לערנען, און אז איך האב געפרואווט עפענען א
 גמרא האב איך זי תיכף פארמאכט מיט א קלאפ. געהערט
 א מעשה? אז איינער רייט אויף א בהמה און דער אנדערער
 פירט, און יעדער פון זיי טענה'ט אז די בהמה איז זיינע,
 איז... איז וואס גייט עס מיך אן? וואס פאר א שייכות האט
 עס צו מיר? ווי אזוי רירט עס אן דעם טארעשטשער בחור
 וואס זיין לעבן בין אהער איז געגאנגען אזוי און אזוי און

ווייטער וועט עס גיין — יא, מאַקע, ווי אזוי וועט עס גיין ווייטער? וואָס וועט פון מיר זיין, וואָס וועל איך מיט זיך מאַכן? סמיסי דער אלמנה'ס מאַכטער, די סטאַטעמטשנע צירל — די קלויז — די שנימקראַם — זומי מיכליעס?...?

דער דינסטאָג האָט מיר אויך נישט געהאַלפן. די ווייטע וועלט, די אַמאַליקע, איז פּלוצים געוואָרן שוין גאַר ווייט, האָט פאַרלוירן די פּריער אויך אומזיכערע ממשות/דיקייט, יעדן שפור פון חומר; אירע פאַרבן זענען געוואָרן וואַסערדיק, די ריחות האָבן זיך אויסגעוועפּט. איך האָב דעם דינסטאָג עפעס נישט געפאַסט און נישט געגעסן, און דאַסמאַל איז עס ביי מיר געווען דער ערגסטער טאָג פון דער וואַך.

נאָר ערגער פון אַלעם איז געווען דאַס וואָס איך האָב פאַר-געסן איר פנים — איך מיין, דאַס פנים פון איסר מאַכאַטש-ניק'ס מאַכטער. איך האָב זי דאָך נאָר רעכט נישט אָנגעזען אינם קורצן אויגנבליק דאַרט אין קיך, האָב איך געדיינקט בלויז די הויכע שטרויענע האַר, און די שטים מיטן גלעזער-נעם קלונג האָט געזונגען אין מיר, און נאָך עפעס אזוינס האָט געצופּט און געצויגן אין מיר ווי אַ פאַרשטאַכענער פינגער — און דאַס איבעריקע איז צעשוואומען געוואָרן, און איך האָב זיך געפילט ווי איינער וואָס האָט געפונען און תיכּף פאַרלוירן. אַ פאַר מאַל דורך דער וואַך, אין די אַוונטן, האָב איך זיך געדרייט אַרום הויז, נאָר אומזיסט. און אז איך האָב שוין דערצויגן ביז דאַנערשטאָג און בין געקומען אַהין צו וואַרעמעס — האָב איך זי נישט געראַפּן אין הויז.

אלע זענען געווען אינדערהיים, און עס זענען געווען עפעס געסמ, און גערעדט האָט מען, דאָכט זיך, פון איר — און זי איז נישט געווען, איך האָב געגעסן — געגעסן, געבענמשט — געבענמשט, אודאי אַ שעה נאָכאָנאָנד — נישטאָ. אַ פאַרלאַשענער האָב איך זיך אויפגעהויבן פון ביינקל, און אין מיר האָב איך זיך צוזאַמענגעשמויסן מיט איר און בין אַפגעשפרונגען צוריק.

זי איז אָנגעקומען אויף מיר ווי עפעס אַ רייכע און זעלמענע פרי — אַ שיינענדיקע, אַ רוימע און אַ ווייסע, אין אַ כוואַ-ליע פון שפיצן און גרינער זייד, מיט אַ געפלאַכמענעם צאַפּ ווי אַ קראַנץ אַרום שמערן, מיט גרינלאַכגרויע אויגן ווי צוויי רייפע פולע אַגרעסן, אין אַ דינגעס און זיסן ריח פון בשמים. איך בין געבליבן שטיין אַ פאַרבלענדמער, אַ פאַרגליווערטער, און זי האָט זיך גענומען אָן אַ זייט כדי מיך אויסצומיידן, און אין דעמוזעלכן אויגנבליק האָב איך זיך געכאַפט איר אַפצו-טרעטן דעם וועג — און בין אַפגעטראָטן אין דערזעלבער זייט. זי האָט זיך אַ לאַז געטאַן צו דער אַנדערער זייט, און איך האָב זיך אַ וואַרף געטאַן איר אַנטקעגן. זי האָט אַרויס-געשאַסן אין אַ געלעכטער, און ווידער האָב איך געהערט דעם גלעזערנעם אונטערקלאַנג אין דעם כרוסטיקן לאַך, און אַ צעטומלמער האָב איך אין פאַרצווייפלונג געטאַנצט פון זייט צו זייט און זי נישט געלאָזן דורכגיין. איר געלעכטער האָט מיר נאָכגעקלונגען אויך דאָן, ווען מיר האָבן זיך ווי-עס-איז פאַנאָדערגעפלאַנטערט און איך בין אַרויסגעשפרונג-גען פון דער מיר.

יה.

ביינאכט איז די „דיערזשאַוואַ“ פארבייגעגאנגען אויפן טייך און האָט לאַנג און פיינלאַך גערעוועט, ווי אַ חיה אויפן בראַכשטול.

פון פאַרנאכט אָן זענען שווערע וואַלקנס געהאַנגען איבער דער שמאַט, נאָר קיין רעגן איז ניט געקומען. אַ פאַר מאָל האָבן די וואַלקנס יאָ אַרויסגעקוועטשט פון זיך עטלאַכע טראָפנס, וואָס האָבן עלנט און פאַר'תומ'ט אַ שאַרף געמאַן צווישן די ביימער אין רבינ'ס גאַרטן, נאָר דערביי איז עס געבליבן, און די אָנגעשמרדינגטקייט פון וועלן און ניט קאָנען איז געשמאַנען אין דער לופט. איך האָב זיך געוואַרפן אויף מיין געלעגער און געריסן פון זיך דאָס פלייש. —

געלאַכט פון מיר, הייסט עס. געלאַכט אַזוי האַרציק און האַרצלעך, אַז מיין אויגן האַרץ האָט געוויינט און געלאַכט. און פאַרוואָס זאָל זי נישט לאַכן? איך האָב די טעג געכאַפט אַ קוק אין אַ שפיגל ביי סמיסי דער אלמנה אין הויז און האָב דאָרט געזען אַ נאָז ווי אַ זאַמל, אַ טונקל בערדל ווי אַ שמיר מיט בלאַטע אַרום די מאַגערע באַקן, און אַרויסגעקראַכענע, צעדולטע אויגן, אויגן פון אַ ממורף אַדער פון אַ מענטשן אין שיכרות. אַ גוף — האָב איך געוואוסט אָן דעם שפיגל — פון אַ האַרדיקער חיה, געמאַכט פון ביינער און לעדער. אַ פראַ-אדם! —

אפשר האָבן זיי איר נאָך דערציילט די מעשה מיטן שטרודל?
— איך האָב זיך האַסטיק געמאַן אַ זעץ-אויף אויף מיין

געלעגער, און צוריק א פאל געטאן אויפן צוקאפנס. שטות!
ווער האט מיך אין זינען? וועמען איז עס נוגע צו געדיינקען
און צו דערציילן וואס איך האב געטאן אדער ניט געטאן?
אניט באמערקן זיי מיך אפילו? נישט מער ווי א בלודנע
קאץ וואס כאפט ביי זיי א ביין ביי דער מיר פון קיך. —

אבער יא דערציילט, נישט דערציילט — האב איך גע'גנב'עט
דעם שמרודל, צי ניין? — גע'גנב'עט, און זיך געווארן מיט
אים אין פארבארגעניש, און די סלינע איז מיר גערונען אי-
בער דער בארד. אט אזא מין בריאה בין איך דאס. און
איך זינדיק מיינע זינד אין א פינצטערן פיררהויז, אדער ביים
געשטאנק פון אן אפטרעט. יא. —

צוריקשמועסנדיק, וואס איז זי אזוינס — א מלאך פון גאט,
וואס? זי האט דאך א מאן, און א קינד — און א קינד מוז
מען... — א גראב ווארט וואלט מיר גרינגער געמאכט, וואלט
זי אפשר דערנענטערט צו מיר, נאר — אה! — כ'האב קיין
הארץ נישט געהאט דאס צו געברויכן. —

א פאר וואכן האב איך זי אינגאנצן נישט געזען — זיך נישט
געיאגט נאך דעם, און איינמאל אפילו דורכגעלאזן א מאל-
צייט ביי זיי אין הויז. איך בין געווען מיד, זייער מיד.

בוני דעם קצב'ס מיידל האט זיך מיר אפט געפלאנמערט פאר
די פיס, נאר איצט פלעג איך זי פארבייגיין ווי איך וואלט
זי נישט געזען. צירל סמיס'ס איז נאך שמילער געווארן.
האט זי עפעס דערשפירט? —

און איינמאל א דאנערשטאג, האט "זי" אליין מיר געגעבן

עסן. די קעכין איז ערגעץ אוועקגעגאנגען, די מוטער איז, קענטיק, געווען נישטגעזונט, האָט די טאָכטער מיר געגרייט צום טיש און מיר אָנגעוויזן מיט אַ פינגער איך זאל זיך גיין וואַשן. מיין מידקייט האָט אָנגעהאַלטן, און דוקא דער-פאַר האָב איך נישט געהאַלטן די אויגן אין טעלער, נאָר נאָכגעקוקט איר, און זיך געוואונדערט דערויף וואָס איצט איז זי עפעס גאָר אַן אַנדערע. זי האָט געמראָגן עפעס אַ לויזן בגד, איך וואָלט געזאָגט אַ מין קיטל, מיט קאַלירמע פייגלען און קווייטן אויף אים; דער פאַרפלאַכטענער צאַפּ איז געווען אַריבערגעוואָרפן איבער איין אַקסל און איז געליגן אויף דער ברוסט; דאָס פנים מאַט, אַביסל אָפּגעבליאַקירט, ווייך, — איך האָב פּלוצים באַמערקט אַן ענלאַכקייט צו איר מוטער, צו דער גוטער, מילדער שיינע-לאַה'ן, וואָס פריער האָב איך דאָס נישט געזען. עס איז בעסער אזוי, היימלאַכער, נאָר — וואָס איז די נפּקה-מינה? ...

זי איז געוואָרן אומרואַיק און האָט אויפּגעהויבן אויף מיר איר בליק, נאָר איך האָב מיינעם נישט אַראָפּגעלאָזן. דאָס האָט זיך געצויגן אַ וויילע, און אין אירע אויגן איז די פאַר-וואונדערטקייט איבערגעגאַנגען אין פאַרלעגנהייט. איך האָב רואיק געזאָגט:

— האָט קיין פאַריבל נישט וואָס איך וועל אייך פרעגן — ווי אזוי הייסט איר? ...

פונם קיטל אַרויס האָט זיך באַוויזן אַ רויטע כוואַליע, איז אַריבער איבערן האַלדז און האָט פאַרגאַסן דאָס גאַנצע פנים. דערנאָך האָט די כוואַליע פאַמעלאַך אָפּגעפלאַסן צוריק אַהין

פוננאנען זי איז געקומען.

— וואס איז דען? ...

— גלאט אזוי. איך האב געוואלט וויסן.

זי האט מיך אנגעקוקט א וויילע פארטראכטערהייד. דערנאך האט זי אראפגעלאזן די וויעס איבער די אויגן און ארויס- גערעדט:

— העניע. העניע הייס איך.

און איז שמיל ארויסגעגאנגען פון דער קיך.

אינגיכן בין איך ארויס פון דארטן און האב זיך פארנומען דורך א זייטיק געמל צו דער הינטערשטער זייט פון הויז. אריבערגעקלעמערט דעם פארקאן אין הויף אריין, האב איך געפונען אז איך האב זיך נישט אפגענארט אין חשבון: איר הדר האט ארויסגעקוקט מיט א פענצטער צום הויף, און דורכן טיולענעם פארהיינגל איז גרינג געווען צו זען וואס עס טוט זיך אין צימער, הגם באלויכטן איז עס געווען קארגלאך פון א קליינעם לעמפל אויפן נאכטמישל ביים בעט. זי — „העניע“, הייסט עס, „העניע“... — האט זיך געפארעט עפעס אין דער קליידערשאפע, און פון בעט האט צו מיר געגרייכט א דין שטימעלע, ווי דער פישטש פון א פייגעלע. אינגיכן איז זי געקומען און זיך אוועקגעזעצט אויפן בעט, האט גענומען דאס קינד אויפן שוים און ריינדיק צו דעם מיט אויסגעצויגענע ליפן, ווי מ'רעדט געוויינלאך צון אן עופה'לע, האט זי פאנאנדערגענומען דעם קיטל פונם גלאטן האלדז און ארונטער, און א פולע, קייליכדיקע ברוסט האט

שפע'דיק פארגאסן דאס פנימ'ל פונם קינד. אן געפילן פון תאוה, בלויז מיט עפעס אזא זויגן אונטערן הארצן, האב איך געזעטיקט מיין אויג אין פארלויה פון עמלאכע מינוט, דער-נאך בין איך אריבער צוויי איבערן פארקאן און אוועקגע-גאנגען צו זיך. קאן מענטשלאך לייב זיין אזוי פיין — אזוי ווייס, און ציכטיק, און... פומערדיק? —

יו.

יענעס דינסטאג האב איך געמאכט א פארווד צוריקצוגעפי-נען די רו וואס דער דינסטאג פלעגט מיר געבן. איך האב דעם טאג נישט געגעסן, בין געזעסן אונטן אין קלויז און געלערנט. געלערנט האב איך „געשמאק“, דאס הייסט, מיט א ניגון. דער ניגון איז געווען מער ווי די ווערטער, און דאס לערנען — גיכער פארן אויפגעברויזטן געמיט איידער פארן וואכנדיקן שכל.

אויף מארגן צו ווארעמעס בין איך אָנגעקומען דערויף ווי בוני דער קצב שלאגט דאס ווייב — ס'איז, הייסט עס, גע-ווען אמת וואס מ'האט גערעדט אין שמאט. די בוניכע איז געלאפן ארום טיש און געשריגן: „גויען! איזאן פויערילע! דערשלאגן זאלסטו ווערן פון גאט! א מיתה משונה זאל אויף דיר קומען!“ — און ער האט זיך געיאגט נאך איר מיט א שמעקן. מיט שרעק און מיט עקל בין איך אנטלאפן פון הויז. איך האב ביי זיך אפגעמאכט מער נישט צו קומען אהער. אינאיינוועגס וועל איך פטור ווערן פונם מיידל, וואס פלעגט מיר אלץ אנטקעגנקומען מיט אראפגעלאזטע אויגן.

און איך פלעג זי אויסמירן א דערצערנער און א שולדיקער.

אין א פאר שעה ארום איז בוני געקומען צו אונדז אין דער ישיבה. מיר האט זיך אפגעריסן אין הארצן. ער האט מיך געפונען מיט די אויגן און איז צוגעגאנגען צו מיר. „וואס ביזטו אנטלאפן?“ — האט ער געזאגט און האט מיר אפגעשמעקט צוויי פעטש. דערנאך האט ער מיך פאר אן אויער ארויסגעפירט פון קלויז און געהייסן גיין מיט אים עסן. די גאנצע ישיבה איז ארויסגעלאפן אויף מיין ביזוואונדער, און איך האב זיך געפרוואוט שמעלן אנטקעגן, אבער מיין מורא איז געווען צו גרויס, און איך בין געגאנגען. ער האט מיך אוועקגעפירט צו זיך, אוועקגעשמעלט פאר מיר א טע-לער מיט פלייש און געהייסן עסן. איך האב זיך געווארן און געגעסן, און ער איז די גאנצע צייט געשטאנען איבער מיין קאפ. די בוניכע האט זיך שווינגנדיק ארומגעדרייט איבער דער שטוב מיט א פארבונדענער באק. דאס מיידל איז ניט געווען אינדערהיים.

אז דער טעלער איז געווארן ליידיק, האט בוני מיך נישט געלאזן בענטשן, ווי ער האט מיר פריער נישט געגעבן קיין צייט זיך צו וואשן.

— און איצטער גיי צו אלדי רוחות, — האט ער געזאגט, — און מער זאל זיך דא דיין פוס נישט געפינען.

איך האב זיך אפגעזונדערט פון אלעמען אין דער ישיבה, און אינדערשטיל האב איך געקרעכצט און זיך געדרייט ווי פון בויכשמערצן. פון גיין צו טאכאטשניקן אין הויז האב איך

נאָר מראַכטן נישט געקאָנט: מיר האָט זיך געדאַכט — די גאַנצע וועלט ווייסט פון מיין בזיון און געפאַלנקייט. שבת צום טיש האָט סטיסי די אלמנה געוואָרפן בליקן פון מיר אויף איר מאַכטער און פון דער מאַכטער אויף מיר, נאָר זי האָט גאַרנישט ניט געזאָגט. דעמזעלבן שבת האָב איך ערגעץ געהערט — אַ קליין שמעטל — אַז איסר מאַכאַטש-ניק'ס מאַכטער פאַרט זונטאַג אינדערפרי קיין משערקאָס, צוריק צו זיך אַהיים.

דער קלאַפּ איז געווען אַ מעמפער, ווייל איך בין אַרומגע-גאַנגען ווי אַ פאַרשלאַפענער, נאָר זונטאַג אינמיטן שחרית האָב איך זיך אויפגעכאַפט: איך האָב אַראַפגענומען די תפילין און בין אַוועקגעלאָפן צום טייך.

איך האָב שיר נישט פאַרשפּעטיקט. דער פאַראַכאָד איז שוין געווען ביי דער פּריסטאַן, מענטשן זענען אַרומגעלאָפן איבערן בריקל היין און צוריק, און איך האָב זיך מיט שווערי-קייט דורכגעשמופּט צום פאַרענטש. איך האָב זי אויסגע-זוכט מיט די אויגן צווישן עולם אויפן אויבערשטן דעק, פּונדאָנען זי האָט אַראַפגערעדט צו איר מומער און שוועס-טערל אויף דער פּריסטאַן. ווידער אַ נייער גלגול: אין אַ גרויען קלייד און אַ מענערשן רעקל ווי די סטודענטן טראָגן; אויפן קאַפּ אַ שוואַרצער שמרויענער הוט מיט ברייטע ראַנדן און מיט אַ שטייענדיקער פעדער; אַ גלייכע, אַ זיכערע, און מיט אַ גאַנץ אַנדערער, פעסמער שטים, — די נגידישע שנור פון קאַפּ ביז די פיס. ווי ווייט זי איז געווען פון מיר פריער, איז זי איצט ווי אַפּגעטראָטן ווייטער.

האַט עס מיין בליק זי צוגעצויגן? זי האַט אויסגעדרויט דעם קאַפּ צו מיין זייט און האַט אַ וויילע געקוקט מיר גלייך אין די אויגן. דערנאָך האַט זי האַסטיק אָפּגעווענדט דעם קאַפּ, האַט אַרויסגענומען דאָס קינד פּונם וויגעלע וואָס איז געשטאַנען נעבן איר, האַט עס צוריק אַרײַנגעלייגט און גע-
נומען שרייען אַרונטער:

— זייט געזונט, זייט געזונט! מעמקע, זיי אַ גוט קינד, פאַרשאַף נײַט דער מאַמען קיין יסורים, מעמקע! —

דער פיף פון פאַראַכאָד האַט איבערגעריסן איר קול. דאָס בריקל איז אַראָפּגעצויגן געוואָרן, די פאַרע האַט געמאַן אַ קאָך-אַרויס ערגעץ פון דער זייט פון שיף — און תיכף האַט דאָס שוואַרצע וואַסער צווישן דער פריסטאַן און דעם פאַר-
כאָד גענומען ווערן ברייטער. —

מיט אַ האַלב ווערסט ווייטער איז דאָס שיף פאַרשוואַנדן אַרום אַ קני פון טײַך. נישט ווייט פון דער פריסטאַן איז געווען דער פּלאַץ וואו מיר פּלעגן זיך באַדן, און איך בין אַוועק אַהין, האָב זיך אויסגעמאַן און זיך אַוועקגעזעצט אויפן זאַמד. ערגעץ ווייט אויף יענערויט טײַך איז אַנטשטאַנען אין דער לופט עפּעס אַזוינס ווי אַ גרויס שטיק וואַסע, איז גלייך צעגאַנגען אין דער שיף, און אַן אַנדערס איז אויפגע-
שטיגן אַביסל ווייטער, און נאָך איינס, און נאָך איינס: דאָס איז אַ צוג געגאַנגען אויף דער ווייטער באַגלייניע און געשיקט אין דער הויך פּוכיקע קנוילן דאַמף, נאָך קיין קלאַנג האַט מען נישט געהערט. „ער וועט אַהער קיינמאַל נישט דער-
גיין“, האָב איך הויך געזאָגט. די זון האַט געכרענט, דער

מייד האָט געפלאַמט און געפוינקלט איר אַנטקעגן, און איר, אַ נאַקעטער מענטש, בין געזעסן אויפן הייסן זאַמד, מיטן קאַפּ כמעט צווישן די קני — געזעסן לאַנג, מסתמא גע- טראַכט עפעס און, דאַכט זיך, אפילו איינגעדרימלט אויף עטלעכע סעקונדן. דערנאָך האָב איר זיך אָנגעטאַן נישט- געבאַדענערהייד. —

אויפן וועג צוריק בין איר אָפגעטראָטן ביי סמיסי דער אלמנה אין שטוב.

— צירל, — האָב איר געזאָגט, — איר בין געקומען נאָך מייע פאָר שטיקלאַך גרעט. איר פאָר אַוועק.

אירע באַקן און איר שמערן זענען געוואָרן גרוילאַך.

— יא, — האָב איר צוגעלייגט, — מ'רופט מיך אַהיים: מיין פאָטער איז קראַנק, מסוכן קראַנק.

די שיינע אויגן אינם ניט-שיינעם פנים זענען געוואָרן גרויס.

— אייער פאָטער? ... איר האָט דאָך געזאָגט, אַז איר האָט ניט קיין פאָטער — אַז איר זענט אַ יתום? ...

— אַזוי האָב איר געזאָגט? נו, אַז איר האָב געזאָגט, בין איר מסתמא אַ יתום... — איר פאָר אַוועק, צירל, איר פאָר אַוועק. זייט געזונט.

איר בין שוין געווען אויף דער גאַס ווען זי האָט מיר נאָכ- גערופן, שטייענדיק אין דער מיר מיט אַ פעקל אין האַנט:

— איר האָט פאַרגעסן אייער גרעט.

— מיין וואָס? — האָב איך געזאָגט.

זי איז געשמאַנען מיט פאַרשנורעוועטע ליפן, מיטן פעקל אויסגעשמרעקט צו מיר.

— זייט געזונט, צירל, — האָב איך אַרויסגערעדט, ווייכער ווי פריער, — זייט געזונט.

זי האָט גאַרנישט ניט געזאָגט, נאָר סאַטעמטשנע פאַרנייגט דעם קאָפּ. —

אין אַ שעה אַרום בין איך שוין געווען צוריק אויף דער פּריסטאָן, ביים פענצטערל פון דער קאַסע, און האָב פאַר-לאַנגט אַ בילעט. דער קאַסיר, אַ מיטליעריקער פּאַליאַק מיט בייזלעכע אויגן און בלאַנדע, פּריצישע וואַנצעס, האָט געפרעגט: וואוהין. איך בין געבליבן אין פאַרלעגנהייט, און ער איז געשמאַנען און געוואַרט אויף מיין ענטפער. משערקאַס איז אַראָפּ מיך, אַה? ...

— אַרויף-וואַסער, — האָב איך געזאָגט.

ער האָט מיך אַנגעקוקט אַ וויילע מיט אַ זויערער מינע.

— ביז קיעוו?

— יאַ, ביז קיעוו...

איך בין ארויס אויף דער פארנמדיקער פלאטפארמע. ס'איז געווען פרי, און קיין פאסאזשירן זענען נאך נישט געקומען. די זון איז שוין געשמאטען הינטער אונדז, און דער שאטן פון דער פריסטאן איז שארף און שווארץ געליגן אויפן טייך. ווייטער אהין איז דאס וואסער געווען געל ווי בוימל, און איבער דער גאנצער ברייט פונם טייך האבן די פעמע, גע-דיכמע וואסערן, ווי ריזיקע חילות אן א צאל און אן א סוף, געצויגן — געצויגן — געצויגן פון עק פון דער וועלט צו עק פון דער וועלט. —

און איצט לאמיר טראכטן. —

„דאק“*.)

א.

בעני מילגרוים האט אנגעהויבן קולטיווירן א פליך נאך אין די סטודענטישע יארן. —

ב.

יענע יארן:

אין סווארד-פארק — א פארק אן בויער מיט א פאנטאן אן וואסער — האבן זיך געווידמעט לידיקגייער, און אידי-שע אינגלאך האבן דארט פארקויפט צייטונגען און נאזטיכ-לאך און געפוצט שיד. קעגנאיבער, אין דעם בלאק פון איסטבראדוועי וואס לויפט פאזע פארק, האבן זיך געטוליעט די רעדאקציעס פון אלע אידישע גאזעטן — אין אומגעלומ-פערטע שמאלע און הויכע חורבות, מיט גארקיכן און קאווע-היזער אין די אונטערשטע שטאקן. אויפן ראג פון דזשע-פערסאן סמריט האט פגירה'דיק געשמונקען אין אידישן לעבן אריין די „עדיוקיישאנעל עללאיענס“, וואו די יאהודים

* געשפרעכלאכע פארקירצונג פון דאקטאר.

האַבן זיך פאַרנומען מיט ציוויליזירן דאָס אידישע פּאָלק. אַרויף-צו אויף איסמבראַדוועי, אין קלוב פון די עסערן, האָט מען געמרונקען טיי און געדיסקוטירט איבער דער רוסישער רעוואָלוציע. גערעדט האָט מען אויף אַ הויכליטעראַרישן רוסיש — מיט הנאה, מיט אַ טשמאַק, ניט ווי מ'רעדט אַ שפּראַך, נאָר ווי מ'עסט איינגעמאַכטס. געווען דאָ אויך אַ פאַר עכטע רוסי, נאָר זייער רוסיש איז ניט כדאי צו דער-מאַנען.

אין יענע יאָרן האָט אַ מיטאַג געקאַסט צוואַנציק סענט, און אַ כחור'שער צימער האָט זעלטנווען געהאַט אַ פענצטער.

אין יענע יאָרן —

ג.

בעני מילגרוים איז אין דער אַלמער היים, אין אוקראַינע, געווען אַן עקסטערן, און האָט דעריבער געהאַט אַ שטיקל חזקה אויף דער רוסישער רעוואָלוציע. אין קלוב פון די עסערן האָט ער אויסגעדריקט זיין מיינונג:

— מיר דאַרפן זיך אין די וואַלן צו דער דומע ניט באַמיי-ליקן. מיר טאַרן ניט צוגעבן אונדזער פרעסטיזש צון אַ פאַרלאַמענט וואָס איז דער-רוח-ווייסט-וואָס, נישט קיין פאַר-לאַמענט!

ער פלעגט אויך זאָגן:

— אין יוראַפּ איז אַנדערש...

און דערמיט האָט ער אויסגעדריקט זיין אומצופרידנקייט פון אַמעריקע.

ער איז געווען נידריק געוואַקסן, האָט געהאַט ברייטע פלוי-צעם און אַ ברייטן קאָפּ מיט אויסגעבויכטע שמערנווינקלעך און אָפּגעשטאַנענע אויערן. אינמיטן קאָפּ האָט דורכגע-שיינט אַ פליכל — אַ קליין פליכל, נישטאָ זיך מיט וואָס צו באַרימען. די דינגע אויבערשטע ליפּ האָט געהאַט עטלעכע ברייטע שמופלעך, און אַרום זיי זענען שימער געוואַקסן עטלעכע טונקעלע האַר וואָס האָבן די שמופלעך נישט באַ-וווּזן צו פאַרדעקן. די אונטערשטע ליפּ איז געווען דיק און אַרויסגערוקט, נעגערש. הענט האָט ער געהאַט קורצע, קאַלטע און פייכטע, באַדעקט מיט קלייען; פינגער פלעכע און לעפּישע.

אין קלוב האָט ער איינמאַל אָנגעטראָפּן איזי פישלעך, מיט וועמען ער האָט אַמאָל צוזאַמען געאַרבעט ביי ציגאַרן. מ'האַט געטרונקען טיי און געשפּילט אַ שאַך. איזי האָט געמאַכט זיינע גיינג איינס-און-צוויי, און אינצווישן האָט ער זיך געדרייט אויפן שטול, געכאַפט פלינגן און גערעדט:

— הייסט עס, גייסטו אין קאַלעדזש, אַה?

— מ-מ-מ... — האָט בעני מילגרוים געענטפערט און גע-קניימט דעם שמערן איבערן שאַך.

— אַבער דערצו דאַרף מען דאָך האָבן ממתקים!

— אָפּגעשפּאַרט אַביסל פון דער אַרבעט...

איזי פישלער האָט זיך צעלאַכט:

— מאַך מיך קלאַר, וויאַזוי איז עס: איך בין געווען אַ גוטער און אַ שנעלער אַרבעטער, און דו ביזט געווען אַ קריכער; האָסט דו נאָך געשפּאַרט געלט, גייסט אין קאַלעדזש, און איך...

און ער האָט מיט אַ שמייכל באַקוקט זיינע אויסגעריבענע אַרבל.

בעני מילגרוים האָט אויפגעהויבן דעם קאַפּ פּונם שאַכברעט.

— וואָס קומט אַרויס פּון דיין שנעלקייט? פּלענסט פּאַר-פּאַלן ווערן אויף גאַנצע מעג — קומען שפּעט — אַוועקגיין פּרי. און שרייבסט נאָך לידער — אויף זשאַרגאַן. וואָס-זשע? ווילסט אפשר קומען צון עפעס אַ תּכלית דורך שרייבן לידער אויף זשאַרגאַן?

איזי פישלער האָט זיך ווידער צעלאַכט.

— נו גוט — ביסט דו גערעכט. אַכער ס'איז דאָך שוין אַ יאָר דריי — האָסטו אַזויפיל אָפּגעשפּאַרט?

בעני מילגרוים האָט שוין ווידער געקוקט אויפן שאַכברעט און האָט אָן חשק אַרויסגעבורטשעט:

— פּאַראַן אַזאַ מיידל וואָס אַרבעט אין אַ שאַפּ... נו, איז אַרבעט זי, און אַזוי ווייטער.

— אַה! הערסט אַ מעשה! און אַזוי ווייטער, כאַ-כאַ!

המ... אויב אזוי, מעגסטו דאָך מיר לייען אַ פינפערל.

אַט האָסטו דיר. איז'ס אַלטע תאווה צו פינפערלאַך! בעני
האַט געסאַפּעט און אַרומגערוקט די עלנבווינגס איבערן שאַכ-
מיש.

— מ'רעדט צו אים דאָס, זאָגט ער... גיי אַ גאַנג, גיי. —

ד.

דאָס ערשמע יאָר פון קאַלעדזש האָט בעני מילגרוים גע-
וואוינט אין קלינטאָן-סטריט, ביי אַן אַרבעטערפאַמיליע אין
פראַנטימער. פון פראַנטימער צו דער קיך האָט מען גע-
מוזט דורכגיין אַ קליין חדר'ל אַן פענצטער, וואו ס'איז גע-
שלאָפן די באַרדערקע סייד. בעני האָט זי זעלמן געזען
און קיינמאַל מיט איר ניט גערעדט. ער האָט קוים באַמערקט
דאָס איבערגעוואַקסענע, פאַרהאַרעוועטע שניידערמיידל מיט
די פאַרמוטשעטע אויגן און לאַנגן, גאָר שימערן צאַפּ. גאָר
אין יולי זענען די היצן געווען אזוי גרויס און די נעכט אַזעל-
כע שטיקנדיקע אַז כאַטש רייס פון זיך די הויט! ווער קאָן
שלאָפן אין אַזאָ שטיקעניש? אַט הערט מען ווי סייד דרייט
זיך אויך גאַכאַנאַנד פון זייט אויף זייט. ער איז דורכגעגאַנג-
גען צו דער קיך גאָר אַ טרונק וואַסער און גייענדיק צוריק
האַט ער געוואַלט וויסן, צי ס'איז איר אויך אזוי הייס, סיי-
דין? אפשר וויל זי אויך אַ גלאָז וואַסער? ס'מאַכט ניט,
ער'ט עס מאַן מיט פאַרגעניגן. און דערלאַנגענדיק איר דאָס
וואַסער האָט ער זיך צוגעזעצט אויף איר בעט און געלעקט

מיט דער צונג די פארטריקנע ליפן. אירע אַרעמס און די אַקסלען האָבן געווייסלט אינדערפינצמער און דער טונקע-לער צאָפּ האָט זיך געשלינגלט אויף איר ברוסט. וואו האָט זי גענומען אַזעלכע לאַנגע האָר ? האָט זי אַלעמאַל געהאַט אַזעלכע לאַנגע האָר ? אַזוי — נאָך פונדערהיים, בעת זי איז געווען אַ מיידל פון זעכצן יאָר ? אַטדער צאָפּ אירער גרייכט דאָך עפעס ווערוויסט ביז וואַנען ! אודאי ביזאָהער, כּי-כּי !

אין אַזע נאַכט, אין קלינטאָן-סטריט, מוז אַ מענטש עפעס טאָן כדי צו קאָנען פאַרטראַגן דאָס לעבן, אַבער אויף מאַרגן איז בעני געקומען אַהיים שפעט און האָט זיך דורכגעשלייכט צו זיך אין צימער אויף די שפיצפינגער. זי האָט געהערט — זי האָט זיכער געהערט ! אַט דרייט זי זיך און סקריפעט מיטן בעט. און אַן אַנגעכמורעמער האָט ער זיך איבער-געדעקט מיטן ליילאָך איבערן קאָפּ. און אַזוי נאָך צוויי נעכט. אויף דער פערטער איז ער ווידער געקומען צון איר. —

שפעט ביינאַכט האָבן זיי גערעדט אַביסל — גערעדט שטיל און אַפּגעהאַקט, מ'זאָל ניט דערהערן — און זי האָט דער-ציילט, אַז זי אַרבעט פון קינדווייז-אויף. צו צוועלף יאָר איז זי אַוועק פון אַ קליינעם ליטווישן שטעטל קיין ווילנע, און דאָרט האָט זי געשמריקט זאָקן אויף אַ מאַשין. דאָ, אין אַמעריקע, איז זי שוין אַכט יאָר ; זי אַרבעט ביי פרויענ-קליידער, אַרבעט די גאַנצע צייט, האָט אַביסל געלמ. נישט-מער — זי קאָן זיך ניט אַמעריקאַניזירן. דאָס וואָרט „אַמע-ריקאַניזירן זיך“ האָט געהאַט ביי איר עפעס אַ צווייענדיקן

טייטש, און ס'איז ניט געווען קלאָר, צי זי באַדויערט, צי זי גרויסט זיך דערמיט וואָס זי קאָן זיך ניט אַמעריקאַניזירן. אַמעריקאַנער מיידלאַך דרייען זיך אויפן קאַרעק, און די „באַיעס“ האָבן עס ליב. איר'ס אַ לאַנדסמייַדל — אינדער-היים געווען אַ שלומפּער — האַלט זיך דאָ ווי אַ בת-מלכה: קליידט זיך שוין, רעדט ענגליש ווי אַ וואַסער, און אַז זי עסט — עסט זי ניט, נאָר זי פאַרוכט. נו, און אַט זי, מיידל, קאָן זיך ניט אַמעריקאַניזירן... —

און ער, הייסט עס, שמוּדירט אויף דאָקטאָר? אַ גוטע פּרנסה, אַ דאָקטאָר. אַז מ'איז אַ דאָקטאָר איז טאַקע — איז טאַקע גאָר עפעס אַנדערש. אַבער ביז מ'ווערט אַ דאָקטאָר... וויפּיל, אַשטוייגער, האָט ער נאָך צו שמוּדירן? יא, ביז מ'ווערט אַ דאָקטאָר קאָן די נשמה אַרויסקריכן. און אַז מ'ענדיקט שוין, דאַרף מען זיך ערשט פאַרשאַפּן אַ „פּראַקטיקע“. עפעס אַ קלייניקייט — זיך פאַרשאַפּן אַ „פּראַקטיקע“! אודאי — אַ שיינע פּרנסה, אַ דאָקטאָר...

ה.

זונטאָג פאַרמיטאַג האָט זיך צו בענין אין „פּראַנטרום“ (* אַריינגעשטעלט אַ בחור מיט כרייטע, אַביסל געהויקערטע פלייצעס, מיט פעטע, רויזנרויטע באַקן, מיט קיילעכדיקע, אַיילישע אויגן אונטער ווייסע ברעמען.

— האַלאַ, דאָק! — האָט דער בחור געזאָגט און אויסגע-

(* פּראַנצימער.

שמרעקט אַ האַריקע האַנט. — פּלייזד טו מיטשן!*) איך בין
דזשאַן — דזשאַן בין איך. סייד'ס ברודער, יו נאַו...**)

בעני מילגרוים האַט זיך פּאַרלוירן. סייד'ס אַ ברודער!
זי האַט גאַר ניט דערמאָנט אַז זי האַט אַ ברודער. און —
כ'מיין! — אַז סייד'ס אַ ברודער איז וואָס?...

— יעס, סער! — האַט דער בחור פּאַרפּעסטיקט. — אַ לייב-
לאַכער ברודער. ניט ווי אַנדערע מענטשן, ווי דאַרמאָן אַ
שמיפּברודער, אַדער גלאַט אַ צוטשעפּעניש. ביי מיר גייט
עס נישט. איך אַז איך בין אַ ברודער בין איך אַ ברודער,
און אַז איך בין אַ גוטערברודער בין איך אַ גוטערברודער,
כאַכאַ! און אַז איך בין אַ שלעכטער ברודער איז טאַקע
שלעכט, ווייל איך בין אַ בימערער יונג, יו נאַו!

און דערביי האַט ער מערדעריש געגלאַצט מיט די קיילעכ-
דיקע, גרויע, נאַכטפייגלשע אויגן.

—המ... — האַט בעני געזאָגט. — זיצט, מיסטער... ע... ע...
מיס סייד'ס האַט מיר גאַרניט ניט געזאָגט.

ער האַט אפילו ניט געוואוסט איר פּאַמיליעננאַמען.

—דהענק יו! (***) מ'זיצט גענוג אַ גאַנצע וואָך אין שאַפּ, —
האַט דזשאַן דערקלערט און זיך אַוועקגעזעצט. — ניט גע-

(*) עס פרייט מיך אייך צו קענען.

(**) פאַרשטייט איר מיך. (***) אַ דאַנק.

זאָגט, אַה? קום נאָר אַהער, סיידו! פאַרוואָס האָסטו נישט
געזאָגט דעם דאָק אַז דו האָסט אַ ברודער, אַה? שעמסט זיך
מיט דיין ברודער, אַה?

סיידו האָט זיך באַוווּן אין מיר מיט אַ פאַרלעגענעם שמייכל.
— ס'ע נישט געקומען צו רייד...

— וואָס אמת איז אמת, — האָט דזשאָן אויפגעשמייכלט, —
קיין דאָקטאָר בין איך נישט. איך בין אַ פשוטער אַרבעטער.
איך שמעפּ העמדער, שמעפּ איך. ווען איך וואָלט זיין אַ
לאַיער,*) צו דאַרמאָן אָן איידזשענט...**) אַבער ס'מאַכט נישט
אויס. פאַרטשעפענען זיך מיט מיר איז נישט כדאי, ווייל אַז
מ'פאַרטשעפעט זיך מיט מיר, בין איך אַ ביטערער יונג!

בעני מילגרוים האָט געלאָזט אַראַפהענגען די אונטערשמע
ליפּ: אַ מיאוסער עסק. אַטדער ברודער אירער — אַ גראַ-
בער יונג! ער ווייסט דען פון איידלקייט? ... נ-נאָ! פאַר-
קראַכן אין אַ בלאַמע.

דזשאָן האָט דערווייל אַרומגעטאַפּט די חפצים אין צימער,
די פאַר מעדיצינישע ביכער אויפן טיש און ווייטער גע-
רעדט:

— איך בין געקומען אייך אויסגעמען אַביסל — אייך ביידן.
ס'אָ הייסער טאָג. וועלן מיר פאַרן קיין קוני אילענד זיך
באָדן און אַ לעב טאָן. האַרי-אַפּ,***) סיידו, טו זיך אָן.

*) אַדוואָקאַט. **) אַגענט. ***) שנעלער!

— איך... איך בין פארנומען, — האָט בעני געשטאַמלט. —
איך דאַרף לערנען...

דזשאַן האָט אויפגעהויבן אַ פינגער, געגלאַצט מיט די קיי-
לעכדיקע אויגן און גע'מוסר'ט:

— זונטאָג לערנען? ווער לערנט עס זונטאָג? ווייניק איך
די גאַנצע וואָך? זונטאָג דאַרף אַ מענטש אויסגיין אַביסל.
ס'איז אַמעריקע, יו נאַו! נו, דאָק, מאַכט נישט קיין מאַנקי-
ביזנעס. (* נעמט אַ שיוו, **) און לאַמיר גיין. איך טריט. (***)

מ'האַט זיך אַריינגעשטופט אין דער איבערגעפאַקטער הויכ-
באַן און מ'איז געפאַרן קיין קוני-איילענד. וואו צו זיצן איז
נישט געווען, איז מען די גאַנצע צייט געהאַנגען אויף די רי-
מענס און זיך געשאַקלט היין און צוריק מיטן לויף פונם צוג.
דזשאַן, וועלכער איז אין געדריינג אָפגעשטופט געוואָרן
טיפער אין וואַגאָן, האָט אַלעמאַל פונווייטנס צוגעוואונקען
צו בענין פריילאָך און כיטרע. בעני מילגרוים האָט געשוויצט.
סידי האָט פון אים נישט אַראָפגענומען אירע פאַרמוטשעמע
אויגן.

ו.

מ'איז אַראָפגעגאַנגען ביי סמילוועל-עוועניו און מ'איז תיכף
אַריינגעפאלן אין אַ זודיקן קעסל.

(* שטיק. **) גאַלט זיך אָפ. (***) טריטן — טראַקטירן.

מענטשן — ווי פליגן. קולי-קולות וועגן צוקערקעס — די בעסטע אין דער וועלט, וועגן ווארשמלאך — די בעסטע אין דער וועלט, וועגן געזאלצענע פיסטאשקעס — די בעסטע אין דער וועלט. מ'האט אייך צוגעזאגט, און געוויזן, א לעבע-דיק פערד און א קאפ און א קאפ און א פערד — א בריאה וואס איז האלב-פרוי, האלב-פיש — א ווילדן אפריקאנער מיט איין אויג אין שמערן. מ'האט זיך געלערנט שיסן אין הילצערנע קאטשקעס, געזוכט צו טרעפן מיט א באל אין א געקרויזטן נעגערשן קאפ, און געקויפט צעטעלאך „מיטן מזל“ ביי א פאפאגאי. ערגעצוואו האט א פרויענשימס אויס-געוויינט אין גאָס דאָס לידל: „טעיק מי בעק טו נוצאָרק טאָון“. אויפן ראָג פון סוירף עוועניו, ביי דער טיר פון אַ „אנאטאָמישן מוזעי“, איז געשמאָנען א מענטש מיט א פייעריק-רויטער באַרד, מיט א פויק-און-טאָצן אויף די פליי-צעס און א שפילקסאָטן אויף דער ברוסט: זיין לינקער עלנ-בויגן, מיט א צוגעבונדענעם הילצערנעם האַמער, האָט גע-קלאַפּט אין פויק, דער לינקער פוס האָט מיט דער הילף פון א שמריקל קאָנטראָלירט די טאָצן, די רעכטע האַנט האָט געדרייט דאָס הענטל פון שפילקאָסטן, און אַלץ צוזאַמען האָט אויסגעדונערט „יעִלְקִי דודל“. בחורים האָבן געהאַלטן אַ האַנט אַרום די טאַליעס פון זייערע מיידלאַך, אַרײַנגע-כאַפּט פון מאָל צו מאָל אַ קויש הינטערן אויער און געהעוועט. איינער צום אַנדערן אויף קינסטלאַך-ברוסטיקע באַסטענער. צווישן די הייזער פון לינקס האָט געבליזט און געבליסטשעט דער ים, און די זון פון הימל האָט געברענט און געברענט.

— הא, שוואַגערעק, ווי געפעלט אייך אַמעריקע? ! — האָט

דזשאַן מיט נצחון געשריגן בענין אין אויער אַרײַן.

„שוואַגערעק“! — בענין פנים האָט זיך אויסגעצויגן און זיינע אויגן זענען געוואָרן גרויס. שלעכט... שלע-עכט!.. נאָר דזשאַן האָט אים ניט געלאָזן מראַכטן: ער האָט געקויפט דריי שקאַרמיצלאַך מיט צוקער-געברוינטער קוקורוזע — „פאַפּקאַרן“ — און אונטערנעמראַגן בענין און דער שוועס-טער:

— אין יוראַפּ זעט מען דאָס ניט...

זײ האָבן געכראַמטשעט פאַפּקאַרן, געקײט הייסע וואַרשטלאַך מיט זענעפט, געזויגן נומענע קאַנפּעקטן, זיך געכאַדן אין ים און זיך אַרומגעשטויסן צווישן עולם ביז פאַרנאַכט, ווען לונג-פאַרק האָט זיך אָנגעצונדן ביז צום העכסטן שפיץ פון זיינע טורמס און זיך פאַרוואַנדלט אין אַ שמאַט פון „טויזנט-און-אַײן-נאַכט“ — ווייניקסטנס, אין דזשאַן'ס אויגן. ערשט איצט האָט זיך דזשאַן צעהוליעט. מ'איז געפלוין אַרויף און אַראַפּ, אַראַפּ און אַרויף אין די עלעקטרישע וועגעלאַך, וואו מיידלאַך האָבן געקוויטשעט ביי יעדן פאַל-אַראַפּ; מ'איז געווען אין „גיהנם“, מ'האַט זיך פאַרלוירן אין „לאַכירינט“, זיך געוויגט אויף די כוואַליעס פון אַ בלעכענעם טײך, זיך געשיפט אויף אַן אמת'דיקן וואַסער וואָס האָט אויסגעזען ווי פייער. צום סוף האָט מען פאַרכיסן מיט אַ „רייזע אין דער מדבר“: אַ פאַר קעמלען — דערשלאַגענע צווייהויקערדיקע זקנים וואָס האָבן געמראַגן די נעמען „מאַזעס“ און „אַראַרן“ — האָבן פאַר צען סענט פער קאַפּ געמראַגן טוריסטן אין אַ קרייז פון דרייהונדערט פוס אומפאַנג און זיי געבראַכט צוריק

צום פּלאַץ וואו זיי האָבן זיי אויפגענומען. מאָזעס און אַראָן האָבן זיך אַראָפּגעלאָזן אויף די קני, און דזשאָו האָט גע- צוואונגען סייד'ן און בעני'ן צו זעצן זיך רייטנדיק: אויף אים די אחריות — ער צאלט! האָט אַראָן פויל און שלעפע- ריק אַרומגעטראָגן סייד'ן אַרום פאַרויסבאַשטימטן קרייז און זיך אַראָפּגעלאָזן אויף די קני דאָרט וואו מ'דאַרף. נאָר אין מאָזעס'ן איז פּלוצים אַריין אַ רוה-שמות: ער איז גע- וואָרן פּריילאָר, און ווען ער איז געקומען צו דער סטאַנציע האָט ער זיך ווידער אַוועקגעלאָזן אויף אַ „רייזע אין דער מדבר“. זיין פירער איז נאָכגעלאָפּן און מיט רוגזא געשריגן: „העי, מאָזעס! וואָס איז דער מער מיט דיר!..“ נאָר מאָזעס האָט ניט געענטפּערט, און איז נאָכאַמאל פאַרבייגעגאַנגען דעם אָפּשטעל-פּונקט און זיך לייכטזיניק אַוועקגעלאָזן אין ווייטן וועג אַריין. דער פירער איז אים פאַרלאָפּן פאַרויס מיט אַ בייטש, און דאָס האָט דעם שמילן מאָזעס'ן אַריינגעבראַכט אין גרימצאָרן: זיינע גראַבע, העסלאַכע ליפּן האָבן זיך צע- עפּנט און געוויזן די גרויסע געלע ציין, און מיט מעמפּער בייזקייט און עקשנות האָט ער געשפּאַנט אַרום און אַרום קרייז און בשום אופן זיך ניט געוואָלט אָפּשמעלן. בעני מיל- גרויס איז געזעסן הויך אויף מאָזעס'עס רוקן, זיינע הענט האָבן זיך געקלאַמערט אָן דעם פּאַדערשטן הויקער, און די פּיס האָבן זיך אומגעלומפּערט געבאַמבלט אויף די ברוינע האַריקע זייטן פון דער חיה. מיט גרויסע שוועריקייטן איז עס דעם פירער געלונגען אַראָפּצונעמען דעם רייטער פון מאָזעס'עס רוקן אינמיטן גאַנג. בעני איז געווען בלאָס און פאַרשוויצט, און האָט בייז פאַרלאָנגט מ'זאל זיך תּיכּף אומ- קערן צוריק אין שטאַט. דער דורכפאַל פון דער „רייזע“ האָט

דזשאָוין אַביסל צעטומלמ; דערצו האָט זיך נאָך אַרויס-געצייגט, אז ער האָט ניט מיט וואָס צו באַצאלן פאַר איר: וויפיל ער האָט ניט געזוכט ביי זיך אין די קעשענעס, האָט ער דאָרט מער ווי איין ניקל ניט געפונען. מ'האָט געמוזט אַנקומען צו בענין'ן ער זאל צאלן דעם אייגנטימער פון די קעמלען, ווי אויך פאַר די בילעטן אין שטאַט אַריין. דזשאָו איז געוואָרן ביי זיך אינגאַנצן געפאַלן.

אויף דילענס-סטריט האָט זיך בעני צעשיידט מיט ברודער-און-שוועסטער: ער דאַרף נאָך דאָ ערגעץ אַריינגיין. ער איז אַוועק אויף איסטבראָדוועי און זיך אַראָפּגעלאָזן אין אַ קעלער וואו ס'איז געווען אַ מילכיקער רעסטאָראַן. ביי אַ גאַלי-ציאָנער בחור אָן אַ רעקל און אין אַ ברודיקן לייזונטענעס פאַרמוך האָט ער באַשמעלט קאַווע מיט קוכן. ער איז געזעסן אַ פאַרטראַכטער, געווישט דעם פאַרשוויצטן שטערן, און אז ער בחור האָט דערלאָנגט די קאַווע מיט צובייסן, האָט בעני געזאָגט:

— משאַרט זנאיעט משמאַ מאַקאיע!

— וואוע? — האָט דער בחור געפרעגט.

— וואָס וואוע? — האָט בעני איבערגעפרעגט.

דער בחור האָט אויסגעגלאַצט די אויגן און געעפנט דאָס מויל.

ז.

נאָכן באַזוך אין קוני-איילענד האָט בעני מילגרוים זיך גע-האַלטן פון סידיין'ן פון דער וויימן; ער האָט אַפילו געלאָזן

פאלן אַ וואָרט, אז ער דיינקט זיך אַרויסציען קיין האַרלעם, נעענטער צום קאלעדזש, און סייד'ס אומעטיקער בליק איז געוואָרן נאָך אומעטיקער.

צום סוף זומער, אין אַ מיטנאַכט, האָט בעני אָנגעהויבן קרעכצן, און סייד איז אַראָפּ פון איר בעט אין איין העמד זען וואָס אים איז. עס טוט אים וויי אין דער רעכטער זייט פון בויך, אַט דאָ — ניין, אַט דאָ-אַ... ווי! ... דער ווייטיק איז אומדערטרעגלאַך שאַרף. וואָס צו טאָן? ער ווייסט וואָס צו טאָן? זאל זי פּרובירן אים געבן אַ קאלטן קאַמפרעס, אפשר וועט עס... ווי!

דער קאלטער קאַמפרעס האָט אַרויסגעטריבן דעם ווייטיק פון דער רעכטער זייט — און האָט אים אַריינגעטריבן אין דער לינקער. דאָ איז ער געוואָרן נאָך שאַרפער, און פון דער קעלט איז בעני'ן געוואָרן נאָך ערגער. מ'דאַרף פּרובירן אַ הייסן... אפשר וועט זי זיין אַזוי גוט און אָנוואַרעמען אַ ביסל וואַסער אויפן גאָז? ביז דאָס וואַסער האָט זיך אָנגעוואַרמט, האָט שוין בעני געפילט אַ שמעקעניש אין רוקן. זיין קרעכצן האָט אויפגעוועקט דאָס גאַנצע הויז — און גאַנצפרי האָט אים אָן אַמבולאַנס צוגענומען אין אַ שפיטאַל.

דאָ האָט מען אים געמאַסטן די טעמפּעראַטור, געקוועטשט די זייטן, אַנאַליזירט דאָס וואַסער. עס קאָן זיין אַ מכה אין די געדערן — אַנטצינדונג פון אַפענדיקס — גאַלשטיינער, אַדער גאָר די נירן. אויף זיכער קאָן מען ניט זאָגן. אָן איינ-שפּריצונג פון מאַרפּין און אַמראַפּין האָט אים אַביסל גע-לינדערט די שמערצן, נאָר ביינאַכט איז אים ווידער געוואָרן

שלעכט, זייער שלעכט. דער הויפטדאָקטאָר האָט פאַרגע-
 שלאָגן : „לאַמיר אים עפענען און אַ קוק טאָן“. הערויף האָט
 בעני מילגרוים ניט מסכים געווען, און דער דאָקטאָר האָט
 געקוועטשט מיט די אַקסלען : אַ מענטש זאָל ניט וועלן
 מ'זאָל אים „עפענען און אַ קוק טאָן“! .. האָט מען אים
 ווידער געגעבן אַ מאַרפּין-נאָדל און פאַרשריבן אַכסאַלומע
 רו. אויף מאַרגן איז אים גרינגער געוואָרן. נאָר ער איז גע-
 ווען אָפּגעשוואַכט ווי נאָך אַ לאַנגער קראַנקהייט. סידי איז
 געקומען אין שפיטאַל, האָט אים געבראַכט מאַראַנצן, האָט
 אים פאַרריכט די קישן אונטערן קאַפּ און אים געווישט דעם
 שמערן, ווייל ער האָט שטאַרק געשוויצט. בעני האָט זי
 אויפגענומען מיט אַ שלאַפּן שמייכל און זיך געטוליעט מיטן
 קאַפּ צו איר ברוסט.

נאָך דריי טאָג רו האָט מען אים אויסגעשריבן פון שפיטאַל,
 מיט אַן אַנזאָג, ער זאָל זיך הימלן : וואָס דאָס איז ווייסט
 מען ניט, נאָר עס זעט אויס ווי אַן אָנהויב פון אַ נירנ-
 קראַנקהייט. זאָל ער וויסן וואָס ער האָט צו טאָן : גלייכער
 ניט עסן קיין צופיל פלייש אָדער צופיל זאַלץ, טרינקען פיל
 וואַסער, און זיך ניט אַנשטריינגען.

אויף זיין קוואַרטיר האָט מען אים אויפגענומען ווי אַ גאַסט,
 און בעני האָט געענטפערט מיט אַ פאַרשעמטן שמייכל.

נאָך וועטשערע האָט ער געשפּאַצירט מיט סידי'ן אויף דער
 וויליאַמסבורג-בריק, ער האָט זיך אַבער גיך איינגעמידט, און
 זיי האָבן זיך צוגעזעצט אויף אַ באַנק. סידי האָט זיך צו-
 גערוקט האַרט צו'ן אים.

- איר דארפט זיך אָפּהייטן, בען, — האָט מיידל געזאָגט.
- אמת, כ'בין נאָך שוואַך.
- אַט דאָס עסן אין די רעסטאָראַנען איז פאַר אייך אויך
ניט קיין פּלאַן.
- יא, אָבער וואָס קאָן איך טאָן?
- מיידל האָט געשוויגן אַ וויילע. ווייסט ער טאַקע ניט, וואָס
ער קאָן טאָן?
- איר צאָלט זעקס דאָלער אַ חודש רענט, יאָ?
- זעקס.
- און איך צאָל פינף. פאַר דעם געלט, אָדער מיט נאָך אַ
צוויי דאָלער, קאָנען מיר האָבן אַ צימער מיט אַ קיך —
פאַר זיך אליין.
- בעני האָט זיך אומרואיק אַ דריי געטאָן אויף דער באַנק.
אין אַ וויילע אַרום האָט מיידל שטיל צוגעגעבן:
- און... אייער געלט גייט דאָך שוין באַלד אויס. וואָס
ט'איר טאָן? גיין צוריק אין שאַפּ? איר מאַרט זיך ניט
אַנשטריינגען...
- בעני האָט זיך שוואַך געווערט:
- איך האָלט נישט הערכי. וואָס האָב איך קיין צייט ניט?..
- מיידל האָט געשוויגן.

א דירה פון צוויי חדרים האָט מען גענומען אויף סטענמאָן-סמרים. ס'איז געווען אויפן צווייטן שטאָק, צו א קליין הויפּל-צו, וואו עס האָט זיך געטריקנט אויף א שטריק וועש — שמענדיק, אייביק. מ'האָט איינגעהאַנדלט עטלעכע גע-נוצטע שטיקלאַך מעבל, און אפילו א קליינעם גראַמאָפּאָן מיט עטלעכע פּלאַטן. אין די אַוונטן האָט דאָ שאַליאַפּין גע-זונגען „דובינשקאָ“ און חזן סיראַמאַ „הלכן חטאינו“...

ה.

אינמיטן ווינטער, אין א שנייאיקן אַוונט, איז דושאַו אַריינ-געפאלן אין דער וואוינונג אויף סטענמאָן-סמרים, מיט זיין לינקער האַנט פאַרבאַנדאַזשירט.

— דער שאַפּ קריכט מיר שוין פון האַלדן, — האָט ער דערקלערט.

אַרונטערגערוקט די האַנט אונטער דער נאָדל פון זיין מאַשין. שוין דאָס צווייטע מאל פאַסירט עס מיט אים. זיין מאַשין שטייט ווייט פון אַ פענסטער, און ניט געקוקט אויף זיינע נאַכטפייגלשע אויגן, זעט דושאַו שלעכט אין דער טונקל.

— און סתם, וואָס איז דער תכלית צו זיין אַן אַרבעטער?
בלויבן אין שאַפּ דאָס גאַנצע לעבן? ניט דערהאַרן זאָל
קאַלאַמבוס!

— וואָס זשע וועסטו טאָן? — האָט סידי געפרעגט.

דזשאן האט ניט געענטפערט דירעקט. נאָר אַ שלימזל, אַ יאָלד, בלייבט שמעקן ביי דער מאַשין. אין אַמעריקע איז די ערשמע זאָך — ביזנעס. ניט אַזוי, דאָק? ווען ער, דזשאָן, וואָלט געהאַט אַ פּאַר הונדערט טאָלער — אַהאַ! מיט אַ פּאַר הונדערט טאָלער, און אַז מ'איז אַליין אַ יונג מיט ביינער, ווערט מען אין אַמעריקע ניט פאַרפּאַלן. מיט אַ פּאַר הונדערט טאָלער, וואָלט ער — וואָלט ער געעפּנט אַ סאַדע-סטענד. ער קען מענטשן וואָס זענען פּון דעם גלעזל סאַדע-וואַסער רייך געוואָרן — יאָ-יאָ! אַמעריקע איז ניט יוראַפּ — אַה, דאָק? דערנאָך דערשלאַגט מען זיך צו'ן אַ „גראַסערי“* צו'ן אַ „סטיישאַנערי“**, אַדער נאָר צו'ן אַ קליידערגעשעפּט. ווען ער, דזשאָן, זאל נאָר האָבן אַ פּאַר הונדערט טאָלער, איז ער — איז ער אַ ביטערער יונג!

סיידי, וועלכע האָט געהאַט אַ פּאַר דאָלער אין באַנק, האָט אויף די אַלע רייך צוגעשוויגן, און צום סוף איז דער ביטערער יונג אַוועק פּון איר מיט אַן אַראַפּגעלאָזטן קאַפּ.

ער האָט זיך געקויפּט אַ שטופּוואָגן פּאַר עטלאַכע דאָלער און גענומען האַנדלען אויף אַרמשטערד-סטריט. באַנאַנעס — „יאַפּאַנישע פּייגן“ — נאַזטיכלאָך — וואָלענע הענטשקעס — אַלטע שטיקלאָך געצייג. ער האָט אַנגעהויבן גיין אויף עפּנט-לאַכע אויספאַרקויפּן פּון אויפּגעגעבענע באַלעבאַמישקייטן און ליקווידירטע קראַמען, און אויפּקויפּן אַלץ וואָס מ'קאַן קריגן ביליק. אויפּגעקויפּט האָט ער ראַמשלאָך און פּעקלאָר.

(* שפּייזקראַם. **) שרייבמאַטעריאַל-קראַם.

און ניש וויסנדיק דעם ווערט פון זיינע סחורות, האָט ער פאַר זיי פאַרלאַנגט אומגעלומפערט-הויכע אָדער לעכערלאַך-נידריקע פּרייזן. איינמאָל איז צו'ן אים אַריינגעפאלן אַ פעקל פון צוואַנציק ביכער פאַר צוויי דאָלער, און ער האָט אָפּ-געלייזט זיבן דאָלער בלויז פאַר פינף פון זיי. ער האָט אָנגעהויבן קויפֿן ביכער און ביכער. צום סוף האָבן זיי אַרויס-געשמופּט אַלע אַנדערע סחורות פון זיין וואַגן. ער האָט קוים געקאָנט לייענען די מיטלען, נאָר אויף די אויספאַרקויפֿן זענען געפאלן אַזוינע לעגענדאַרישע פּרייזן, און די הענדלער מיט זעלטענע ביכער האָבן דערציילט אַזויפיל מעשות וועגן מציאות און גליקן! יא, ענדלאַך איז ער אויפֿן ריכטיקן וועג. ביכער! —

די ביכער האָבן שנעל אַריבערגעפלייצט די גרויס פון זיין וואַגן, און ער איז געווען געצוואונגען אָפּצודינגען פון זייערע-וועגן אַ ווינקל אין אַ קעלער ערגעץ אין ברום-סטריט. און דאָ האָבן די ביכער גענומען וואַקסן איבער זיין קאָפּ מיט אַן איבערנאַטירלאַכער שנעלקייט. אמת, יעדער מענטש האָט געמוזט אַריינגעלייגט ווערן אין אַלץ נייע און נייע ביכער, און געלעבט האָט ער מיט אַ ציבעלע, אָבער זיין עשירות איז באַשיינפערלאַך געוואַקסן. אַזוי פיל ביכער! ווער ווייסט וויפיל מציאות עס געפינען זיך צווישן זיי. ביכער! —

מ.

אין לעצטן יאָר פון זיין שמודיום, אַרום פסח-צייט, איז בעני מילגרוימ'ן באַפאלן אַ גרויסע אומרואיקייט.

אויף עללען-סטריט, אונטער דער בריק פון דער הויכבאן, אן ליכט און אן לופט, וואקסן אידישע מיידלעך אויף להכעיס דער סאַציאַלער היגיענע: הויכע און שטאַלמע, מיט אַ טראַט פון אַ שטאַלענער שפּרינגע; מיטלויקסיקע און קילעכדיקע, מיט אויגן שוואַרצע און גלאַנציקע ווי אַנטראַ-ציט אָדער פייכמלאַך-ברוינע ווי ברושטין; שטימען — גלעקלדיקע, צעפּ — שליינגלדיקע, נעזלאַך — טראַציקע און סכנת'דיקע. גייסט-נאָך איינער אַזוינער איבער דער גאַס, און כאַטש אין אַמעריקע טראַגט מען ניט קיין סקריפקעס, דאַכט זיך דיר, אַז דער האַרטער שטיין פון גאַס ברומט אונטער אירע פיס ווי האַלב-איינגעטראַמענער שניי, און אַז זי פאַרשווינדט ערגעץ אין אַ טיר, איז — כאַטש נעם און היינט זיך אויף! איז וואָס טוסטו דאָ, בעני? גיי אַהיים, גיי צו סידי'ן, גיי צום ביטערן יונג — וועסט זיין אַ דאָקטאָר, בעני, און אויף דיין טיר וועסטו האָבן אַ מעשענע פּלאַמע מיט די ווערטער: „בענדזשאַמין מילגרוים, מ. ד.“, און דו וועסט זשעברען דאָלערס, און צוויי ערל אַך, און דריי ערל אַך — או-אוכך!

נאָר אנשמאַט גיין אַהיים, האַט זיך בעני אויף מאַרגן אַרויס-געריסן אויף דילענסי-סטריט. איז וואָס זשע? אויף דילענסי-סטריט פאַרקויפן אידן באַנאַנעס, און האַלדזשיכלאַך, און גראַמאַפאָנען, און וואָס ניט? שווערע פּערד מיט ברוינע האַריקע פיס, ווי בערווענעס אָן דער אויבערשטער קאָרע, שלעפּן וואָגנס מיט משא. אַ נידעריקע, צעפּאַרענע סטריט-קאַר, געשפּאַנט צו צוויי באַלעגאַלישע קליאַטשעס, קריכט איבער דער ליינג פון דער גאַס. איבער דער וויליאַמסבורגער

בריק קומען-אָן צום עק פון דילענסי-סטריט די ברוקלינער קאַרס מיט אַ דונער, מיט אַ קוויטש, מיט אַ הייזעריקן, פאַר-זשאַווערמן כריפ, — די אייביקע קאַרס מיט די אויפשריפטן: בראַדוועי — מאַמפּקיןס-עוועניו — נאַסטראַנד-עוועניו — בוירגען-סטריט — בראַדוועי — נאַסטראַנד-עוועניו — בוירגען-סטריט — פריינקלין-עוועניו — און אזוי אָן אַ סוף און אָן אַן עק. וואו זענען זיי אויסגעווען, די דאָזיקע קאַרס? אינערגעץ האָבן זיי דאָך געמוזט פירן — אין פרעמדע לענדער אפשר, צווישן נייע מענטשן, אונטער אַנדערע הימלען? עס קאָן זיין, אז דאָרט פונדאָנען זיי קומען איז דער הימל אַפ-געפאַרבט אין גרין אַהער, אַשטוייגער, אין בוריק-קאַליר? מיין גאָט! — מוז עס טאַקע דער הימל שמענדיק זיין פון אַט דעם אַפגעבליאָקירטן, וואַסערדיקן בלוי, ווי סידי'ס פאַר-טוך? בעני האָט געפרובט נעמען אַ קאַר — בוירגען-סטריט — צוזאַמען מיט אַנדערע אידן, וואָס זענען ניט פשוט איינ-געשטייגן, נאָר גענומען זי מיט שטורם, ווי מ'נעמט אַ פעס-טונג, און האָבן פאַר גאַסן אַלע פלעצער און דעם גאַנצן הלל אירן. אַה, דאָס איז געווען אַ וואַזשנע נסיעה — אַ ריזע אַרום דער וועלט! וואָס האָט בעני זיך נישט אָנגעזען אויף דער דאָזיקער ריזע? גאַנצע גאַסן וואו מ'פאַרקויפט באַנאַנעס, און האַלדזטיכער, און גראַמאַפאָנען, און וואָס ניט? און גאַסן וואו מ'פאַרקויפט גאַרניט און וואו מ'טוט, דאַכט זיך, איבערהויפט גאַרניט. ווייט אַרום האָט זיך אַפילו געהאַט באַוויזן אַ ווילדע, פאַרוואַרפּענע געגנט, וואו גאַסן, דאָס הייסט וועגן, האָבן זיך געשניטן דורך מדבריות אָן הייזער; וואו די ערד איז געווען פרימיטיוו און רייך-באַוואַקסן מיט בלעכענע שאַכטלאַך פון סאַרדינען

און קאַנסערווירטע גרינסן און וואו עס האָבן נאָך אַרומ-
געבלאַנקעט ווילדע היות — ציגן! נאָך וואָס קומט אַרויס?
די קאַר האָט זיך סוף כל סוף פאַרדרייט, פאַרקירעוועט, איז
געגאַנגען-געגאַנגען, געלאָפן-געלאָפן און האָט אים געבראַכט
— מיט אַ קוויטש, מיט אַ כריפּ, מיט אַ הייזעריקן הוסט —
צו דילענסי-סטריט. ער האָט קוים געקאַנט אויסשטייגן, ווייל
נייע מחנות אידן האָבן געשמורמט די קאַר ווי מ'שמורמט
אַ פעסטונג. נאָענט צו דער בריק און קווער צוץ איר האָט
מיט פאַרזיכטיקע טרימעלאַך פאַרבייגעמענצלט די קליינע
עוועניו-סי-קאַר, אַ דערשראַקענע און אַ פאַרצאַפּלטע, ווי אַן
אַלטע אידענע וואָס האָט מורא מ'זאָל זי ניט איבערפאַרן.
מיט אַ פאַר בלאַק ווייטער איז דורכגעקראַכן די צווייטע-
עוועניו-הויכבאַן מיט אַ טרוקענעם: „האַלאַ, בעני! וואָס
הערט זיך עפעס אין די ווייטע מקומות? ..“ — אין די ביכער
שטייט געשריבן, אַז די שמערן און די פּלאַנעטן האָבן זיך
יעדערער זיין וועג — מאַלט אַיך, אַכיסל אַ גרעסערן. נו,
און אַז אַ גרעסערן איז וואָס? עס קומט אויס, אַז דו נעמסט
אַ בילעט און זעצסט זיך אַוועק, לאַמיר זאַגן, אויף מאַרס'ן,
צי אויף יופּיטער'ן, וועסטו סוף כל סוף — סוף כל סוף —
— קומען צוריק צום אייגענעם פּלאַץ וואו דו האַסט זיך אויפ-
געזעצט. — ע, בעני, בעני מילגרוים, דו פּילאָזאָפּירסט! ביזט
קראַנק, בעני. גיי אַהיים, נעם-איינ אַ לעפל ביטערזאַלץ און
לייג זיך אין בעט אַריין. געדיינק, בעני! —

די ביטערזאַלץ האָט ניט געהאַלפּן. אין אַ פאַר טעג אַרום
האַט עס בענין אַ צי געמאַן צו סוואַרד-פאַרק, צו די קאַווע-
הייזער אין די קעלערס, צו איזי פּישלער'ן און זיינסגלייכן.

העכער אַרויף אויף איסמבראַדוועי, אַריבער דזשעפערסאָן-סטריט, איז וואו אַ מיר — אַ דאָקטאָר, און דער יאַחומדימ-שער „הכנסת-אורחים“ האָט פאַרנומען אַ גרויס הויז און די רעדאַקציע פון הומאַריסטישן וועכנטלאַכן „קיבעצער“ האָט זיך באַזעצט, און אַ וועגעטאַרישער רעסטאָראַן האָט זיך געעפנט, מיט אַ בילד פון לעוו טאַלסטאָי אין פענסטער. אַט דאָ, האָפּט בעני, וועט מיט דער צייט זיין זיי נע אַ מיר, מיט אַ מעשענער פּלאַטע. און אפשר אויך אַן אייגענער נעגער ביי דער מיר. דערווייל אָבער ציט עס אים מער צום סקווער ווי צו דער גאַס. אויסערלאַך האָט זיך דער סקווער ווייניק געענדערט: בלויז אַ שפּילפעלד פאַר קינדער איז אָפּגעצאַמט געוואָרן, און אַ פּאָויליאַן „פאַר מוטערס מיט בייביס“ האָט מען אויפגעשטעלט אויף דער מערבֿ־דיקער זייט פון קלאַמערשטדיקן פאַרק; נאָר קיין בוימער איז פאַרק זענען נאָך אַלץ ניטאָ, און דער פּאַנטאָן שטייט אַ פאַרשמאַכ-טער, מיט אַ פאַרטריקנטן גומען. טיפּער אָבער האָבן זיך זאַכן דאָ שאַרף געענדערט פאַר די פאַר יאָר. צום אַלעמ-ערשטן — די רוסישע רעוואָלוציע. וואו איז אַהינגעקומען די רוסישע רעוואָלוציע? .. דער קלוב פון די עס-ערן האָט זיך אויפגעלייזט — ניט געווען מיט וואָס צו צאָלן קיין דירה-געלט — און צוזאַמען מיט אים איז די רוסישע רעוואָלוציע ווי אַריינגעפאַלן אין אַ לאַך. אַגב, איז זי אין רוסלאַנד גופא אויך עפעס צעדריבלט געוואָרן צווישן די „דומעס“. אַפילו די רוסישע שפּראַך הערט מען פיל זעלמענער, און דער זשאַרגאָן איז געוואָרן אַ גאַנצער מיוחס: „אידיש“ רופן זיי אים. בינו לבנינו האָט דער נויאַרקער סאַציאַליזם, אונטער דער פירערשאַפט פון אַ פאַר גרויסע קעפּ, אָנגעהויבן ווערן

א סאָלידע, איינגעפונדעוועטע ביזנעס, בעת די אַנדערע איז מען האָבן גענומען גיין באַרגאַראַפּ. און בעת פריער איז די העכסטע געביידע אויפן סקווער געווען דאָס וויינגעשעפט פון יצחק גאַלדבערג — אַ איד וואָס האָט מיט זיינע אַנאַסן געשטיצט אַלע אידישע צייטונגען און זשורנאַלן — האָט איצט דער „פאַרווערטס“-בנין אַרויפגעשאַסן מיט עטלאַכע שטאַק העכער, און שלעפּוואַנגס האָבן נאַכאַנאַנד געפירט שווערע ראָלן פאַפיר צו זיין מיר, און אַן עולם איז שמענדיק געשטאַנען אַרום דער ברייטער וויטרינע פון קעלער און צו-געקוקט ווי אַ נייאינקע ראַטאַציע-מאַשין פינקלט און בליאַס-קעט אַזוי נגידיש און וואַרפט אַרויס אַזויפיל-און-אַזויפיל „פייפערס“ אַ שעה. אין די אַונטן האָט דער דאָך געמאַלדן דער וועלט מיט ריזיקע פייערדיקע אותיות אויף ענגליש און אידיש: **דזשואיש דעילי פאַרוואַרד — פאַרווערטס.** אַהאָ! דאָס איז שוין גאָר עפעס אַנדערש; מיזאַג, יאַקבי, אַז שרייבער מאַכן אַפילו אַ לעבן ביים „פאַרווערטס“, און אויך ביי די אַנדערע צייטונגען. געהערט אַ מעשה?

„אידיש“! האַמ...

און אַ פאַרטראַכטער איז בעני געגאַנגען אין די קאַפּייען, און דאָ האָט ער זיך ווידער אַנגעשטויסן אויף „אידיש“, נאָר אין אַן אַנדער געשטאַלט. ביי „שלום׳ן“, אויף די וויזשאַן-סטריט, פאַרזאַמלען זיך די עלטערע אידישע שרייבער, יענע וואָס האָבן זיך שוין געמאַכט אַ נאַמען און פאַרנומען אַן אַרט. זייער עובדא איז צו באַדויערן דעם איצטיקן צושטאַנד פון דער אידישער ליטעראַטור. וואָס פאַר צייטן זענען עס אַנ-געשטאַנען אויף אונדז! קאָן דען עמיצער פון די „וונגע“ אַנ-

שרייבן אַ שורה? אַז עס קלעפט זיך דאָך ביי זיי ניט אַ וואָרט צו אַ וואָרט. הוילע גראַפאָמאָניע. זיצן די עלטסטע פון איסטבראָדוועי און — נמנו וגמרו: מיט אונדז עקט זיך די וועלט. און ביי „גודמאָנען“ אין קעלער קומען זיך צונויף די יונגע, די אינגסטע און די זויגקינדער. דאָ לייענט מען זיך פאָך איינער העם אַנדערן לידער, כדי צו ווייזן וויאָזוי מ'דאַרף שרייבן; די זידלזוערטער זענען פרוג און באַוו-שאַווער, און עס פליען שמיינער אין מאַרים ראַזענפעלד'ן, רייזענ'ען, איינהאַרנ'ען, יהוּאַש'ן און פּרין'ן. לעצטנס זענען זיך אַנגעלאָפּן אינגלאַך פון גאַליציע און פון רומעניע — אַ דור אַ הונגעריקער, אַ דאַרשטיקער און אַ האַפּעריקער, וואָס ציט טראַדיציע ניט פון פּושקינ'ען צו באַלמאָנט'ן און בריוסאָוו'ן, וואָס פון זיי האָט ער כמעט ווי ניט געהערט, נאָר פון היינע'ן און שעללי'ן צו וואַלט ווהיטמאַן. און זיי אַלע צוזאַמען האָבן באַשלאָסן — „נמנו וגמרו“: מיט אונדז הויבט זיך אָן די וועלט.

איז ווי זשע האַלט עס מיט דער וועלט — הויבט זי זיך אָן אַדער זי ענדיקט זיך? — בעני האָט ניט געקאָנט דערגיין קיין טאַלס אין דער דאָזיקער פּראָגע; דערפאַר אַבער איז זיכער, אַז ביי די יונגע איז אַסך פּריילאָכער. אמת, דאָ באַרגט מען איינער ביים אַנדערן צען סענט אויף קאווע מיט „שימעל'ס קנישעס“, און אַפילו בעני אַליין איז אַ פאַר מאַל אַריינגעפאַלן מיט אַ האַלבן דאָלער, נאָר אַט דאָס איז עס טאַקע: קיינער קלערט ניט וועגן תכלית, מ'שלעפט זיך אַרום איבערן סקווער און איבער איסטבראָדוועי גאַנצע נעכט, און דאָס לימעראַרישע מיידל האָט זיך באַוויזן אין

לאַנד. דאָס איז בפירוש נ י ש מ די אַמאָליקע גענאָמינע, און אויך ניט די אַנאַרכיסטקע פון די קאָלאָניעס פאַר „פרייער ליבע“ — דאָס איז עפעס אַ נייע פרי, אָדער אפשר אַ בלום. קומען קומט זי פון ערגעץ דרויסן: פון דער באַלע- באַטישער היים, פון שאַפּ, פון אַפּיס. דער פּאָעט לייענט פאַר איר זיינע ליידער, נעמט ביי איר אַ פּאַר דאָלער פון צייט צו צייט — קיין בעל-תכלית איז זי אויך נישט — און דאָנקט איר אַפּ דערמיט, וואָס ער באַרימט זיך פאַר אַלעמען אַז ער איז מיט איר געשלאָפּן — צי דאָס איז אמת צי ניט. איזי פּישלער האָט בענין באַקענט מיט אַ מיידל וואָס האָט זיך גערופן ביטרים — די מיידלעך זענען דאָ געגאַנגען אויף זייערע ערשטע נעמען. ביטרים האָט געהאַט אַ שטאַלמע פּיגור אין אַ שוואַרץ-זיידענעם קלייד, אַ גלייכע נאָז און אַ ליינגלאַך פנים, מיט אַ שטריינגלאַכן אויסדרוק. אַ-אַטאָזוינס פּאַסט זיך אויסגעצייכנט פאַר אַ דאָקטערשע — אַסך בעסער ווי סידי! בעני האָט געבעטן איזי'ן אים פאַרשמעלן פאַר איר, און איזי, וועלכער האָט בענין גערופן חצי-דאָקטאָר, האָט אים טאַקע אַזוי פאַרגעשמעלט: חצי-דאָקטאָר בעני-דזשאַמין מילגרוים. ביטרים האָט געאַרבעט אין אַן אַפּיס פון די יאַהודישע צדקה-אַנשטאַלמן. זי האָט גערעדט האַלב ענגליש, האַלב אידיש, איז געווען העפלאַך, אַפילו פריינט-לאַך, נאָר צוריקגעהאַלטן, מעשה-ליידי, און בעני האָט זיך געצאַפּלט. ביים געזעגענען זיך האָט ער זי געבעטן קומען מאַרגן ווידער אין קאַפּי, און זי האָט האַלב צוגעזאָגט. נאָר אַז איזי פּישלער האָט אים שפּעט ביינאַכט, שפּאַצירנדיק אויף אַיסמבראָדוועי, דערציילט — אַזוי זיך, כלאַחר יד — אַז עמלאַכע זיינע באַקאַנטע האָבן זי שוין „געהאַט“, די דאָזיקע

ביטרים, האָט זיך בעני כנגבה אָנגעכאַפּט פאַרן האַרצן. אויף מאַרגן איז בעני געקומען מיט אַ קנייטש צווישן די ברעמען. ער האָט צערייצט געשוויגן דעם גאַנצן אָונט און שפּעטער, שפּאַצירנדיק מיט איר, האָט ער אין אַ פינצטערן ווינקל זיך פּלוצים באַנומען צוין איר לעפּיש און גראַב און האָט גע-קראָגן פון איר אַ פּאַטש פאַר דער טרחה. בעני איז אַוועק צוהיים, צו זיך אויף סטענטאַן-סטריט. ער וועט צוריקקומען אויף איסטבראָדוועי — אַה, יאָ! ער'ט שוין צוריקקומען — מיט אַן אייגענער מיר, מיט אַ מעשענער פּלאַטע, מיט אַ נעגער, מיט אַ... מיט אַ... — אַ קראַנקער פון גראַבער תּאוה, אַ דערצאַרנטער און אַ באַליידיקטער, האָט ער גע-שפּאַנט איבער דער גאַס, און דער פּרילינג איז אַלץ גע-האַנגען איבער דער שטאַט און האָט געגאַסן סם אין בעני'ס האַרצן, און דער טעם איז געווען פון סם החיים, און דער טעם איז געווען פון סם המות.

י.

בעני האָט געוואַלט פּראַקטיצירן אַ יאָר אַדער צוויי אין אַ שטאַמישן שפּיטאַל, איידער ער נעמט זיך שאַפּן אַן אייגענע פּראַקטיק, נאָר אין בעני'ס וועלענישן האָט געפּעלט אימפעט. מידי האָט אויסגעזוכט, טאַקע דאָ אויף סטענטאַן-סטריט, אַ פּריוואַט הויז וואָס איז געווען פּאַסיק פאַר אַ דאָקטאָר'ס אַפּיס: אין אונטערשטן שטאַק צוויי גרעסערע צימערן מיט אַ כרייטער רוקטיר צווישן זיי און אַ קיך אַריבערן קאַרידאָר, אויפן אויבערשטן — אַן עסצימער מיט צוויי קלענערע חדרים צום שלאָפּן. דאָס גרעסערע צימער, צו דער גאַס, האָט אויפ-

גענומען די פאציענמן : א פאָר סאַפּעס, עטלאַכע שטולן, א שאַפּע מיט ביכער; אינמיטן — אַ מיט מיט אַלמע נומערן פון דער „סאַטורדעי איוונינג פּאַסט“, „עוועריבאָדי'ס מעגע-זין“ און אַחוץ דעם — מ-נאָ, „אידיש“! — דער „אַמעריקאַנער“, די „צוקונפּט“, דער „קונדס“ און אַמאָל אַ פּרישער נומער „פאַרווערטס“ אַדער „וואַרהייט“. אויף די ווענט — בעני'ס מעדיצינישער אַטעסטאַט און אַ רעפּראָדוקציע פון רוימישן קאַליסעאַום. אין הינטערשטן צימער איז געווען בעני'ס קאַבינעט. ביים אַריינגאַנג איז געהאַנגען — דערווייל ניט קיין מעשענע פּלאַטע, נאָר אַ געפּאַרבט הילצערן שילדל. בעני איז געוואָרן אַ גאַנצער דאַקטאָר, און — סידי איז גע-וואָרן אַ דאַקטערשע.

אַ דאַקטערשע איז סידי געוואָרן איבערנאַכט און דורך-און-דורך. זי האָט זיך פאַרוואַנדלט אין אַ „ליידי“, מיט אַ שרינט אינמיטן קאַפּ, מיט די האַר איבער די אויערן אַרום אַ בלאַסן, ליינגלאַכן פנים, האָט זיך געקליידט אין שוואַרצן זייד און גערעדט שטיל און מיט ווערדע. בעני'ן האָט זי אַפילו אין פּערזענלאַכער ווענדונג גערופן „דאַקטאָר“. די ערשטע צייט, ווען מ'האַט זיך אויסגעקוקט די אויגן אויף אַ פּאַציענט, איז זי נאָך געגאַנגען אַרבעטן, נאָר אַביסל שפּעטער האָט זי איינגעזען אז עס פאַסט ניט פאַר אַ דאַקטאָר זיין ווייב זאָל אַרבעטן אין אַ שאַפּ, און האָט זיך שטיל ווי אַ שאַפּן אַרום-געשלייכט איבער'ן הויז, מיט די שליסלען ביים גאַרטל פון אַ וואַרעמען כאַלאַט. אַט דעם כאַלאַט האָט זי געטראָגן ווינטער און זומער, ווייל ס'איז איר שטענדיק געווען קאַלט, סידי'ן — דאָס בלוט האָט געפּלאַסן שוואַך אין די אַדערן

און איר פארמוטשעמער גוף האָט נאָכגעגעבן ווי אַ נאָכ-געלאָזענער שמריק. אָבער סידי האָט זיך ניט אונטערגעגעבן און האָט מיט שמילער עקשנות געפירט די באַלעבאָטישקייט. נישטמער, זי האָט זיך צוגענומען אַ „גריין“ פּויליש שיקסל צו העלפן אין דער אַרבעט.

דאָס ערשטע יאָר איז עס געגאַנגען שלעכט. נאָך עטלאַכע וואַכן וואַרטן האָט זיך באַוווּן אַ אידענע מיט אַ געשוואַלע-נער באַק. סידי האָט זי אַריינגעפירט אין אויפנעם-צימער און געלאָפן אַנוואַגן בעני'ן. דער דענטיסט האָט די אידענע געשיקט צום דאָקטאָר: מ'דאַרף איר אַרויסנעמען עטלאַכע ציין, אָבער מ'קאָן ניט — עפעס איז דאָרטן ביי איר אין מויל. בעני האָט ניט געוואוסט וואָס צו טאָן מיט דער אידענע'ס מויל, אָבער — „דו ביזט אַ דאָקטאָר, בעני, דע-מ-מיט!“ — דער רוח, הייסט עס, זאָל עס נעמען — האָט ער איר אַ שמיר געטאָן אין מויל מיט יאָדינע און גענומען אַ דאָלער. און ווידער זענען אַוועק עטלאַכע וואַכן, ביז עס איז געקומען אַ ווייבל מיט אַ אינגעלע, און מאַן מיט אַ ביי-דער-מאַשיין-צעקוועטשטן פינגער, און נאָך עפעס אַ ווייבל וואָס ווייסט ניט וואָס איר איז, נאָר זי איז קראַנק, זייער קראַנק: זי איז שוין אויסגעווען ביי כל'ערליי דאָקטוירים, און זיי האָבן איר ניט געהאַלפן, איז אפשר וועט דער דאָקטאָר מילגרוים... — לאַזט זיך אויס, אַז דעם דאָזיקן ווייבל האָט בעני „צוגעטראָפן“, און עס האָבן זיך ביסלעכווייז אַנגעהויבן ווייזן אַנדערע פּאַציענטן, מייסטנס פּרויען. בעני'ס מינע איז געוואָרן זיכערער, און אַז ער פלעגט פאַנאַנדעררוקן די טיר פון זיין קאַבינעט כדי אויפצונעמען אַ חולה האָט

ער געקוקט אזוי שמררינג און שווינגנדיק, אז מ'האָט גלייך פארשטאַנען אז מ'האָט דאָ צו טאָן מיט אַ וואַזשנעם דאָק-טאָר. דאָס אויפנעם-צימער האָט זיך אָנגעהויבן אָנצופילן אין די אַפּים-שמונדן. בעני האָט ביי זיך אין קאַבינעט גע-קנייטשט פעטע ווייבערשע לייבער מיט זיינע לעפּישע, שוויסיקע פינגער, האָט געעפנט וואונדן, געברענט אַנטצינד-טע מאַנדלען — דעמאָלט איז נאָך ניט געווען די מאַדע פון שניידן מאַנדלען — און, דער עיקר, פאַרשרייבן פלעשעלאַך, פראַשקעלאַך, פילן און טאַבלעטן, וואָס דאָס אַלץ האָט ער געהייסן קויפן ביי צימערמאַנען אין אַפטייק — דוקא ביי צימערמאַנען: „אַ ראייעלער פלאַץ, ע... ע... אַנדערשוואו קאָן מען אייך געבן דער-רוה-ווייסט-וואָס, ע... ע...“. איינמאַל אין חודש האָט ער מיט צימערמאַנען געהאַט אַ השבון — עפעס אזא מיין השבון האָט ער מיט צימערמאַנען געהאַט. אַחוץ דעם אַלעם האָט ער עפּטער און עפּטער געמאַכט ווייטן צו בעט-חוליים אַהיים.

פון סטענטאַן-סמריט ביז איסטבראָדוועי איז צווישן פינף און צען מינוט גאַנג — בעני האָט זיך געגעבן פינף יאָר צייט צו דערגרייכן פון דער ערשמער צו דער צווייטער. אַ ביליקע געגנט, סטענטאַן-סמריט. אַ לייטישער דאָקטאָר דאַרף זיין אויף איסטבראָדוועי. פאַראַן אַזעלכע וואָס האָבן דערלאַנגט אַזש אויף מעדיסאַן-עוועניו. נאָר דערווייל איז די נאָענטסטע סטאַנציע איסטבראָדוועי. דער בעסטער וועג איז זיך צו ספעציאַליזירן — אויגן, אַשטייגער. ס'איז ציכטיקער, מ'דאַרף זיך ניט אַזויפיל פאַטשקען, און אויגן — אַהאָ, אויגן פאַר-לאָזט מען ניט!.. אַגב, קאָן מען ביי ברילן עפעס מאַכן פון

דער זייט... דר. מילגרוים האָט אַפילו געקויפט די נויטיקע אַפאַראַטן צו עקזאַמינירן אויגן, אַ גאַנג אַפּטאַלמישע גלעזער, קאַרטן מיט ציפערן און בוכשטאַבן און האָט זיך געפרוּאוּט נעמען לייענען ביכער וועגן קראַנקהייטן פון די אויגן. אַכער די ווייכער האָבן געהאַלטן אין איין קומען, און — ווער האָט עס צייט און געדולד פאַר ביכער ? און דאָ איז שוין דאָס צווייטע יאָר אַז אין איראַפּע גייט-אַן די מלחמה, און „אַמעריקע“ מאַכט גוטע געשעפטן. אַ שלעכטע זאַך, מלחמה. וואָס קאַנען זיי זיך דאַרט ניט צעטיילן ? און בעני, וועלכער האָט צו יענער צייט געקויפט אַ פאַר הייזלאַך ערגעץ אין ברוקלין, האָט זונטאַג צו מיטאַג גערעדט ביים טיש פאַר סידי'ן און דושאַר'ן :

— מלחמות ווילט זיך זיי פירן. כאַ'לטן זיי דאַרט בעסער געאַרבעט, נישט אַרומגעגאַנגען מיטן שטעקעלע, וואַלטן זיי ניט באַדאַרפט זיך אַרומשלאַגן איינער מיטן צווייטן. אַמע-ריקע וועט, נישקשה, אין דער מלחמה ניט אַריין — אַמע-ריקע האָט אַנדערע זאַכן וואָס צו טאָן, און פּרעזידענט וויל-סאָן וועט ניט דערלאָזן.

— אַט דאָס טענה איך דאָך, — האָט דושאַן מיט דרך-אַרץ באַשטעטיקט, — אין אַמעריקע איז די ערשטע זאַך ביזנעס. ניין אפּשר, דאָק ?

דר. מילגרוים איז געבליבן אַ ווילע צעטומלט. ער איז לעצטנס געוואָרן באַריידעוודיקער, און ריידן רעדט ער אין נאָז, מיט אַ פאַרצויגן געפיעשטשעט ניגונדל. נאָר ער האָט ניט ליב אַז מ'פאַלט אים אַריין אין די רייד — דאָס צעמישט

אים די געדאָנקען, און דערנאָך איז אים שווער זיי צונויף-צונעמען. ער איז געזעסן אַ וויילע און געמאַכט מיט די ליפן ווי ער וואָלט מיט זיי קייען, און אויף זיין קאָפּ האָט געשיינט דאָס פליכל וואָס האָט זיך איצט גענומען אויס-ברייטערן.

— מלחמות... רעוואָלוציעס... אַמעריקע דאַרף דאָס ניט. אין אַמעריקע מאַכט די רעגירונג אַליין רעוואָלוציעס. אָט, פּרע-זידענט ווילסאָן... וואו האָט מען געהערט, דער קאָפּ פון אַ גרויסער מלוכה זאָל אַזוי ריידן? ווילסאָן איז דער גרעסטער רעוואָלוציאָנער. ער'ט שוין זען... מ'זאָג.

ער האָט זיך מיטאַמאָל ווי אויסגעלאָשן און זיך איינגעהוי-קערט. אָט די שמעכעניש אין זייט, אין בוך, אין רוקן — פון צייט צו צייט קערט זי זיך אום. ניין, ער'ט זיך ניט לאָזן שניידן. שניידן גאָר! און אַז ס'ווערט אים שלעכט, לייגט סיידו קאַמפרעסן, און בלית ברירה נעמט ער אַביסל מאַרפּין.

יא.

דזשאַו איז געקומען צום דאָקטאָר בעטן ער זאָל אים פאַר-שרייבן אַ פאַר ברילן: ער נעמט זיך אַרויס די אויגן אין דעם קעלער זיינעם! מיט ברילן וואָלט ער אודאי געזען בעסער. בעני איז געוואָרן אומגעדולדיק:

— איך האָב אייך שוין וויפיל מאל געזאָגט אַז איר דאַרפט ניט קיין ברילן. דער חסרון אין אייערע אויגן איז אַזעלכער,

אז ברילן קאנען אייך ניט העלפן. איר מאַרט זיך ניט גע-
פינען אין אַ פינצטערן קעלער, אַט וואָס.

הערסט, אַט דאָס אײַדאָך די מעשה. דזשאָו האָט איצט זיין
ביכערגעשעפט אין אַ קעלער אויף דער פערטער עוועניו
ביי דער צוועלפטער סטריט. ער האָט אַסך ביכער, וואָס
ער שאַצט זייער צאָל פאַרשיידן: אַמאָל פינף טויזנט און
אַן אַנדערש מאָל — אודאי צוועלף טויזנט, לויט דער שטי-
מונג. אַט ווען ער וואַלט האָבן אַ פינף הונדערט דאָלער מוזמן,
וואַלט ער גענומען אַ קלייט, אַן אַפענע קלייט צו דער גאַס,
און דעמאָלט — אַהאָ! דער דאָק וואַלט זיך געמעגט פאַר-
גינגען אַ קוק טאָן אויפן געשעפט פון דזשאָרדזש ד. סמיט —
וואָסערע גרויסאַרטיקע הערן און דאַמען עם קומען אַהין
אַריין! און אַט דער ראָזענבאַך — אַכצן טויזנט מאָלער
האַט ער באַצאָלט פאַר אַ ביכל. דער דאָק הערט? — פאַר
אין ביכל. און — הערט אַ מעשה! — פאַראַן אַ בוכהענד-
לער אַן איטאַליענער, גאַליאַני, האָט ער אַ — דער דאָק וועט
זיך גאָר ניט גלויבן — אַ „צאינה וראינה“ האָט ער —
בנאמנות, אַ ווייבערשע „צאינה וראינה“, אויף אידיש; ער
קאָן זי גאָר ניט לייענען און האָט זיך נאַכגעפּרעגט וועגן איר
ביי אים, ביי דזשאָוין — איז אַט, וויל ער פאַר דער „צאינה
וראינה“ צוועלף הונדערט מאָלער, כאַ-כאַ! אַ גויאַישער
קאַפּ, וואָס איז דאָ פאַראַן וואָס צו ריידן. אַט ווען ער,
דזשאָו, וואַלט געהאַט אַ פיר-פינף הונדערט מאָלער —

און אז דער „דאָק“ האָט זיך אַלץ געמאַכט ניטפאַרשטייענ-
דיק, האָט זיך דזשאָו אָנגענומען מיט מוט און דירעקט גע-

בעטן אַ הלואה, אויף וואָס דר. מילגרוים האָט געענטפערט אז ער קאָן ניט — זיין געלט איז פאַרבונדן אין „ריעל עסטייט“ — אין הייזער און ערד-חלקים אין ברוקלין און קוני-איילענד. נו, אז „פאַרבונדן“ איז דאָך ניט שייך... דזשאָן איז געוואָרן אומעטיק. ביים אַוועקגיין האָט ער געזאָגט :

— פונדעסטוועגן... ווען דער דאָק וואַלט וועלן... איך מיין — שיקט זיך עס, אז ברילן זאָלן טאַקע גאַרניט העלפן ?

ער האָט, אפנים, געוואַלט זאָגן עפעס אַנדערש, נאָר אויף דער צונג זענען געקומען די ברילן. אגב, האָט זיך אים טאַקע ניט געגלויבט : אַלעמען העלפן ברילן ; וואָס איז ער, דזשאָן — ערגער פון אַנדערע מענטשן איז ער ? דער סוף איז געווען, אז ער האָט זיך אַליין געקויפט אַ פאַר ברילן. ער האָט זיי געפונען אויף אַ שטופּוואַגן אין אַרמזשאַרד-סטריט. הונדערטער ברילן זענען דאָרט געווען — דאָ מוז זיך געפינען עפעס אויך פונזיינעטוועגן. ער האָט אויסגע-קליבן אַ פאַר מיט גרויסע, קיילעכדיקע לינדזנפאַרמיקע גלעזער. פינפאַונדרייסיק סענט! משוגע מיינע שונאים — פאַרוואָס קומט אַזויפיל געלט פאַר אַ פאַר ברילן ? ! דער פאַרקויפער האָט זיך גע'עקשנ'ט : פאַראַן אין זיי מער גלאַז ווי אין אַנדערע דריי פאַר. דזשאָן האָט געטראָגן די ברילן — און אים האָט זיך געדאַכט אז ער זעט אין זיי בעסער. כ'לעבן, בעסער. וואַדען ? וואָס הייסט דוקא פאַר אים זענען ניטאָ קיין ברילן אויף דער גאַנצער וועלט ? ...

יב.

סיידן גייען אויס די כוחות.

סיידי האָט „דערגרייכט“ פיל מער ווי איר האָט זיך גע-
 חלומ'ט. זי איז אַ דאָקטערשע, האָט אַ הויז, איז גאָנץ פאַר-
 מעגלאַך. אַט, קינדער אפשר וואָלט ניט געשאַדט צו האָבן
 — אַבער ניין, ניט פאַר אירע כוחות האָבן צו טאָן מיט
 קינדער. זי האָט דאָך „דעם דאָקטאָר“, וואָס איז מער אַ
 קינד ווי אַ מאַן. ער האָט אפילו אַמאָל יאָ עפעס אַ מורמל
 געטאָן, אַבער ס'איז נאָך אַ פראַגע ווער ס'איז שולדיק...
 ניין, מ'קאָן זאָגן — ס'איז איר גוט, סייד'ן. נאָר וואָסדען?
 זי האָט קיין כח ניט צו לעבן. „דער דאָקטאָר“ זאָגט, זי
 איז בלוטאַרעם, זי דאַרף „אייזן“, דאַרף זי — נו, איז עסט זי
 ראַזשינקעס, אַבער... לסוף איז איר געוואָרן אזוי שווער צו
 פירן די באַלעבאַטישקייט, אז מ'האַט געמוזט זוכן אַן עצה.
 אויף די „גרינגע“ שיקסלאַך קאָן מען זיך ניט פאַרלאָזן: זיי
 טויגן ניט צו קיין זאַך, און דערצו „אַמעריקאַניזירן“ זיי זיך,
 און אַלע מאַנטאַג און דאַנערשטאַג דאַרף מען זוכן נייע. ניין,
 זי מוז האָבן אַ מענטשן וואָס מ'קאָן זיך אויף אים פאַרלאָזן.
 האָט זיך געמאַכט די מיסעס ראַבינס.

די מיסעס ראַבינס איז אַ פרוי פון אַ יאָר צוויי-דריי-און-
 פופציק, מיט אַ גרויען קאַפּ איבער אַ פרישן, ראַזיקן פנים,
 אַ גידעריקע, אַ קיילעכדיקע, אַ גלאַטינקע און אַ שיינינקע.
 מיסעס ראַבינס „האַט זיך אַרויסגעכאַפט פונם באַלשע-
 וויסטישן גיהנם“ און איז געקומען קיין אַמעריקע צו אירע

פאַרהייראַטע טעכטער. זי קומט פון טאַגאַנראַג, קומט זי, וואו איר מאַחן איז געווען אַ פּערוואַי-גילדיאי-קופיעין, איי-דער די באַלשעוויקעס האָבן אים ראַזאַריאַיעט און ער איז געשטאַרבן פון האַרצווייטיק. דאָרט האָבן זיי געפירט זנאַ-קאַמסמווע מיט די בעסטע רומישע סעמעיסמוועס, מ'האַט גערעדט נאָר רומיש — אידיש האָט זי זיך „אויסגעלערנט אין אַמעריקע“ — זי האָט געלייענט פּושקינען, טאַלסמאַ'ים „אַננאַ קאַרענינאַ“ און שפּילהאַגענ'ים — זי האָט געזאָגט: „שפּילהאַגענ'ים“ — „אַ טשאַם שמשעבעמאַלע לאַסטאַמאַשקאַ“. אַה, עס איז געווען אַן אַהנדער וועלט, אַהנדערע צייטן. דאָ איז אַמעריקע, ווידער, איז אַזוי: די טעכטער וואַלטן פאַר איר קיין צען זעק באַרשמש ניט גענומען, עס איז נאָר „מאַ-מאַמשקאַ“ און „מאַמאַמשקאַ“, און יעדע שלאַגט זיך פאַר איר און וויל זי נאָר האָבן ביי זיך, נאָר צו וואַס דאַרף זי דאָס? זי וויל בעסער זיין סאַמאַסטאַמעלנע, אַז קיינער זאַל איר קיין דעות ניט זאָגן, און אַז טאַמער רעדט מען אַמאַל אויס אַ וואָרט — מ'איז דאָך אַ לעבעדיקער מענטש! — זאַל קיי-נער ניט טענה'ן אַז זי פאַרקלאַהפט די קעפּ... וועט זי זיך זיין מיט זיי גוטפריינט פונדערוויימן. אדרבה, וואָס זאָגט דער גאַספּאַדין דאָקטאָר — נישט אַזוי?... ווען עס מאַכט זיך עפעס אַ לייטיש הויז, מיט אינטעליגענטע מענטשן, איז פירן די באַלעבאָהטישקייט פאַר איר ניט קיין שווערע זאָך — זי האָט אינדערהיים געפירט אַ כאַזיאַיסמווע אויף אַהלע אירע פריינט געזאָגט געוואָרן. וואַשן די דילן — דאָס, זעט איר, וועט זי ניט, דערצו איז נאָך ניט געקומען, אַכער איינקויפן, אַביסל צוראַהמען דאָס הויז און אַפּקאַכן אַ גוטן מאַלצייט — פאַרוואָס ניט?

דר. מילגרוים איז אביסל פארמשאדעט געווארן פון אירע רייד און פון איר אַדעסער אויסשפראך, און האָט איבערגע-לאָזן דעם גאַנצן ענין צו סידי'ן. איבריגנס, עס איז געווען צו זען, אַז מיסעס ראַבינס איז אין תּוך אַ גוטע נשמה, און סידי האָט באַשלאָסן אַז מ'וועט זיך איינלעבן. אַן איבעריק צימער פאַר איר איז פאַראַן, און וואָס איז שייך די דילן — איינמאַל אין וואָך וועט קומען אַ נעגערטע העלפּן אין דער אַרבעט, און וועט וואַשן דאַרף מען דאָך אויך, איז... —

נאָר אַז סידי האָט צוגענומען איר האַנט פון דער באַלעבאַ-מישקייט האָט זי זיך ערשט דערפילט אַזוי שוואַך, אַז ציימנ-ווייז איז איר שווער אַ ריר צו טאָן מיט אַ פינגער. זי שלעפט זיך אַרום איבערן הויז שטיל-שטיל ווי אַ קראַנקע הונ, אַדער זי זיצט שמונדנלאַנג אין אַ מיפּן, ווייכן שמוּל מיט האַלבפאַרמאַכטע אויגן און הערט זיך צו צון עפעס וואָס קומט פאַר אינווייניק אין איר. אין די אַוונטן, מאַכט זיך, שטעלט זי אַן די ראַדיאָ, נאָר פון דזשעז דרייט זי האַס-טיק אַוועק דעם קנאַפּ. סידי קאָן זיך נאָך אַלץ ניט „אַמע-ריקאַניזירן“.

יג.

דאָס הילצערנע שילדל ביי דער טיר איז שוין אַזוי געבליבן. עס איז נאָך צוגעקומען אַן אויפשריפט אין פענצמער, אין ענגליש, מיט אותיות פון גאַלדבלאַט: בענדזשאַמין מ. מילגרוים, מ. ד. דער מ. וואָס לייענט זיך „מי“, איז זיך געווען גלאַט אַזוי, ווייל קיין צווייטן נאָמען האָט בעני ניט

געהאַט, נאָר אזוי איז שוין דער איינפיר אין אַמעריקע:
 דער ערשטער נאָמען, דער איניציאַל פון צווייטן און „די
 פאַמיליע“. בענדזשאַמין „מי“ מילגרוים — דזשיקאָב „פי“
 אַדלער — דזשאַתן „די“ ראַקעפּעלער. הַמ...

די וועלט האָט גענומען לעבן צו האַסטיק און טומלדיק פאַר
 דר. מילגרוים/גוסט. מ'פליט אין דער לופטן, מ'שפילט און
 מ'זינגט פאַר אייך אַן דראַמ, און מ'רעדט שוין פון זען פונ-
 דערווייטן. היינט די מלחמות, די רעוואָלוציעס, דאָס באַוואַ-
 פענען זיך און דאָס „אַנמוואַפענען זיך“ — כ'מין, וואָס
 מראַכטן זיי זיך מיט דעם אַלעס? און יענע דאָרטן, אין רוס-
 לאַנד, זענען גאָר פון זינען אַרונטער!

— אַט דאָס איז סאָציאַליזם? ... — גיט ער דזשאַוין צו פאַר-
 שטיין. — סאָציאַליזם איז געווען ביי אונדז, ביי די עסערן.

— יעס, סער, — באַשמעטיקט דזשאַו מיט זיכערקייט.
 סאָשעליזם... סאָשעליזם איז גאָר עפעס אַנדערש.

דערצו — דער ציוניזם. די באַלפור-דעקלאַראַציע האָט אים
 געגעבן ווי מיט אַ האַמער איבערן קאָפּ. הייסט עס, איז
 עס דאָך יאָ עפעס אַן ענין. דאָס דאַרף מען באַטראַכטן.
 עפעס בויען זיי דאָרט אַזעלאַכס. און — יאָ: זיי באַגייען
 זיך דאָרט אַן דעם זשאַרגאָן. אַז ער האָט דאָך אפילו קיין
 גראַמאַטיקע גיט, דער זשאַרגאָן! צוריקשמועסנדיק: „היום
 תאַמצנו“ און „וויפיל קאָסט אַ פונט ציבעלעס“... דאָס לשון
 פון כהן-גדול אין דער עזרה און „ווייבעלאַך: בולקעלאַך —
 באַבקעלאַך — בולבעלאַך — בעבעלאַך!“ — עס איז מאַדנע.

אויך דאָס דארף מען באַטראַכטן.

נאָר טראַכטן איז אַ טרחה.

זיין פליך האָט זיך ביסלאַכווייז צעגאַסן איבערן גאַנצן קאַפּ און האָט אים איבערגעלאָזן בלויז אַ קרענצל האָר ביי די ברעגן, פון שלייף צו שלייף. די קרוין האָט געלבלאָך גע- גלאַנצט ווי אַלמער העלפאַנטביין און ביי די זייטן האָבן אַרויסגעשטאַרצט בערגלאַך, מעמפע הערנער, שישקעס. דער פליך האָט געמאַכט זיין פנים פאַרענדיקטער, באַשטימטער, ווי די האָר וואַלטן געווען אָן איבעריקע זאַך, און דער גאַנ- צער געווינקלטער קאַפּ האָט אויסגעזען גאונ'יש, סאַקראַמיש. געהאַלטן האָט ער אים געוויינלאַך אַביסל געבויגן פאַרויס, ווי אָן אַקס וואָס קלייבט זיך נעמען עמיצן אויף די הערנער.

צווישן וויזט און וויזט כאַפט ער זיך אַמאָל אַרײַן צו דוּשאַוין אין קעלער. ניין, דר. מילגרוים „כאַפט“ זיך ניט — ער „דערשיינט“ פאַמעלאַך און וואַזשנע ביי דער טרעפּ, באַטאַפט די ביכער אויף די מישלאַך, לאַזט זיך אַראָפּ אינ- זײַניק. מיט וואָס מענטשן פאַרנעמען זיך דאָס ניט! מ'שרייבט ביכער וועגן קעץ — וועגן מאַכאַק — וועגן פינ- גערלאַך — וועגן די אַקעאַנישע אינדזלען — וועגן „פּסיכי- שער פאַרשונג“. פּסיכישע פאַרשונג, אַה? וואָס, אייגנטלאַך, מיינט מען דערמיט? איינמאָל האָט ער דערמאַפט עפעס אַ ביכל מיטן נאָמען: „רעימאַנד“. אַ ראַמאַן, מסתמא. הערט אַ מעשה: ס'איז געשריבן פון אַליווער לאַדזש — סער אַליווער לאַדזש, דעם גרויסן פיזיקער. סער אַליווער לאַדזש שרייבט ראַמאַנען? ! ניין. ס'איז ניט קיין „פיקשאַן“. ניין, ס'איז נאָך איבערראַשנדיקער. ס'איז — ס'איז פשוט

אומגלויבלאך. „רעימאָנד“ איז דאָס זיינער אַ זון, דעם וויסנשאַפּטלער'ס אַ זון, וואָס איז געשטאַרבן אין דער מלחמה. איז דערציילט אַליווער לאַדזש, וויאזוי ער קאַמוניקירט מיט זיין זון — פון יענערוועלט. ערנסט, אַזוי דערציילט ער. דאָס איז אינטערעסאַנט. נאַכאַמאָל: איז עס טאַקע דער-זעלבער אַליווער לאַדזש וואָס — נו דער עטער, און אַזוי ווייטער.

ער האָט גענומען דאָס ביכל אַהיים.

י.ד.

פּורים-צייט האָט סידי געגעבן אַ פאַר הוסטלאַך, האָט זיך אַריינגעלייגט אין בעט „מיט היין“ און אויפן צענטן טאַג איז זי געשטאַרבן. אַז מ'איז צוריקגעפאַרן פון דער לוייה, האָט דזשאָו אָפּגעשטעלט די קאַרעטע ביי דילענסי-סמריט, איז אַרויסגעקראַכן אויפן טראַמוואַר און האַלטנדיק דאָס טירל אָפּן אַ וויילע האָט ער געזאָגט: „כ'מין — איז דאָס אַ דרך, אַה, דאָק? אַט אַזוי פירט עס גאָט זיין וועלטל, אַה, דאָק?“ — אויף וואָס דר. מילגרוים האָט אַ קיי געטאָן מיט די ליפּן און אַרויסגערוקט די אונטערשטע ווייט פאַרויס. דזשאָו האָט צוגעמאַכט דאָס טירל פון דער קאַרעטע און האָט זיך אַוועק-געשלעפּט צו זיין קעלער מיט ביכער. —

די קאַרעטע איז געבליבן שטיין ביים דאָקטאָר'ס טיר, נאָר ער האָט זיך ניט גערירט פון זיין, ביז דער טרייבער האָט זיך אויף אים אומגעקוקט אין פאַרלעגנהייט און מיסעס-ראַ-

בינס איז אים אַרויס אַנטקעגן צו דער מיר פון הויז. דע-
מאַלט האָט ער שווער און אומגעשיקט אַרויסגעקלעמערט
פון דער קאַרעטע און איז אַרויפגעגאַנגען אויף די פּאַר שטיי-
נערנע טרעפּלאַך.

קיין פּאַציענמן זענען נישט געווען: מיסעס ראַבינס האָט זיי
משלח געווען. זי האָט אויך אָפּגעזאַגט פאַר היינט אַלע רופן
דורכן טעלעפּאָן. דערנאָך האָט זי זיך אומרוואַיק געפּאַרעט
אין קיך: דער דאָקטאָר איז נישט אַרויס פון זיין צימער, און
וואָס ער טוט דאָרטן ווייסט זי נישט.

זעקס אַזויגער האָט זי אים גערופן צום טיש עסן. ער איז
אַרויסגעקומען אַ שווייגנדיקער, אַ פאַרשלאָסענער, האָט אין
באָדצימער לאַנג געוואַשן די הענט מיט זייף און ביים טיש
האַט ער געגעסן זיין זופּ מיט דער ניקטערער מינע פון אַ
מנחם-אַבל ביי יענע מ'ס אַ שבעה. אינמיטן עסן האָט
מיסעס ראַבינס נישט געקאָנט אויסהאַלטן דאָס שווייגן און
האַט אָנגעפּאַנגען דערפון וואָס זי האָט זיך צעוויינט. דר.
מילגרוים האָט זי אָנגעקוקט דערשראָקן און מיט אַן אָפּן
מויל, איז אויפגעשטאַנען פון טיש און איז אַוועק צו זיך אין
צימער. שפעטער-צו האָט ער עטלעכע מאָל פאַרויכטיק
אַרויסגעשמעקט דעם קאַפּ פון מיר, און אַז די מיסעס ראַבינס
איז אַרויס אויף אַ פאַר מינוט פון הויז, האָט ער זיך אויף
שנעל אַראָפּגעכאַפּט אין קיך, האָט אַרויסגענומען פון אייז-
קאַסטן דאָס ערשטע שטיקל פּלייש וואָס איז אים געקומען
צו דער האַנט און איז אַוועק מיט דעם צוריק צו זיך אין
צימער. —

אויף מאַרגן האָט ער זיך צוריק גענומען צו זיין רומין-ארבעט. ער האָט אויפגענומען פאַציענטן ביי זיך אינדער-היים. ביימאָג, בעת ער האָט געמאַכט זיינע וויזיטן, איז ער געגאַנגען איבער דער גאַס ווי אַ קאַליעגעוואַרענער זיי-גער: אָט האָט ער זיך געשלעפט פאַרטראַכט און צעטומלמ, און אָט האָט ער געשפּרייזט פעסטער און האַפּערדיקער ווי אלעמאַל. אין אַוונט איז ער אַוועק אויף בראַדוועי אין אַ קינעמאַטאָגראַף — דאָס ערשטע מאַל אין יאָרן. ער האָט געמאַכט דעם איינדרוק פון איינעם וואָס איז ניט געוויינט צו טרינקען — נאָך אַ פאַר גלעזלאַך שנאַפּס: ער קאַן זיך צעלאַפּן אַן אַ פאַרוואַס, אויב ער וועט זיך ניט פאַנאַנדער-וויינען.

יה.

דער פּרילינג איז געקומען צו לויפן פּרי, אַ צעטראַגענער און אַ קאַפּריזונער. שבת ביינאַכט האָט עס גערעגנט, און ערגעץ ווייט האָט אַ דונער געמורמלט, גלייך אינדערפּרי איז די זון אַרויס מיט אַ היץ, און אַזייגער עלף איז דער הימל שוין ווידער געווען פאַרוואַלקנט. נאָך די קורצע זונטאַנדיקע אַפּיסשמונדן, האָט זיך בעני אַוועקגעלאָזן אויסקוקן דאָס לאַנד וואוהין ער וועט איצט אַריינדריינגען און עס באַ-צווינגען.

דילענסי-סטריט. דר. מילגרוים איז דאָ פאַרכייגענאַנגען טויזנטער מאַל — וואו זענען געווען זיינע אויגן? די ברוק-לינער טראַמוואַיען זענען פאַרפאַלן געוואָרן: מ'האַט איבער-

געבויט דעם צוגאַנג צו דער בריק, און די ברוקלינער ליניעס האָט מען אַראָפּגעלאָזן ערגעץ אין דער ערד אַרײַן. מ'האַט געפלאַנצט ביימלאַך אין דער מיטליניע פון דער גאַס, און זיי אַרומגעצאַמט מיט אייזערנע גראַמעס, אָבער פונקט ווי אין סוואַרד-פאַרק האָבן די ביימלאַך דאָ ניט געוואַקסן. ניט געוואַקסן. ביימער געדייען ניט אין דער גאַנצער געגנט — ניטאַ אויף מיילן אַרום קיין געזונט ביימל. מאַדנע. אויס-גענומען די בריק, זעט די גאַס אויס אָפּגעבאַרעט, ווי אָפּגע-בליאַקירט פון געברויך.

דורך עסעקס-סטריט האָט ער זיך געשניטן צו איסטבראָדוועי. ברום-סטריט. גרענד-סטריט. דאָ ווידמענען זיך מענטשן ווי שרצים, ווי... אינסעקטן. קראַמען און שמעלן מיט אַלץ אין דער וועלט, און די סחורות זענען פאַרשטויבט, פאַר-פליגנט, פאַר... פאַרדאַסמ. אויף עסעקס-סטריט — רוסישער מאַבאַק און גערויכערמע פיש. אַט איז די „פאַבליק-סקול“ ביים ווינקל פון סוואַרד-פאַרק. די אינגלאַך — ער וואַלט געמעגט שווערן, אַט דאַס אינגל האָט ער דאָ געזען שפילן באַל מיט פופצן יאָר צוריק... ער איז אַרויס אויפן סקווער. מײן גאַט! —

די ביימלאַך זענען געוואָרן דאַרער, דער פאַנטאַן טריקענער, דער ברוק מער צעגראַבן. אויף די ביינק דרימלען אַלמע לייט אַדער שלעפּן זיך פויל פון און צום עפנטלאַכן אָפּ-טרעט אין פאַויליאָן. אויף דער גאַס אַליין — ווייניק מענטשן. שטיל. טויט. דער סקווער איז — טויט.

בעני האָט זיך אַוועקגעלאָזן אַרויף מיט איסטבראָדוועי. אַט

איז די אַפטיילונג פון דער שטאַטביבליאָטעק. אידיש יונג-וואַרג פלעגט זיך דאָ אַמאָליקע יאָרן אויפהאַלטן ביז שפּעט אין אַוונט, ווי אין אַ קלויז. איצט איז דאָ שימער. קעגן-איבער שטייט נאָך אַלץ דער טוימער בנין פון „עדיוקיישאַ-נעל עללאַיענס“, ווי אַ פאַרגעסענער קבר. נישטאָ די קלובן, נישטאָ דער „הכנסת-אורחים“, פון די דאָקטוירים איז גע-בליבן איינער אַדער צוויי — אַט, דאָס באַקאַנטע אַפטישע געשעפט שמעקט נאָך אין קעלער. די ווענט פון די הייזער זענען אַפגעשיילט, אַפגעריבן, שמוציק, ווי געפּסל'טע בנינים וועלכע עס לוינט זיך ניט אַפצופרישן. איסטבראָדוועי איז אַ יורד וואָס איז געוואָרן ניטבליז פאַררעמט, נאָר אויך — פאַרלייזיקט.

א ו י ס איסטבראָדוועי.

מיט אַן אויסגעצויגענעם פנים און אַן אַראַפּגעהאַנגענער ליפּ האָט זיך בעני אומגעקערט צוריק צום סקווער. אַמאָל האָט דאָ געקאַכט ווי אין אַ קעסל, און מיטאַנצייט האָבן די גע-שרייען פון די צייטונגסאינגלאַך געשפּאַלטן די הימלען. דאָ איז אויך, ווי דער אויפרייס פון אַ באַמבע, אַנטשמאַנען די „פרייהייט“: זי האָט געצישט און געשפיגן מיט פייער, און דאָס לעבן אַרום איז דעמאָלט געווען געוואָרן שאַרפּער און פיקאַנטער ווי אַלעמאָל. דער סקווער האָט געהאַט אַנגע-הויבן באַקומען אַ פנים, אַ אידיש פנים — מיט יאָרן צוריק. מ'האַט זיך געקאַנט מאַלן, אז אין הונדערט יאָר אַרום — ניין, פאַר ווילנער שולחויפן איז די צייט פאַריבער, אַבער עפעס אַזוינס האָט דאָ אַנגעהויבן ווערן. און איצט... — דאָס „מאַגעבלאַט“ איז געשמאַרבן, דער „מאַרגנושרנאַל“

איז אַוועק אויף דער בויערדי, דער „טאַג“ איז מיט איין פּוס ערגעצאַנדערש. די „פּרייהייט“ האָט באַצוואונגען יוניאָן-סקווער און פון דאַרמין שיסמ זי אויף אַלע זייטן פון האַר-זאַנט, און נישט אַלעמאַל מיט פייער. און נאָר דער „פאַר-ווערטס“ אַליין איז געבליבן אויף זיין אַרמ, ווי אַ געליימטער ריז אינדערמיט פון זיין אייגענער צוואה. — אַמעריקע. די שטאַ-טישע באַפעלקערונג וואַנדערט ווי די זאַמון אין דער מדבר. געננטן שטאַרבן און באַווייזן ניט אַלט צו ווערן, ווי צו-גריין אַפּגעריסענע באַנאַנעס וואָס פּוילן איידער זיי ווערן רייף. דאָ צו פאַרלייגן זיך אויף אַ זאָך וואָס נייטיקט זיך אין יאָרן אויף דורכפירונג — איז אַ שווערער מעות. אַלץ לעבט דאָ שנעל און שטאַרבט יונג. און איסמבראַדוועי איז נאָך ערגער ווי טויט. בעני איז געקומען צו זיין כלה צוריק מעבר-לים און האָט זי געטראָפּן אַן ציין. אַ שווערער וואַלקן האָט זיך געלייגט אויף זיין שטערן. עמיצער איז אין עפעס שולדיק געווען קעגן אים. די וועלט האָט אים אַפּגעטאָן אַ מיאום שפיצל. און ביי וועמען מאַנט מען ? —

די קאוועהייזער זענען שימערער. די באַזוכער — אַנדערע. אָט, „שלום'ס“ שטייט נאָך אַלין. ער איז אַריין אַהין און גענומען פרעגן אויף איזי פּישלער'ן. ניין, ער איז ניטאָ. ער קומט אַהער זעלטן. אויף סעקאַנד עוועניו — יענע חברה-לייט זיצן איצט אָפּ זייערע טעג אויף סעקאַנד עוועניו. וואו, אַשטייגער, אויף סעקאַנד עוועניו ? אָט, אין „ראַיאָל“, אין „איראָפּע“ — אין יענע מקומות. אַזוי ? ... המ... גיין אויף סעקאַנד עוועניו אָדער ניט גיין ? אַזש אויף סעקאַנד עוועניו, ביי דער פּערצנטער סטריט... בעני האָט זיך אַוועקגעשלעפּט

פאמעלאך, אן חשק. אט האסטו דיר א נייעם — סעקאנד
עוועניו. אמעריקע! דאכט זיך — א טייערע מדינה, א גאל-
דענע מדינה. נאָר וואָסדען? ענטפערן אויף דער פראַגע
זיך אליין האָט בעני ניט געקאָנט. עס טויג עפעס ניט!

בעני האָט געפונען פישלער'ן אין „איראָפּע“ אליין ביי א
מישל, אַרומגערינגלט מיט צייטונגען פון וועלכע ער האָט
געשניטן שטיקער. איזי האָט זיך שטאַרק געעלטערט און
איז געווען לאַנג און פרוקן ווי אַ פאַדעשווע. ער האָט
תחילת בעני'ן ניט דערקענט.

— ווער? ... בע... בעני מילגרוים, דער סיגאַרמאַכער, דער
חצי-דאָקטאָר? ! ס'קאָן ניט זיין! מיינ גאָט — שוין-זשע איז
דאָס בעני? ...

ער האָט מיט שטוינען געקוקט אויפן נאַקעטן קאָפּ און דעם
צעוירענעם פנים מיט דער אַראָפּגעהאַנגענער אונטערשטער
ליפּ. צוליב אַ טונקלער אַסאַציאַציע האָט ער געוואָרפן אַ
ביסטרע בליק אין שפיגל אויף דער קעגנאַיבערדיקער וואַנט
און האָט שנעל אָפּגעקערט דעם קאָפּ צוריק צו בעני'ן.

— נו, זעץ זיך, נעם אַ גלעזל מיי. ווי קומסטו אַהער, אַה?
ביזט שוין מסתמא אַ גאָנצע ר דאָקטאָר, כא-כא! וואָס
רעד איך — שוין לאַנגע יאָרן אזוי...

איזי פישלער האָט „געאַרבעט“ אין אַ צדקה-אַנשטאַלט: גע-
מאַכט רעקלאַמע, ניט אזוי פאַר דער אַנשטאַלט, ווי פאַר די
גדולים וואָס שטייען אַרום איר. צוויי פון די גדולים האָבן
שטאַרק געקאָנקורירט צווישן זיך, און צוליב דער דאָזיקער

קאַנקורענציע זענען ביי איזי'ן אויסגעוואקסן צוויי טיפע שטייענדיקע קנייטשן ביי ביידע זיימן פון מויל — אַ קנייטש פאַר אַ גדול. אפשר האָבן צו דער אויסבילדונג פון די קנייטשן בייגעשטייערט דאָס ווייב און די קינדער — איזי האָט געהאַט עפעס אַ ווייב און עפעס קינדער — און דער סדר-העולם אין אַלגעמיין.

ער האָט אַלץ געאַרבעט מיט אַ בלייפען און אַ שערעלע איבער די צייטונגען און גערעדט דערווייל צו בעני'ן — גע-רעדט מיט גאַל, עפיגראַמאַטיש און צייטנווייז פאַראַדאָקסאַל:

— געווען, זאָגסטו, אויף איסטבראָדוועי? איז ווי געפעלט דיר עפעס איסטבראָדוועי, אַה? ... איינגענומען אַ מיתה-משונה אין אַ צוויי-דריי יאָר און שמינקט ווי אַ גע'פּגראַמטע קאַץ וואָס קיינער נעמט נישט אַוועק פון דער גאַס. און איצט — די צווייטע עוועניו. אויפגעבויט געוואָרן אויפן חורבן פון איסטבראָדוועי. יאָ. געווען אַמאָל די גאַס פון די „נקבות“ מיט זייערע באַשיצער, וואָס היינט פעלן זיי אויך ניט, אָבער — טעאָטערס, קאַפּייען און אַזוי ווייטער. טומל-דיק, שמוציק, עמיגראַנטיש, אָבער גרויסשמעטיש — „אור-באַניש“, מיט רעספעקט צו מעלדן. פאַראַן לעבן, פאַראַן קאַ-ליר, וואָלט געקאָנט עפעס ווערן מיט דער צייט — אין קלייניקייט: „מיט דער צייט“... וואו איז דאָ צייט אין אַמע-ריקע? עמיצער האָט שוין, דאַכט זיך, געזאָגט, אַז צייט איז שוין דאָ לאַנג פאַרוואַנדלט געוואָרן אין געלט: פאַרגאַנגען געלט — איצטיק געלט — קומענדיק געלט, כאַ-כאַ! ניין, קיין זאָך האָט דאָ קיין ממשות ניט. אַלץ איז זאַמד און צעשיט זיך ווי זאַמד. פּ-פּיו — און ווי ניט געווען!

ער האט צונויפגענומען די צעפאלמעסטע צייטונגען אין א הויפן און זיי אָפּגערוקט אָן אַ זייט.

— און וואָס איז מיט דיר? אַ דאָקטאָר, זע איר, ביזטו אַ פּאַלנער — מיט אַ פּליך, מיט אַ בייכל, מיט אַ גאַלדענעם זייגער און, מסתמא, מיט „ריעל עסטייט“. האָסט אַ פּאַמיר-ליע? אַה, אַנמשולדיק! — האָט ער געביטן דעם מאָן, זעענדיק אז בעני איז געוואָרן בלייך. — איך האָב גאַרנישט ניט געמיינט... נאָך אלעם ביזט דו אפשר געווען גערעכט-געדיינקסט ווי דו פּלעגסט מיט מיר איינ'מענה'ן, אז ס'איז קיין תכלית ניט צו פאַרנעמען זיך מיט „זשאַרגאַנישע“ ליד-לאַך? וואָס וואַלט מיך געאַרט, אַשטייגער, ווען איך זאָל זיין אַ דאָקטאָר, צי אַ לאַיער, צי אַ ריעל-עסטייטניק? און אז איך מאַך „פּובליסיטי“ פאַר אַט די אידיאָמן איז בעסער? און אפילו די ליטעראַטור — די ליטעראַטור איז אַ זשאַר-גאַנישע, די שפּראַך איז אַ זשאַרגאַנישע און אַט דאָס גאַנצע לעבן אונדזערס דאָ איז עפעס אַ מין זשאַרגאַן!...

פישלער האָט אַראָפּגעלאָזן דעם קאַפּ אויף אַ וויילע, און דר. מילגרוים האָט געפרוּאווט אַריינשמעלן אַ וואָרט:

— אדרבה. ווי איך פאַרשטיי, איז דער זשאַר... נו, „אידיש“ — געוואָרן אַ גאַנצער „יא-מעביע-דאָס“ אין אַמעריקע. אַט, איר האָט דאָך עפעס שרייבער, און ביכער, און צייטונגען. אפילו איר, אין מיין פּראָפעסיע, מוז ריידן אידיש — דאָס איז ביזנעס, פאַרשטייט זיך, אַבער פאַרט... כ'מין... און ווי-דער צוריק — דער „פאַרווערטס“. עפעס אַ קלייניקייט דער

„פאַרווערטס!“ אפילו די „ניישאָן“ האָט געשריבן וועגן אים...

פישלער האָט אויפגעהויבן דעם קאַפּ.

— יא. דער „פאַרווערטס“... ער האָט זיך צעלייגט איבערן גאַנצן הינג לעבן אונדזערן ווי אַ כאַמסקער הינטער/חלק וואָס איז צוזוי ברייט, אַז וואוּ דו גי'סט זיך אַ קער פאַר-שמעלט ער דיר דעם האַריזאָנט. ער ליגט אויף אונדזער אַרבעטערבאַוועגונג, אויף אַלע אינסטיטוציעס, אויף דער ליטעראַטור. און פונדאָרטן נעמט ער זיין גבורה? פון אונדז — פון אונדז טאַקע אַליין. די צרה איז, וואָס ער דריקט אויס דאָס וואָס איז פאַראַן אין אונדז אַלעמען — אונדזער קליינקייט, אונדזער גבוה'דיקייט, אונדזער אומבאַ-גרעניצטע וואולגאַריטעט. געלייענט ווי „ער“ רעדט וועגן ליטעראַטור? ווי וועגן געפילטער קישקע. יא, נו, איך האָב גאַרניט קעגן געפילטער קישקע. אדרבה. גאַר וואַסדען? געפילטע קישקע קאָן קאַהאַן אַליין מאַכן. אַן אונדז. ער ווייסט עס אַליין — און שאַפט זיך זיינע אייגענע קישקע-פילער. איז גוט. איז וואויל. איז עס אים אַבער גיט גענוג. קויפט ער זיך אין שרייבער, אַמ ת'ע ש ר י ב ע ר, און זיי לויפן איינער נאָכן צווייטן זיך צוצוואַלען אונטער דעם ברייטן הינטער/חלק, צוליב דער וואַרמקייט אין יענע מקומות. זיי האָבן זיך גוט אַריינגענומען אין קאַפּ אַריין דעם ליכטיקן אמת, אַז אַ מענטש איז אַ שטיק פלייש וואָס פּרעסט, זויפט און ווייבט פאַר אַ געוויסער צייט — און פּגרי'ט אַוועק אויף אייביק און אייביק. עס קאָן זייער זיין, אַז ווען קאַהאַן זאָל מיך רופן — וואַלט איך אויך געגאַנגען.

ה-העלל! פארוואס זאל איך ניש גיין? אז עסן חויר, זאל
 רינען איבער דער בארד. לאמיר זען: וואס טוען מיר אן
 און א חוץ דעם „פארווערטס“? —

ער האט גענומען ציילן אויף די פינגער:

— מילא דער „פארווערטס“ איז אלעמאל געווען א שונא
 פון אידיש, בשוגג נאך מער ווי כמוד: די סאמע עקזיסטענץ
 זיינע איז א געפאר פאר אידישער קולטור, ווי פאר קולטור
 בכלל. די „פרייהייט“ האט זיך לעצטנס פארנומען אויף
 דעמועלכן וועג, אונטערן אויסרייד אז זי „מאכט פון אידיש
 קיין פעמיש ניש“. אין די אנדערע צייטונגען, פונקט ווי אין
 „פארווערטס“, זיצן מענטשן וואס שרייען, אז די גאנצע
 „אידיש“ קולטור ברעכט צוזאמען: די צייטונגסלייענער
 שטארבן-אויס, דאס מעצער גייט-אונטער, די שולן קאנען
 ניש עקזיסטירן און די קינדער פארלאזן אידיש. זיי „גלויבן
 ניש“ אין דער צוקונפט פון אידיש אין אמעריקע. זייער פיין.
 פאר „גלויבן“ אדער „נימגלויבן“ קומט קיינעם גארנישט.
 אבער—פארוואס זיצן זיי אין די צייטונגען? וואו האט מען גע-
 הערט, אז פארנאמווארטלאכע פלעצער אויף וועלכן-ס'איז
 געבויט זאלן זיין באזעצט מיט מענטשן וואס „גלויבן ניש“ אין
 דעם געביט? ... האסטו דיר איינמאל א גאנג. דערנאך: אונ-
 דזער ליטעראטור קריסטאליזירט זיך אויס אין „ריכטונגען“
 פשוט לויט דער פאזיציע און אפילו לויט דער עלטער פון די
 שרייבער, און מערקלאכער פון אלעם גראוויטירן איינער צום
 צווייטן די מיטגלידער פון עלטערן דור, די „קלאסיקער“. א
 גרופע שרייבער באמראכט אפן די ליטעראטור ווי א פעלד
 וואס אפערירט פאזיציעס אין לעבן, פאזיציעס פאר וועלכע

מ'דארף קעמפן; האָט מען פאַרשפּרייט אַ נעץ פון נויאַרק
 אַזש ביז וואַרשע, מ'גויט אינטערוויען איינער וועגן צווייטן
 און מ'רעקלאַמירט זיך אויף אַ קול און אַן בושח. אַ צווייטע
 גרופע, מיט מיר בתוכם, איז די „גאלערייע פון די פאַר-
 שוואונדענע מענער“, אַדער ווי די ערשטע רופן אונדז, זייער
 טרעפלאַך, „פאַרזעסענע טאַלאַנטן“: מיר זיצן, אָנגעבלאָזענע
 אויף דער וועלט, יעדערער אין זיין ווינקל, מיר שלייפן זיך
 די נעגל און קוועטשן אויס, איינמאַל אין אַ יובל, אַ לידל
 אַדער אַ דערציילונג. מיינען מיינען מיר אַז מיר זענען מזכה
 די וועלט מיט ריינער פּאָעזיע, און מיר באַמערקן ניט אַז מיר
 האָבן פשוט פאַרלוירן די מענערקראַפט. סיי די, סיי יענע
 זענען פול און איבערפילט מיט קרייניקלאַכער, ווערימדיקער
 „מענטשלאַכער נאַטור“, און פאַר אַ וואַרט פון קריטיק זענען
 מיר קאַפּאַבל צו ווערן דיר שונאים אויפן לעבן. — וואָס טוען
 איינצלנע מענטשן? אַט וואָס: רייזען קלאַפט פלעקלאַך אין
 שמיזל שוין מכמה יאָרן. אַש אין „פאַרווערטס“ און אַפּאָ-
 טאַשו אין „טאַג“ שטייען, ווי צוויי שטיינערנע גאַרגאַילן
 מיט צערעפעטע מיילער, און פאַמפען וואַסער רעגלמעסיק,
 וועכנטלאַך, צוויי מאַל וועכנטלאַך, דריי מאַל וועכנטלאַך
 — נאַכאַנאַנד, נאַכ-אַ-נאַנד! דערנאָך קומט ניגער און צע-
 לייגט עם ערשט פראַפעסאָריש אויף מעלערלאַך און איז
 אונדז מסביר ווי שטאַרק דאָס דאָזיקע וואַסער איז — סאַמע
 אַקעוויט! לייזויק זיצט ווי אַ מצורע על אם הדרך און רייסט
 פון זיך דאָס פלייש — און מאַנט דערפאַר שכר אויף ביידע
 וועלטן. די הנחה איז מסתמא, ווי ישוע פון נצרת האָט גע-
 מיינט, אַז דאָס נעמט ער אויף זיך די זינד פון דער וועלט.
 עם וואַלט כלעבן צייט געווען פאַרן עולם זאָל קלאַר ווערן,

אז ווען איינער איז א מצורע איז ער א מצורע פאר זיך. יעקב גלאַטשטיין גייט אויף די הענט, און די וועלט איז גארניט אזוי גרויס ווי פּרץ הירשביין באַשרייבט זי. ל. שאַפיראָ לעבט אין זכות פון זיין אַמאָליקן „צלם“, וואָס איז פון אַלעמאָל געווען אַ פּאַלשע, באַמבאַסטישע זאַך, געשריבן אויף אַ ביי-קול. אויף דעם סמך קוקט ער איצט אויף אַלעמען מיט גדלות/דיקער עניוּת וואָס דאַרף אונדו געבן צו פאַר-שטיין, אז אין תּוֹך איז ער שיר ניט דאָס געוויסן פון דער אידישער ליטעראַטור, נאָר מיר, טפּשים, ווייסן ניט דערפון. משה נאָדיר שניידט זיך אויף אַ נביא. איך שפּאַס ניט: ער דערמאָנט אפילו ערגעץ אַ בעזים: גאָט האָט אים, הייסט עס, באַפוילן צו נעמען אַ בעזים — ווי אין פּסוק שטייט: „קח לך ממאמא“ — און אויסראַמען דאָס שלעכטס פון צווישן דעם פּאַלק ישראל. ב. ריווקין איז פאַרמאָן אין אַקולמיזם, אין דער וועלט-נשמה און אַ פאַר טויוּנט אַנדערע ענינים, און וועט נאָך מסתמא דערגיין ביז צום פריידיקן שמד מחמת אידעאליסטישע טעמים. בלייבט נאָך איבער הערמאָן גאַלד פאַר אַריגינאַליטעט, און דוד קאַזאַנסקי, וועלכער צילעוועט זיך דאָס גאַנצע לעבן און קאָן רק ניט אויסשיסן. נו, איין הערמאָן גאַלד איז אפשר גענוג פאַר אַ ליטעראַטור, נאָר קאַזאַנסקיס וואָלט מען געדאַרפט האָבן לכל הפחות צוויי. — אַך, מ'קאָן צעפּלאַצט ווערן!

און איזי פישלער איז אויפגעשפרונגען פון אַרט, אַ צעקאַכ- מער פון זיינע אייגענע רייד.

פון די אַרומיקע מישלאַך האָט מען זיך שוין לאַנג צוגעהערט צו דעם, ווי פישלער פאַכט מיט דער צונג אויף אַלע זייטן

פון דער וועלט, און דאָ האָט עמיצער באַמערקט :

— אויב אזוי, קומט דאָך אויס, אז גערעכט זענען י ע נ ע ,
און די אידיש-קולטור אין אַמעריקע ברעכט טאָקע צוזאַמען ?

— ניין ! — האָט פּישלער הינמיש צוריקגעברומט צווישן
די ציין. — זיי זענען נישט גערעכט. יענע לייט זענען
ש ט ע נ ד י ק אומגערעכט — אפילו ווען זיי זענען גע-
רעכט. אידיש איז ווי סאַציאַליזם : נישטגלויבן אין אים
הייסט — נישטוועלן אים. זיי ווילן אים נישט — אָט דאָס איז
דער תּוֹד. אייניקע פון זיי זענען העברייאָיסטן, אָפּענע אַדער
באַהאַלטענע, אַנדערע לעכצן נאָך אַ פּלאַץ אין די גויאישע
קולטורן ; און ביידע האָבן זיך אַריינגעפרעסן זיי ווערן אין
אידישיסטישן קעז. דער אינווייניקסטער צושטאַנד אינעם-
רעסירט זיי ניט.

עמיצער אַנדערש האָט זיך אָפּגערופן :

— אַנטשולדיקט, אַכער די אָנגערופענע פאַרשווינען, און
אפילו די גרופעס, זענען נאָך ניט די גאַנצע אידישע לימע-
ראַטור אין אַמעריקע.

— וואָס-זשע האָט איר געוואָלט, מיר זאָלן שוין טאָקע גאָר
קיינעם ניט האָבן ? — האָט פּישלער אָפּגעענטפערט נאָכ-
לעסיק און אומקאַנסעקווענט. ער האָט שוין פאַרלוירן דעם
אימפעט, און האָט זיך אַראָפּגעלאָזן צוריק אויף זיין שמוּל.
בעניין איז פונם געשפרעך געוואָרן נאָך שווערער אויפן
האַרצן. ער האָט ניט גוט פאַרשטאַנען, און די אַלע ענינים
זענען אים ווייניק אָנגעגאַנגען, נאָר ער האָט דערפילט : אָט,

נאָך עמיצער איז ערגעץ-וואו אין עפעס-וואָס שווער דורכ-
געפאלן, און צו וועמען מענות האָבן איז נישטאָ. דאָס
הייסט, מ'קאָן אפשר האָבן מענות צו זיך אליין, נאָר —
וואָס-זשע וועט דערפון אַרויסקומען? ... פארן אַוועקגאַנג האָט
ער זיך געווענדט צו אייזן :

— געווען אַמאָל ע... ע... עפעס אַ מיידל... ביטריס, דאָכט
זיך, האָט זי געהייסן, וואָס איז פון איר געוואָרן ?

— וואָס-פאַר-אַ מיידל? — האָט אייז ניט פאַרשטאַנען.

— כ'מיון... גלאַט אַ מיידל... פלעגט אַריינקומען צו גודמאַנען
אין רעסטאָראַן. האַמ...

— כ'זוייס ניט, — האָט אייז גלייכגילטיק געענטפערט. —
כ'געדיינג ניט. ווען קאָן זיי אַלעמען געדיינקען? ...

יז.

שפעט ביינאַכט, אַזוויי דר. מילגרויס האָט צונויפגעפירט
מיט די אויגן, האָט זיך סידי צוגעזעצט אויפן ברעג פון זיין
בעט. ער האָט איר געוואָלט עפעס זאָגן, האָט זיך פלוצים
דערמאַנט מיט אַ צאַפּל און זיך אויפגעזעצט. ער האָט גע-
דריקט די לינקע זייט פון כרוסט מיט איין האַנט און מיט
ברייטגעפנטע אויגן געפאַרשט די אַרומיקע פינצמערניש
וואו סידי איז אַט ערשט ניטגעוואָרן. מיד און צעבראַכן,
האָט ער זיך צוריק אַוועקגעלייגט אויף אַ זייט. און אַזוויי
ער האָט צוגעמאַכט די אויגן, איז שוין סידי ווידער געזעסן

אויף זיין בעט. דאסמאל האט זי צון אים עפעס גערעדט. „וואס זאגסטו? — האט בעני איבערגעפרעגט און האסטיק געעפנט די אויגן. ער איז אראפ פון בעט, א דריק געטאן דאס קנעפל פון דער עלעקטריע און זיך אוועקגעזעצט ווישן דעם שווייס פון שמערן.

גערון. וואָדען? אָבער — די נעשטאלט איז געווען אזוי ערדיש, דאָס פנים אזוי דיימלאַך! וואָס האָט זי געטראָגן? איר וואַרעמען כאַלאַט, דאַכט זיך. ניין, ניט דעם כאַלאַט — עפעס אַן אַנדער מלבוש אירן. און אפשר? ... אפשר איז אַליווער לאַדזש גערעכט — אפשר האַלט זי זיך אויף אַם דאָ אין אַרומיקן רוים, אין איר אייגענעם הויז, די ערשטע צייט? לאַדזש איז אַ גרויסער געלערנטער, אַ וויסנשאַפטסמאַן, אַ שמריינגער מאַטעריאַליסט... געווען. ער איז דאָך ניט משוגע געוואָרן! — וואָס פאַרט האָט זי געטראָגן? ...

— מיידל! — האָט ער שמיל געזאָגט אין דער לופט אַריין. — דאָס ביזט דו, אַה? דו הערסט מיך, מיידל? ענטפער כ'בעט דיך — עפעס אַ צייכן, צי וואָס! ...

ער האָט זיך איינגעהערט — שמאַרק איינגעהערט, און האָט זיך געמאַלן ווי זי מאַכט אַנשמריינגונג צו קאָמוניקירן מיט אים: „זיי“ זוכן אַלעמאַל צו פאַרקערן מיט אונדזער וועלט, אָבער אונדזערע הושים זענען צו גראַב, און זייערע מיטלען פון אויסדרוק אזוי איידל, אזוי עטעריש, ניין—ריין גייסטיק: צושמאַנדן פון ריינעם געדאַנק, אַנשמריינגונגען פון ריינעם ווילן... אָבער אויב אזוי, אויב דאָס אַליץ איז אמת, הייסט עס דאָך, אַז מ'שמאַרבט גאָר ניט — הייסט עס, אַז מ'לעבט

ווייטער, נאָר אין אַן אַנדער וועלט, אפשר אין אַ פּערטער, צי אין אַ פינפטער, צי אין אַ צענטער דימענסיע. איז וואָס למשל, מיינט עס, „מ'לעכט“ ? ווי אַזוי לעכט מען דאָרט, וואָס טוט מען דאָרט ? —

און אז מיר האַלטן שוין דערביי — וואָס הייסט עס „מ'לעכט“ דאָ, אויף דערוועלט ? פריער איז דאָס לעבן אין דעם מאָרגן, דערנאָך אין דעם נעכטן, ווען-זשע ווערט עס געלעכט ? ווייל אויף וויפיל ער געדיינקט זיך, האָט ביי אים דער איצט, דאָכט זיך, קיינמאָל ניט געהאָט קיין אייגענעם אינהאַלט, נאָר אַלץ זאָכן וואָס ער האָט געהאַט אין זכרון אָדער אויף וועלכע ער האָט געוואָרט. אַזויפיל יאָרן געהאַפּט אויף „איסטבראָדוועי“, און אז ער איז פאַרטיק געוואָרן — איז גאָר איסטבראָדוועי ניטאָ! וואָס-זשע איז דאָס פאַר אַ גאַנג...? —

און „דאָרטן“ ? די ספּיריטואַליסמן גלויבן, אז די ערשטע צייט האַלטן זיך די געשמאַרבענע אין זייערע וואוינונגען, אַרום די מענטשן וואָס זיי האָבן איבערגעלאָזן, אָבער ביסלאַך-ווייז גייען זיי אַוועק ערגעץ אין אַן אַנדער וועלט און פאַרלירן דעם באַגריף פון צייט : ניטאָ קיין פאַרגאַנגענהייט, ניטאָ קיין צוקונפּט, הוילער און אייביקער איצט... די נשמות פון אַלע די וואָס האָבן אַמאָל געלעכט — אַהאָ! עס מוז זיין איינגלאַך דאָרטן, אפילו מיט די אַנדערע דימענסיעס... און ווי איז עס מיט די פאַרשמאַרבענע חיות ? פאַרוואָס עפעס נאָר מענטשן ? לאַמיר זיך ניט נאָרן — עס איז דאָך קיין חילוק נישט, אַ מענטש צי אַ חיה. הייסט עס : אַלע גע'פּגראַטע הינט, אַלע אויפגעגעמענע הינער, אַלע פאַר-

ס'מ'טע מייז און אפילו פליגן — אַך, אומזין! וואָס פלוידערן זיי, וואָס? ! —

און לאַמיר שוין זאָגן אפילו אז יא, אַכער — דער אַריבער-גאַנג... די געמיטלאַכע שעה פון פאַרבריינגען מיטן מלאַך-המות! וויאָזוי שטאַרבט מען דאָס געוויינלאַך? איך מייז — וואָס איז די לעצטע שטערונג פון די לעבנספּראָצעסן? דאָס האַרץ שטעלט זיך אָפּ — אַדער די לונגען הערן-אויף צו אַטעמען. אַט, למשל, האַלט איך איין דעם אַטעם: אַ סעקונדע... נאָך אַ סעקונדע... נ-נ-נאָך אַ סעקונדע... אַ שעה... אַ... אַן אייביקייט... פ-פ-פּפּפּ!... מורא'דיק! דאָס אי'דאָך... דאָס אי'דאָך — רציחה! יעדער „נאַטירלאַכער“ טויט איז אַ גוואַלט-טויט, פשוט אַ מאַרד. פונקט ווי אַ רוצח וואַלט אַרויפגעלייגט אַ האַנט אויף איינעם'ס מויל און נעמט זי ניט אַראָפּ — נעמט זי אַי נ ג א נ צ ין ניט אַראָפּ — וועט זי שוין קיינמאל ניט אַראָפּנעמען, כאַטש די געדערים שפּאַרן זיך אַרויף אין דער ברוסט אַרײַן, און די אויגן קריכן פון קאַפּ אַרויס, און — סײַדי, סײַדי, העלף מיר! ראַטעווע מיך!

ער איז אויפגעשפרונגען און גענומען לויפן איבערן צימער, און די האַר האַבן אים געשטאַכן אין קאַפּ. צום מאָג האַט ער געקראָגן אַ שאַרפן אָנפאַל פון שמעכעניש. די פאַרשלאַ-פענע מיסעס ראַבינס האַט געטאַנצט אַרום אים און אים גע-לייגט קאַמפּרעסן, און אירע צענאַסענע קיילעכדיקייטן האַבן זיך געכוואַליעט אונטער איר נאַכטהעמד. זי איז געווען צע-שראַקן און צעיאַכמערט און האַט אַליץ געטאַן אזוי שלעכט, אז ער האַט זי צום סוף אַרויסגעטריבן פון צימער. מיט

פארשטשעמעטע ציין האָט ער אליין פארפארטיקט אַ נאָדל מיט מאַרפין, און דערנאָך איז ער שווער געשלאַפן, און אין שלאָף האָט ער געסאַפּעט און געברומט און געפאַכטן מיט עמיצן אַ גרויס געפעכט. —

.יז.

זינט דעם מאַרש אויף איסטבראָדוועי און סעקאָנד עוועניו האָט דר. מילגרויס אָנגעהויבן קריגן אָפּטע אַטאַקעס, ביי וועלכע ער האָט זיך אַרויסגעהאַלפן מיט מאַרפין. שפעטער האָט ער גענומען פאַרכאַפן פאַרויס — ביים מינדסטן פאַר-געפיל פון ווייטיק האָט ער זיך געמאַכט איינשפּריצונגען, און ביסלאַכווייז האָבן זיינע הענט אָנגעהויבן צימערן און די אויגן האָבן באַקומען אַ הייסן און טרוקענעם גלאַנץ. בידיינעכט, אין דער אַליינקייט פון זיין בעט, פלעגט ער אָפּט פּבליקען ווי אַ קינד: סיידו!... סיידו!...

אין אויגוסט זענען די היצן געשטיגן צו די העכסטע גראַדן. די משוגענע שמאַט האָט געקלאַפּט מיט אירע הויכבאַנען, טראַמוואַיען און אויטאָמאָבילן און האָט זיך געפרעגלט ביי-טאָג און געדעמפּט זיך ביינאַכט. נאָך דער אַרבעט איז מען געלאָפן צום ים, קיין קוני-איילענד און ראַקעוועי-ביטש, און די נסיעה אין דער איינגשאַפּט הין און צוריק האָט געקירצט די יאָרן. נאָר מענטשן האָבן געלעבט פונדעסטוועגן — געלעכט.

שבת בייטאָג האָט דר. מילגרויס פאַרקוקט צו דזשאָן אין קעלער.

— האַלאַ! — האָט ער געזאָגט פֿון דער טרעפּ אַראָפּ.

— האַלאַ! — האָט דזשאָו אומזיכער געענטפערט און גע-
גלאַצט אויף אים מיט די דיקע ברילן פֿון אַ ווייטן ווינקל.
דערנאָך איז ער צוגעקומען געענטפער.

— אַה — האַלאַ, דאָק! כ'האַב אייך ניט דערקענט. אַ סימן
אַז איר'ט רייך ווערן, כאַ-כאַ! קומט אַרונטער אַהער, דאָ איז
קילער.

דזשאָו איז שוין איצט געווען כמעט אינגאנצן בלינד. זיינע
טעג זענען אלע געווען פֿאַרנאַכטן און די נעכט שוואַרץ ווי
טינט, און ער האָט זיך אַרומגעגראַבלט אין זיין קעלער ווי
אַן אַלמע מויז. איצט, אין די גרויסע היצן, האָט ער באַ-
וויזן דעם קונץ צו כאַפֿן דעם קאַטער. זיינע נאָזפליגלען
זענען געווען רויט, די אויגן האָבן געטרערט, דאָס מייניקע,
עטלאַכע-טעג-ניטגעגאַלמע פנים איז געווען באַשאַטן מיט אַן
אַנוואַקס פֿון קופּערנעם און זילבערנעם דראַם. ער איז
פּעטער געוואָרן, און האָט זיך באַוועגט פֿאַמעלאַך און בעריש.

דר. מילגרוים האָט געפּרעגט ווי עס גייט, האָט געטאַפּט די
ביכער אויף די טישן, האָט פֿאַרקוקט אין די פּאַכן, וואו עס
זענען געשטאַנען די מיטלען וואָס דזשאָו האָט געהאַלטן פֿאַר
וויכטיקער. דזשאָו האָט גערעדט עפּעס אַזוינס וועגן דער
היץ, וועגן דעם אַז ביזנעס איז גראַד איצטער געשלאָגן —
ביזנעס איז אַלעמאַל געווען גראַד איצטער געשלאָגן, צוליב
אייך טעם אַדער אַ צווייטן — נאָר דר. מילגרוים האָט ניט
געהערט, און אינמיטן דזשאָו'ס רייד האָט ער אַ זאָג געטאַן:

— זי... זי האָט שוין ווידער אונטערגעברענט די מילך.

דזשאָו האָט זיך תחילת ניט געכאַפט ווער און וואָס.

— זי, — האָט דר. מילגרוים באַשמעטיקט. — די מיסעס ראַבינס. איצט פאַרברענט זי די מילך רעגלמעסיק, ווי אַ זייגער.

דזשאָו האָט סימפּאַטיזירט:

— אזוי? שוין ווידער? געהערט אַ מעשה!

— זי האָט שוין גאָר קיין קאַפּ ניט. דאָס פאַרגעסט זי פאַרדרייען דעם גאַז, אָן אַנדערש מאַל לאַזט זי אָפּ אַ פענצ-טער ווען עס רעגנט — יא. און — איך וויל מיר האָבן מיין גלעזל מילך, וויל איך!

דר. מילגרוים האָט זיך שוין געפיעשטשעט; דזשאָו האָט נישט געוואוסט וואָס צו זאָגן און האָט מיט באַדויערן גע-טשמאַקעט מיט די ליפּן.

— היינט איר ריידן — זי פאַרקלאַפט מיר דעם קאַפּ! מאַהטע, מאַהמע, קאַהין, וואַהסער—עס שלאַגט צום האַרצן... ווער ווייסט וואָס-פאַר צרות זי טוט מיר אָן ביים טעלעפּאָן: זי פאַרגעסט אודאי פאַרצייכענען אַדרעסן פּופּצן מאַל אַ טאַג. ניין — אָן אַפּים מוז האָבן אַ פּאַסיקן מענטשן, אַ — אָן אייגענעם מענטשן...

ערשט איצט האָט דזשאָו געכאַפט וואוהין ער צילט, איז געבליבן אַ וויילע געפּלעפט, דערנאָך האָט ער פּלוצים אויפ-געפּלאַקערט מיט געטריישאַפט:

— גע-וויס! א הויז דארף האבן א באלעכאסטע. ווער שמועסט — א דאקטאָר! עס שטייט געשריבן, אז ס'איז ניט גוט צו זיין אליין — אפילו ביי די גוים אין דער באַיבל איז עס דאָ. וואָס דארפֿט איר מער, אָט איך אַפילו — ווען עס מאַכט זיך עפעס אַ רעכט מיידל מיט עטלעכע הונדערט טאָ-לער — אַהאַ! כ'וואַלט גענומען אַ ליכטיקע סטאָר, טאַקע ביי דר'ערד, מיט דער גאַס צוגלייך, און —

שוין ביי דער טרעפֿ האָט דר. מילגרוים אַ זאָג געמאַן — אזוי זיך, כלאחר יד — אז דזשאָ זאָל קומען צון אים זונטאָג אויף מיטאָג. נאָך מיטאָג גייט די מיסעס ראַבינס אַוועק קיין ברוקלין, צו אירע קינדער, ביז מאַנטאָג אינדערפרי — וועלן זיי... וועלן זיי — שמועסן אַביסל... דזשאָ זאָל דורכויס קו-מען, ער הערט? —

יח.

זונטאָג צו מיטאָג האָט דר. מילגרוים, הינטער די פֿלייצעס פֿון מיסעס ראַבינס, אָנגעוויזן מיט אַ פינגער אויפֿן טעלער : זי האָט שוין ווידער צוגעברענט דאָס עסן. דזשאָ האָט מיט-פֿילנדיק צוגעשאַקלט מיטן קאַפּ.

נאָכן עסן האָט זיך מיסעס ראַבינס לאַנג געפּוצט אין וואַנע און ביי זיך אין חדר, און איז אַרויסגעקומען אַ שיינענדיקע, אַ גלאַנציקע, אין אַ זיידענעם קלייד און אַן אַלממאָדישן היטעלע, מיט אַ שוואַכן ריח פֿון פאַרפּומען אַרום איר. זי האָט זיך געשעמט אַביסעלע און זיך גע'חנ'ט אַביסעלע, און האָט צוגעזאָגט צו זיין צוריק ניט שפעטער ווי זיבן אַזייגער

אינדערפרי. די מאַנסבלען האָבן איר גאַכגעקוקט, און דר. מילגרוים האָט פאַרדריקט מיט די אַקסלען: זי האָט שוין גאַר קיין קאַפּ ניט. נאָר ניט דאָס האָט ער געוואַלט זאָגן — ער האָט היינט פאַרבעטן דזשאָ'ן אַהער צוליב גאַר עפעס אַנדערש. ער וויל פּרוּבירן — אַרויסרופן סידי'ן, וויל ער פּרוּבירן.

עס האָט לאַנג גענומען דעם דאָקטאָר אַריינצוקלאַפּן דזשאָ'ן אין קאַפּ, אז ער מיינט עס ערנסט. גלויבט טאַקע דער דאָק-טאָר, אז... דער דאָקטאָר האָט געזאָגט, אז ער ווייסט ניט — ער'ט פּרוּבירן. וואָס קאָן ער אַנווערן? צוריקשמועסנדיק: סער אַליווער לאַדזש, סער וויליאַם קרוקס — גרויסע וויסנ-שאַפטסלייט — ווער ווייסט? צום סוף האָט זיך דזשאָן ערשט רעכט דערשראָקן. צי איז עס ניט אַ סכּנה פאַר די לעבעדיקע צו האָבן מחזקות מיט „זיי“? — גיין, פאַרוואָס? ס'איז ניט באַקאַנט זיי זאלן האָבן געטאָן עמיצן שלעכטס. אַדרבה; דאָס זענען דאָך, געוויינלאַך, קרובים און פריינט, איז קאַנען זיי נאָך אַמאָל וואַרענען קעגן אַ געפאַר אַדער וואָס. גיין, ס'איז ניטאָ וואָס מורא צו האָבן. אַט, לאַמיר נאָר זען צי מ'קאָן פינצטער מאַכן אין צימער.

מ'האַט ניט געקאַנט, און זיי האָבן געוואַרט ביז פאַרנאַכט. דעמאָלט האָט מען פאַרהאַנגען די פענצטער, אַוועקגעשטעלט אינמיטן שטוב אַ טישל מיט צוויי ביינקלאַך, און דר. מיל-גרוים האָט געוויזן דזשאָ'ן וויאָזוי אַרויפצולייגן אַ פינגער. אז מ'האַט אויסגעלאַשן די לאַמפּ, איז דזשאָ'ן געוואָרן אומ-היימלאַך.

— איר ווייסט, דאָק? — האָט ער שטיל געזאָגט. — עס וואָלט אפשר גלייכער געווען מיטעם ראַבינס זאָל אויך זיצן מיט אונז. פאַרט נאָך אַ מענטש, איר פאַרשטייט?

— איך האָב געקלערט דערפון, אַבער זי איז דאָך אַ גרויסע בהמה — מאַמעד מאַכט זיך עפעס, קאָן זי נאָך חלש'ן; איז גיי האָב מיט איר צו טאָן. אַבער — מ'מאָר ניט ריידן!

מאָמעד מאַכט זיך עפעס?.. פון די ווערטער איז דזשאָוץ געוואָרן ניטגוט אויפן האַרצן. נאָר — פאַרפאַלן. ער האָט איינגעהאַלטן דעם אַטעם און געבליבן זיצן שטיל.

דזשאָו האָט נאָך אַלץ געהאַט דעם קאַטער. עס האָט אים געעקבירט אין נאָז און געטריבן צו ניסן, אַבער ער האָט מורא געהאַט צעבייזערן די גייסטער. ער האָט געריבן די נאָז מיט דער לינקער האַנט און זיך איינגעהאַלטן מיט אַלע כוחות. דערנאָך האָט אים פּלוצים אַנגעהויבן כורטשען אין בויך. „ש-ש!“ — האָט דר. מילגרוי'ס טונקלע געשטאַלט אַריבערגעשעפטשעט איבערן טישל. אַבער ביי דזשאָוץ איז בויך האָט זיך אַרומגעקיקלט אַ קליינער דונער וואָס האָט דעם דאָקטאָר ניט געוואָלט פאַלגן. דערנאָך איז ער שמילער געוואָרן, נאָר ווען-ניט-ווען האָט עס ערגעץ געמורמלט און געגאַרגלט, און דזשאָו האָט שוין ניט געוואוסט צי ס'איז ביי אים אינווייניק, צי אפשר ערגעץ אַנדערש — אפשר איז שוין עמיצער דאָ, אַה?..

דזשאָו'ס קליינער פינגער איז געליגן אויפן טיש און גע- האַלטן אויף זיך די וואָג פון דער גאַנצער, רעכטער, האַנט און אַרם. דער דאָזיקער פינגער האָט לסוף אַנגעהויבן צימערן

פון זיך אליין... דערנאָך האָט דער פינגער גענומען אליין גיין. עס האָבן זיך געלאָזט הערן צוויי שטילע קלעפּ. אַנט-קעגנאיבער האָט געמונקלט ווי אַ פעלז די שמומע פיגור פון דר. מילגרוים. דזשאָוץ האָבן געשמאָכן די האָר אין קאָפּ און אַ טראָפּן שווייס האָט זיך אַראָפּגעקייקלט ווי אַ באַל פון זיין שמערן אויף דער נאָז. ער קאָן עס מער ניט דער-האַלטן — ער האָט זיך אַ ריר געטאָן. „ש-ש!“.. איז גע-קומען אַנטקעגן פון דער פינגער. נאָכאַמאָל האָט זיך דער-הערט אַ שוואַכער קלאָפּ. מ'איז נאָך לאַנג געזעסן, אָבער מער האָט מען פון די גייסטער ניט געהערט. דר. מילגרוים האָט ענדלאַך געמאַכט ליכטיק.

— פאַר אַן ערשטן סעאַנס, — האָט ער געזאָגט — איז עס אַלראַיט. איבעראַכטאָג וועלן מיר פּרוּבירן נאָכאַמאָל. אַלץ וואָס מ'דאַרף איז זיך קאַנצענטרירן. יא, דער עיקר — קאַנצענטרירן.

— איך... איך וואָלט געזאָגט, דאָק, אַז עס איז אַן איינ-שמעלעניש, — האָט דזשאָו געווישט דעם שווייס פון שמערן.

אַרויסבאַגלייטנדיק דזשאָוץ פון הויז, האָט דר. מילגרוים ווי געצויגן אַ פּריערדיקן פּאַדים:

— איך זאָג: אַט די מיסעס ראַבינס... זי מוּיג לחלוטין נישט. דאָס הייסט — זי קאָן זיך בלייבן. עלעהיי סידי לעבט. נאָר וואָסדען? זי אליין איז —

ער האָט צוגעשווינגן אַביסל, דערנאָך צוגעגעבן:

— פאַראַן אַ מיידל, בימרים הייסט זי. מ-יאָ — בימרים.

— צוויי? עפעס אַ שוין מיידל? איך זאָג: אַ מיידל מוז זיין שוין — ניט צוויי, דאָק? אַמאָ איך אליין, ווען איך קריג עפעס אַ מיידל מיט עמלאַכע הונדערט מאָלער — עפעס צווינס און צוועלאַכס, ס'זאל זיין אויף וואָס אַ קוק צו מאַן, בין איך —

דזשאַ'ס שטים איז פּלוצים און מרה-שחורה/דיק געפּאַלן —

— בין איך אַ בימערער יונג, — האָט ער פּאַרענדיקט אַן שום איבערצייגונג און געווישט די פּאַרקאַמערמע נאָן.

יט.

נאָך דזשאַ'ס אַוועקגאַנג איז דר. מילגרוים נאָך לאַנג געזעסן אויפן גאַנעק אינם בלויון העמד און הויזן, מיט דער אונטער-שמער ליפּ אַרויסגערוקט ווייט פּאַרויס, און געבלאַזן: פּי-פּי! און דערביי געמאַכט גרימאַסן און געגלאַצט אידיאָ-מיש מיט די אויגן סתם אין דער וועלט אַריין. נאָר טאַמער האָט עמיצער פון די פּאַרבייגייער זיך אומגעקוקט אויף אים, האָט ער אַנגענומען אַן ערנסטע, טיפּזיניקע מינע.

עלף צווייגער איז ער אַריין אין הויז, האָט אַנגעגאַסן אַ ביסל וואַסער אין אַ גלאַז און אַריינגעשאַטן אַ דאַזע מאַרפּין. ער איז לאַנג געשטאַנען מיטן שאַכטל נאַרקאַטיק אין האַנט אין טיפּער פּאַרטראַכטקייט און געקוקט אויף דער וואַנט. דער-נאָך האָט ער צוגעשאַטן נאָך אַ דאַזע — און נאָך אַ דאַזע. דעם אַמראַפּין האָט ער אינגאַנצן אויסגעלאָזן. ער האָט אַג-

געשמעלט די ראדיאָ אויף דער סטאנציע WAIF, האָט פאַררויכערט אַ סיגאַרעט, זיך אַראָפּגעלאָזן אין אַ ווייכן שטול און צוגערוקט צו זיך דאָס גלאָז און די שפּריצנאַדל.

אויף סטענטאַן-סטריט זענען מענטשן געגאַנגען אויף און אָפּ, די הויכבאַן האָט יעדע פאַר מינוט אַריינגעדונערט אַהער פון עללען-סטריט, און ביי די טירן פון די הייזער האָבן צע-כראַסטעמע מענער געפירט אַמעריקאַנער שמועסן: „זינט בראַיען איז געלאָפּן געגן מעק-קיגלי'ן איז נאָך ביזנעס ניט געווען אַזוי“ — „הונדערט און פּופּציג דאָלער רענט, פינף און פּערציק געז און עלעקטריסיטי, היינט וואו איז העלפּ און“ — „זאָג איך צום פאַרמאַן: „און וואו איז מיינ באַנדל? מאַכט ער זיך תּמ'עוואַמע.“ דורכן דאָק-טאַר'ס פענצטער האָט די ראדיאָ-סטאנציע WAIF געגעבן דער גאַס, אַ נאַכט אין דענעמאַרק.“ —

אַרום איינס אַזייגער זענען די פאַרכייגייער געוואָרן שימערער, די באַשמענדיקע איינוואוינער זענען פאַרשוואונדן, די הויכבאַן האָט געדונערט זעלטענער. איינס אַזייגער האָט זיך איינגעשטילט אויך די WAIF, אַכער דער אַפּאַראַט אין דר. מילגרוי'ס הויז האָט געהאַט אַן אומרויאַקע נאַכט: פון זייער ווייט, פון געגנטן און לענדער וואו ס'איז נאָך — אַדער שוין — טאַג, זענען עלעקטרישע וויבראַציעס געגאַנגען דורכן רויס, האָבן פון צייט צו צייט פאַרבליאָנדזשעט אין אַנגעשמעלט אַפּאַראַט, און ער האָט געמורמלט און גערעדט און אונטערגעוואנגען פון שלאָפּ, ווי אַ חולה פון היץ. אַכער סטענטאַן-סטריט איז שוין דעמאָלט געשלאָפּן, און

קיינער האָט עס נישט געהערט. נישט געשלאָפֿן איז בלויז קלינטאָן-סטריט, אַרום ראָג — קלינטאָן-סטריט שלאָפֿט קיינ-מאָל נישט — און פֿון דאָרטן האָבן געגרייכט אַהער, שיטער און אָפּגעריסן — אַ קלאַפּ פֿון אַ טיר, אַ פעסטער טראָט פֿון אַ פֿוס איבערן אַספּאַלט, דער בריאַזג פֿון אַ פּלאַש אַרויס-געוואָרפֿן פֿון אַ פענצטער. איינמאָל האָט דאָרט עמיצער אויסגערופֿן אויף אַ קול, אומגעשמערט ווי אינמיטן טאַג: „עי, מע-עקס!“ — און דאָס איז געקומען אַהער אַזוי אומ-געריכט ווי, אַשטייגער, דער קריי פֿון אַ האָן אין שול בעת דער שטילער שמונה-עשרה. שפעטער האָט אַ צי געטאַן אַ קיל ווינטל, דאָס ערשמע קילע ווינטל, וואָס זאָגט-אָן דעם גיכן אַנקום פֿונם נויאַרקער מאָרגנפֿויגל — דעם מילכמאַן. און טאַקע: פּלוצים, אָן שום הכּנות, האָט ערגעץ אַ הוסט געטאַן אַ מאַטאַר, און אַ טראָק האָט אַוועקגעגרילצט אין דער ליינג פֿון סאַפּאַלק-סטריט. די שטילקייט איז ווידער צוגעפּאַלן צו דער גאַס, נאָר זי האָט שוין קיין האַפּט נישט געהאַט. דאָס ווינטל האָט ווידער אַ פּוף געטאַן און האָט פֿון ערגעץ געבראַכט דעם ריח פֿון פּרישן געבעקס. עס האָט אָנגעהויבן ווערן ליכטיקער. מענטשן. פּערד. אויטאָמאָבילן. דער קלונג פֿון שלאָס-און-שליסל. די זון אויף יענערזייט אויסט-דיווער, איבער ברוקלין. פּערד. מענטשן. וואָגנס. די הויכבאַן. סטריט-קאַרס. אויטאָמאָבילן. וואָגנס. מענטשן. פּערד. טאַג. טאַג. טאַג. — ס'איז טאַג אין נויאַרק. —

כ.

פונקט זיבן אַזויגער האָט די ראַדיאָ-סטאַנציע WAIF

זיך אויפגעכאפט פון שלאָף. פונם דאָקטאָר'ס פענצטער אַרויס האָט זיך דערהערט אַ שטים:

„ד' מאַרנינג, ליידים ענד דזשענטלמען! איך האָף, איר זענט גוט געשלאָפן. מיר וועלן אייך היינט אַרויסנעמען פון בעט מיט אַן אויסוואַל פון אַריעס פון אַלמע רוישע אָפערעס. דהאַוו ראַשיענס, יו נאַוו... וואָס פאַר אַנדערע חסרונות זיי זאָלן ניט האָבן, ע...ע... אַבער זייער מוזיק איז...“ —

די שטים האָט אַן ספּק געהערט צו אַ הויך-ציוויליזירטן אידיאָט — אַ נידריקע, אַ האַלדזיקע, מיט אַ געקונסטלטן נעולדיקן אויבערמאַן. עס האָט זיך געמאַלן אַ נאַרדיקשער קאַפּ: גרויע אויגן, איינגעפאַלענע שליפן, אַ פּערדישער קין. שיטערע גרוילאכע האָר זענען מסתמא גלאַטיק אַוועקגעקעמט צו די אויערן אויף ביידע זייטן פון אַ בלאַסן שריינט. אויף די דינג ליפן — אַ „ווילסאַנישער“ שמיכל.

אַ כאָר פון מיידלשע שטימען האָט שטיל אָנגעהויבן אויף רוסיש: „נאָך וואָסער צו דער ליכטיקער אַראַגווע יעדן גייען מיר פאַרנאַכט...“ אַ וואָגן מיט ליידיקע מילכקאַנען האָט עס דערטרונקען אין אַ בלעכענעם געלעכטער, און אַז דער וואָגן איז אַוועק זענען שוין פאַרבליבן בלוז די לעצטע פאַר-טאיעטע קלאַנגען ווי דער זיפּן פון אַ ווינטל אין פעלד. דער „דעמאַן“ אליין האָט געהאַט מער מוזל און אַ שמאַרקערע שטים און האָט זיך טראַציק אַריינגעשניטן אינם טומל פון סענעטאַן-סמריט: „און דו וועסט זיין די מלכה פון דער וועלט, אַ חכר'טע אַן אייביקע צו מיר...“ האַלב נאָך זיבן

האַט זיך אויפן ראָג פון קלינמאַן-סטריט באַוווּן די פאַר-
 שמאַצטע מיסעס ראַבינס. איר זיידן קלייד איז געווען צע-
 קנייטשט פון דער איינגשאַפט אין דער קאַר, דאָס הימעלע
 אויפן קאַפּ איז געזעסן אויף אַ זייט, די שיינע נאַרישע אויגן
 זענען געווען רויט און ניטאויסגעשלאָפן. זי האָט — אַר,
 באַזשע מאַי! — פאַרגעסן מיטצונעמען אַ שליסל, און איצט
 וועט זי דאַרפן וועקן דעם. דאָקטאָר ער זאָל איר עפענען די
 מיר. זי האָט אײלנדיק אַרויפגעטראָגן איר פולן קערפער
 אויף די טרעפלאַך פון הויז, האָט זיך אַסטמאַטיש אָפגע-
 סאַפעט און צוגעדריקט דאָס קנעפל פון גלאַק. דורך די
 פענצטער האָבן, ווי פייגלען מיט ווייסע פליגלען, געפלאַמערט
 די קאַקעטישע, שיכורלאַכע טענער פונם „לענסקי-וואַלס“,
 נאָר די מיר האָט זיך ניט געעפנט.